

Cihan Oğuz

AH BİZ ŞAİRLER

YAZILIYK KÂĞIT

YAZILI KÂĞIT YAYINLARI: 13
Deneme-Eleştiri-İnceleme dizisi: 5

Ah Biz Şairler
Cihan Oğuz

Copyright: Emel Kaya - Yazılı Kâğıt Yayınları

Kitap editörü: Emel Güz
Kapak tasarımı: Yazılı Kâğıt Yayın ve Reklam Ajansı
Kapak resmi: Tuğrul Çutsay

Birinci basım: Ocak 2013
ISBN: 978-605-87137-2-7

Baskı: Ankara Ofset Basımevi
Büyük Sanayi 1. Necatibey İşhanı No: 93/43
İskitler-Ankara
Tel: (0312) 384 50 63

Yazılı Kâğıt Yayınları

Sertifika No: 20351

Atatürk Mah. Atatürk Cad. İrem İşhanı
No: 2/10 Sincan-Ankara
Tel: (0312) 269 62 60 ve (0312) 283 82 66
e-posta: yazilikagiteditor@gmail.com
<http://www.sincanistasyonu.com>

İnternet satış adresi: www.imge.com.tr
İstanbul dağıtım: PARAF DAĞITIM

Cihan Oğuz

AH BİZ ŞAİRLER

(DENEME/DOKUNDURMA)

YAZILI KÂĞIT

Cihan Oğuz / Günümüz şairlerinden.

İstanbul, 18 Nisan 1963 doğumlu.

Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden "Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Arabesk" konulu teziyle mezun oldu.

Aynı üniversitede Antropoloji masteri yaptı. Bu kez tezinin konusu, "Değişme Sürecindeki Türk Toplumu ve İsmet Özel'de Ulusal Kimlik Arayışı" idi.

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Anabilim Dalı'nda doktora yaptı. Mezuniyet tezinin başlığı, "Türk Basını'nda Etik Sorunu ve 'Tetikçilik' Kavramı".

2011'de Yrd. Doç. Dr. oldu ve Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi Televizyon Haberciliği ve Programcılığı Bölümü'nde bir dönem ders verdi. Sonrasını ne siz sorun, ne o anlat-sın!

1988 yılından bu yana gazetecilik yapıyor. Anadolu Ajansı'nda 12, CNN Türk'te 6,5 yıl çalıştı. 6 yıldır tv8'de editör. İlk şiir kitabı *Ay Işığ! Karanlığı Yırtarken* henüz 20 yaşındayken yayımlandı (1983).

Şiir ile eleştiri yazılarını birlikte sürdürdü. 1987-1990 yılları arasında 33 sayı yayımlanan *Edebiyat Dostları* dergisinin yazı kadrosunda yer aldı. *Milliyet Sanat Dergisi*'nin 1987'de düzenlediği Abdi İpekçi Öykü/Roman Eleştirisi Yarışması'nda Murathan Mungan'ın *Cenk Hikayeleri* adlı yapıtına yönelik incelemesiyle üçüncülük ödülü kazandı, ancak daha sonra edebiyat ödülleri katılmaktan vazgeçti. Çeyrek yüzyıldır direndiğine göre, galip sayılır bu yolda mağlup!

Şiir, eleştiri ve deneme yazıları, başta *Edebiyat Dostları*, *Yeni, Varlık, Yazko Somut, Parantez, Promete, Virgöl, Ütopiya, Ludingirra, Sombahar, Pencere, Şiir-lik, Su, Nitelik, Üç Nokta, Şiir Ülkesi, Yeni Biçem, Akatalpa, Sincan İstasyonu, Rüzgâr, yasakmeyve, Yom Sanat* ve *Düzyazı Defteri* olmak üzere pek çok dergide yayımlandı.

Şiir kitapları: *Ay Işığ! Karanlığı Yırtarken* (1983), *Hoşbulduk Cehennem* (1994), *Aşkla Satranç* (1995), *Girdap ve Safir* (1998) *Kendime Savurduğum Hançer* (2004)

Bölüm **1** *maḥcup girizgâh*

ZAVALLI ŞİİR

Dünyada bugüne kadar hiç *görünmemiş* bir umuda ilişkin sözler yaratabilmek, sıradan insan nezdinde olsa olsa *enayilikle* özdeş-tir! Öyle ya, ütopyanın da bir *sınırı* olur. Ama bu öyle bir *hırs* ki, bir yazan bilir!

Sözünü ettiğim *edim*, elbette şiir... Hedef tahtasına kendini koyan yegâne zavallı. Atlattığı ya da atlattığını sandığı *badireler* çok azmış gibi, bir de üstüne üstlük dünyadaki öteki insanlara ders vermeye çalışan ve hayatı öğretmeye gayret gösteren dizecikler cehennemi...

Kutsal kitaplara tam da *hak ettiği şekilde* nakşolduğu yetmezmiş gibi, tanrı ile insanın buluşabildiği tek *Araf*... Belki de kuru kuruya söylenemeyecek sözlerin toplandığı mücevher kutusu. Bu yüzden aşkın *savaş alanı* değil mi zaten?

Durduk yerde hır çıkaran, *canlı muhatabının* (Şaire burada ‘*sahip*’ diyemiyoruz!) eline kalemi tutuşturan, onu ateşe atan, aşka sürükleyen, süründüren, yok olma noktasında yeniden hayata çekek ikinci kez cezalandıran...

Ama en çok da hayatın üç adım ilerisinde yer aldığı için kendi gölgesini bir türlü istikrarlı biçimde izleyemeyen, bulutuna nem bulaştıran, yağmur toplayan...

Dağılmış bir yığın netameli sözü *dize* diye yutturup yanlış ik-sirler yaratan, insanların bunlara inanmasını sağlayıp muhtemel *hayat küskünleri* oluşturmaya can atan, sonra da güya kendisini okutarak teselli şırınga eden...

Zavallı şiir: Kim bilebilirdi sanatın da, emeğin de, yüreğin de beş para etmez hale gelebildiği bir dünyada, varlığını en çok koruyan hayat alanının dizelerin o gizemli dünyası olabileceğini! Neden bu *yalnızlığı* seçti ki şiir? Billboardlarda görkemli ve fiyakalı duruşlar pek de *yakışmışken*, artık neredeyse edebiyatın bütün alanlarında sanatçıların kışının tel kıvrımları bile cazibeli taraklarla ütülenerek okuyucunun gözüne gözüne sokulmuşken, hem de bunlar öylesine güzel şiirler yazmış ama kendi yazdıklarından ders almayı becerememiş sanatçılarken ya da işlerine en çok öyle gelmişken... Neden bu yalnızlık?

Yoksa şiirin gizli bir *vicdan mahkemesi* var da, orada alınan kararların tebliğ edildiği adres hep yanlış mı çıkıyor? Yanlışlık nerede? Ya da *doğru* var mıydı hiç?

Sustuğumuz kadar sustuk, geriye çekildiğimiz kadar çekildik, sindiğimiz kadar sindik. Güzel. Peki, değişen ne oldu şiirin kazandığı *gizil zaferden* başka? Evet, ortada bir *hesap* varsa, *faturanın* yönelmeyeceği tek yer şiir. Bunun için mi gözlerimiz ıslık ıslık? Sevindiğimiz şey, bunca *yıkım* arasından sadece şiirin sağ-salim çıkmayı başarması mı? Alın size yeni bir Pirus Zaferi!

Aslında yaşadıklarımız bir *düş*: Şiirin o noktadaki varlığı ise gerçeğin *metafora bulanmış* zavallı hali... Hani 1990'ların başında Avrupa'daki sosyalist rejimler bir bir çökerken, *Karl Marx*'ın Londra'daki (yoksa Paris miydi?) heykelinin kaidesine spreyle boyanmış "Bir dahaki sefere her şey çok daha güzel olacak!" sözü gibi.

ŞAİRDEN HAYRANINA

Gelin, buna *gölge oyunu* adını verelim.

İnternette tesadüfen karşılaştığınız veya bir arkadaşınızın size önerdiği o şairin sitesine derin bir sondaj yaptığınızda, kendi hayat hikâyenize ışıık vuran bir bilinmezi keşfettiğinizi sandınız. Belki kısmen haklıydınız da. Size ve başkalarına kendini fütursuzca sunan o bilinmezlik, ilginç, hoş ve sarsıcı bir öğreti gibiydi. Sizin açınızdansa, kelimelerin arkadaşça dünyasında gezinmek hem risk taşımıyordu hem de hâyâllerinize ket vurmaktan uzaktı.

Ona arada bir e-mailler gönderiyor, şiirleri veya yazıları hakkında övgülerde bulunuyor, *mahrem* bir dünyayı küçük küçük de olsa kuşatıyordunuz.

Elbette görünürde bunun bir sakıncası yoktu. Ama şiirlerindeki sıcaklığa hiç de yakışmayacak bir şekilde, *msn* gibi zamanı ve mekânı kolaylaştırıcı bir can simidine uzak durmayı ilke edinmesi, başlı başına bir sınır çitiydi. Oradan ötesi, edebî dünyanın tuz buz olmasından başka sonuç vermezdi.

Siz bunu anlamayacak, belki de anlamak istemeyecek kadar gençtiniz. Satırlarınız taptaze, göğüs kafesiniz bir kartalın pençesini avına hazırladığı âna benzer titreklikteydi.

Siz şaire yaklaştıkça, nedense önünüze alıştığınız kolaylıkta bir geçit çıkmıyordu. Tünele girmenize bile izin vermeyecek kadar ürkek ve kararlı bir duruş vardı ortada. Şaşırmanız doğaldı. Asıl anlayamadığınız belki de şuydu: O, bütün açıklığına ve çıplaklığına karşın sıradanlığa asla yüz vermiyordu. Alışkanlıkların pespayeli-

ge, anlık duygulanımların geri dönülemez zaafllara uğramasından çok ama çok korkuyordu.

Taş mıydı? Ne münasebet.

Ya cinsiyetsiz bir yaratık? Asla.

Düşlerinde gezinen çırılçıplak hayaletlere karşı duyduğu dayanılmaz tutkuyu tasavvur bile edemezsiniz.

Onun kendine zırh diye seçtiği bu garip dünyaya adım atma cüretini göstermektense, ayak izlerini takip etmeniz, size inanılmaz bir özgüven kazandıracaktır.

Çünkü, ola ki bir gün karşılaşırsanız, ya siz ondaki dünyevî zaaflları çok kısa sürede fark edip derin bir iç kırıklığı yaşayacaksınız ya da o sizdeki edebî zarafetin aslında günlük hayatınıza ara sıra uğrayan geçici bir müjde olduğunu anlayıp, susacak.

İyisi mi, bilgisayarınızı kapatıp, şairin sizi mıhlayan birkaç dizesini kalbinize iyice nüfuz ettikten sonra, ışıkları söndürün. Pencereden odanızın duvarına vuran gölgelerin sevişmesine kilitleyin kendinizi. Orada bir ayrılık, bir buluşma ve bir uzaklık resmi göreceksiniz.

Şairin kalbi tam da orada atıyor, sakın dokunmayın.

ŞAİR NEREYE KADAR ÖLÜMSÜZ?

Soruların bunalıtıcı itkisi olmasaydı, belki de yaşamın sadece yavanlığından söz ediyor olacaktık. Bu belirlemedeki şart edatı, belki de yaşamın gerçekten yavan yönlerinin varlığına ve çokluğuna da işaret edebilir, itirazım yok. O yüzdendir ki, sancının ve acının dile getirilmesiyle başlayan bir talihsiz süreç, yeryüzünün bağlanılabilir ender uğraşı alanlarından birini yaratmıştır: Sanat. Sanatın günümüzdeki organize biçimlerinden sinema, tiyatro ve sahne sanatları, teknik beceri de isteyen resim, heykel ve benzeri dalları ile öykü ve roman gibi sabır isteyen, kurmaca yeteneği gerektiren edebiyat alanları bir yana, şiir belki de tüm bunları atomize eden özelliğiyle her dönemde öne çıkmayı başarmıştır.

İyi bir şair, aynı zamanda, rolünün dışına dahi çıkarak mucizeler yaratan bir tiyatro oyuncusu, düşler ile renklerin uyumunu ya da uyumsuzluğunu yakalayabilen bir ressam ve doğal olarak da roman ile öykünün yüzlerce sayfada anlatabildiğini tek bir dizede canlandıran bir yeryüzü tanrısıdır. ‘Yeryüzü tanrısı’dır, çünkü gökyüzü tanrısı ile barışık değildir: Yetki çatışması!

Peki, şair tüm bu tanrısal özellikleri ile yetkileri arasındaki uyumu nasıl sağlayacak? Bu noktada, şairin yazdıklarının poetikasını da savunma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır ki, bana sorarsanız bu tam bir ofsayt pozisyonudur! Niçin mi? Siz hiç yaratısının hesabını veren bir tanrıya rastladınız mı, Allah aşkına? (Sordaki humor bilinçli!)

“Şairin yazdıkları, aynı zamanda verdiği hesabıdır” şeklindeki bir savunma, bu çağda ve düzeyde çoktan aşılmış görünüyor. Rilke'ye niçin 10 yıl süreyle şatoya kapanıp şiir yazdığını sormazdık belki ama, günümüz şairlerinin yaratıdan öte ne gibi poetikalar oluşturdukları ya da varsa mevcutları nasıl savunduklarını sorma hakkımız var. Bugün poetikasız bir şair, çabuk eskimeye aday bir sürecin geçici peygamberidir, asla tanrısı değil!

Tanrısallık taşıyıp taşımamayı şiirde bir değer ölçüsü biçiminde sunmak istemiyorum aslında; çünkü burada imlenen bir yaratı sorunu. Türk şiirinde bunu tartışmanın erken olup olmadığını pek kestirmek mümkün değil ama, ülkenin mevcut sosyal-siyasal boyutları içinde tutsak kalacak şiirin yapısal-etik açmazlarını ya da uzamlarını göz ardı etmek de, geleceğe dönük olarak bana korku veriyor doğrusu. Bu 'korku', tarihe mal olmak ya da tanrısız yaratının olumlanıp olumlanmaması gibi kaygılardan çok, etik bir sorumluluğu atlamak, yakalayamamak şeklinde gözüküyor.

Tüm bu öncüller, metafizik ve retorik bir basit dünyanın kaplıplaşmış normlarının ötesinde, şiirin kökenine ilişkin gerçeklikten, yani bu uğraşı alanının tüm sanatların anası (tanrısı da denilebilir) olmasından kaynaklanıyor. İşin asıl acı yanı da bu: Yaygın kanının aksine, şiir, dünyada en çok ilgi gören sanat dalı değil, adeta huzur-zevceye kapatılmış bir çaresiz anne kimliğinde. Yazanı, okuyanın- dan çok! (Bu aynı zamanda, matematiksel bir belirleme olarak, yazarının kendi yapıtını da okuyamadığını imliyor! Öyle ya, okusa bir kez daha aynı teraneleri yazma cesaretini bulabilir miydi?)

Bu yalnızlık, haydi adını koyalım, çoğul yalnızlık, tanrıya özgü bir biçimleniş değil midir? (metafiziğin yalancısıyım!)

Şiirin -hatta genelde sanatın- asıl çıkmazı kendisini burada gösteriyor. Bir yandan, aslında belirli bir politikanın (poetikanın değil!) ölümsüzlüğü için yazılmaya gayret gösterilen etik anlamda vulgar bir şiir, öte yandan ise poetikanın (cismen şairin değil!) ölümsüzlüğü için sınırları zorlayan bir yaratı süreci... İkisinde de ölümsüzlüğe duyulan olağanüstü bir tutkunun izleri...

Her ikisinde de, ölümsüz olan aslında bizatihi şiirin kendisi; ne politika ne de poetika! Zavallı şair, bu ölümsüz sürece sadece kan verdiğini bilseydi, acaba başka bir sanat dalına kaçır mıydı?

Kaçsa bile, kısmen uyum sağlayabileceği yeni sanat dalında kendisini bekleyen bu güzel tuzağın aşağı yukarı aynı olduğunu fark edebilir miydi?...

Tüm bu sorular, aslında, dedikodu, atışma ve kimi kez de küfürleşme düzeyine indirgenen edebiyat tartışmalarına yeni bir boyut eklemleyebilmek çabasıdan kaynaklanıyor. Çağdaşlığı, sadece teknolojiyi iyi kullanmak yeteneği olarak değil de, sürekli zihinsel devinim olarak da algılayabilsek, şiire bilgisayar formları bu-
laştırmak yerine, bilgisayarlaşmış bir form haline gelen somut hayatın şiirini -vulgarlığa kaçmadan- yaratabiliriz! Bu düzeyi yakalayabilen bir yetenek, ölümsüzlük gibi -aslında bilinçaltında da zaman zaman beliriveren- tutkulara tutsak olmaz, çünkü tanrısallığından emindir!

Buradaki tanrısallık, bir “dokunulmazlıklar komedyası” ya da sıradan bir aşkın olma hâli değildir; tersine, her koşulda sorgulanmaya açık, etiksel ve son derece de mütevazı bir mecradır.

Kim bilir, belki tanrı da öyledir...

VE SOKAK VE YALNIZLIK VE ŞİİR

Murat Koçak için

Kendini yapayalnız ve *yapayanlı*ş hisseden birinin sokağa fırlayıp benliğiyle ve duygularıyla baş başa kalma isteği ile zamanı bizatihi sokakta soluyan birinin kendini sınırsız şekilde kapalı yere hapsedme özlemi arasındaki uçurum acaba çok mu derindir?

Veya soruyu tersinden çevirerek şöyle sorayım: Başınızın üstündeki yıldızlarla baş başa kalma özgürlüğü, floresan altındaki *huzurlu* bekleyişten daha mı soyludur?

Bu '*kışkırtıcı*' soruların varacağı nokta bir yana, asıl şiirin bu çelişkiler zincirinde ne aradığı önemli. Öyle ya, şiirin sınır tanımaz varlığı karşısında, *sokak* gibi '*ucu açık*' bir kavram, olsa olsa *sırat* hükmündedir. Hayata adım atmanın veya *hayattan geri adım atmanın* asıl başlangıç noktası, tam da bu *start çizgisinde* kendini hissettirir: Ömrünüzdeki bütün boşluklar inadına üstünüze üstünüze gelir.

Şiir, ister dünyanın bir ucunda devam eden nedeni belirsiz bir savaştaki eli tetikte bekleyen katilin, isterse gecenin bir yarısı hangi saikle bıçaklanıp vurulduğu sadece tanrının bilgisi dahilinde olan 7 yaşındaki bir çocuğun kederine saplanıp kalsın, gönlü hep o sıratıdır.

Sokağın dili, ne kadar kesik kesik ve acımasız olursa olsun, şiirin sinesine hep o hayatın inanılmaz yükünü taşır. Şiirdeki zarafet, sokağın kendine özgü üslûbuyla çelişkili gibi görünse de, hayatın dayattığı söylem, bu ayrılığın giderilmesine yeter de artar bile.

O noktada, şair, sokakta bir başına ve çaresiz kalsa da, aslında hiçbir zaman ezberlenemeyecek kadar zor, ömrünü biraz daha eksiltecek kadar dayanılmaz, ama gerçeğin ve adaletin damarını tutacak kadar soylu bir fırtınaya tutulmuştur. Ne ki, her fırtınanın raporu ancak dindikten sonra tutulduğundan, hayata ilişkin bu *hasar tespiti* de, yine *tarihin o şaşmaz yargısına* havale edilir.

Oysa *o şaşmaz yargı*, çoğu kez bir duvara tökezleyip kalır. Kimse de arkasına dönüp bakmaz. Şair bir yanda, şiir öte yanda, sokaksa tam ortada öylece durur. Ola ki, belki yıllar sonra, o toz bulutu geçip de yerini yeni değerlere, anlayışlara ve alışkanlıklara bıraktığında, geride neler kaldığını merak eden bir başka şair, eleştirmen veya araştırmacı, güç-belâ bir şeyler bulup küçük bir yazı karalamaya kalkar.

Şairin kaderi, sokağın kaderiyle özdeşir: Kimsesizlik. Üstelik de her gün yanından yöresinden geçen binlerce kişiye rağmen. Ama bu öyle garip bir çelişkidir ki, anlatılamaz. Şair de, sokak da, yalnızlık da bundan şikâyetçi değildir. Hayatın tanımladığı bu ilişkiler üçgeni, aslında gelip geçmekte olan günlük yaşantının da, güncel tarihin de, gelecekteki vizyonun da fotoğrafıdır. Şiirin yara aldığı veya ödüllendirildiği, şairinse bu hengâmede kaybolduğu o tanımsız flûluk...

Tüm bunları gülümseyerek izleyen çocuğa gelince... Aslında o çocuk, şiirin de, sokağın da, yalnızlığın da ta kendisidir. Sakın isim aramaya kalkmayın, yanılırsınız.

Belki biraz siz, biraz sizin ötenizdeki her şey, biraz da bu dünyanın bizzat kendisi, o çocuğun sesine ses katan ya da sesinden bir şeyler eksilten aslî cehennemlerdir.

ŞİİR: İNSAN RUHUNDAKİ ÇATLAĞIN YAMANMASI

Hayatın olanca katılığına ve hangi yandan ne zaman eseceği belirsiz fırtınalarına karşı direnmenin bir tarihi yazılacaksa, işe şairlerden başlamalı. Bu, şairlerin “*üstün*” konumlarından kaynaklanmıyor kuşkusuz. Şairin barometresi, her koşulda, dünyevî tutkular ile tinsel karmaşanın hüküm sürdüğü entelektüelizmin o *yarı resmî* tarihinde, göstergesini hep insanlıktan yana çevirir.

Ruhtaki çatlağı fark etmek, sadece bir duyarlılık sorunu değildir; öyle olsaydı, yeryüzündeki binlerce sol bakışlı politikacının da bu gerçek etrafında toplumsal mücadeleye yön vermesi gerekirdi. Belki deneyenler de olmuştur; ama sonuçtaki *hüsran* ortada.

Bu *gerçeklikten* şairlerin payına bir *üstünlük* vesilesi çıkarmanın peşinde değilim. Çünkü zaten şairlerin bu konudaki üstünlüğü su götürmez. Olması gereken, ruhtaki çatlağı başta devletinkiler olmak üzere bütün toplumsal kurumların göz ardı etmemesiydi. Bu gerçekleşti mi? Hayır. Bırakın ruhtaki çatlağı fark etmeyi, insanı buldozer gibi ezmenin ideolojisi geldi, dünyanın anasını belledi.

Şimdi herkes, eskisinden daha yapayalnız olarak, çırlıçıplak ve hedefteki tahta gibi çıpcılık duruyor.

Bu dramı anlatmak da sadece şaire düşüyor.

İnsan fizyolojisinin otopsiye yatırıldığı ve vücudundaki damarların bile lime lime incelendiği 21. yüzyıl teknolojisinde, beynin kalbe yansıyan o tanımsız sızısını ortaya çıkarmak, sadece şairlere mahsustur.

Şiirin yalnızlığının gerekçesi de, bu tercihtir.

İnsana özgü değişim, başkalaşım, kaygı, tutku, sevinç, keder, aklınıza hangi duygu fırtınası gelirse, oraya neşter vuran tek bir güç vardır: Şiir.

Milyonlarca insanın ölümle, yoksullukla, yalnızlıkla ve kadersizlikle kuşatıldığı dünyada, bu felâketlerin tek kaynağının *kapitalizm* olduğunu görmemek, sadece enayilere özgü bir yetenek olsa gerek.

Şiir, insanlığın üzerinden bu enayilik yaftasını çalma çabasıdır. İnsanlara ruhlarındaki çatlağı gösterme misyonudur.

Bakmayın şairlerin kimi kez umursamaz, divâne, mesafeli tutumlarına. O sessizlikte, kırık ruhları onarma sürecindeki mutlak iradenin işleyen kımıltısı vardır.

Şairlerin bu dünyada yalnız, itilmiş ama en soylu varlıklar olmasının temelinde de bu derin çabanın izdüşümü okunur.

Haklarını yemeyelim; romancılar, öykü yazarları, sinemacılar, hatta müzisyenler de insan ruhundaki çatlağın izini sürerler. Ama hiçbirinde şairin elindeki “*sihirli değnek*” yoktur. En fazla, romancılar ve hikâyeciler “*şiiirsel bir anlatım*” sergileyerek bu gerçeği kovalayıp dururlar. Yönetmenler de “*sinema dili*”ne bu çabayı monte etmeye çalışırlar, artık ne kadar olursa. Bunu başarmış sinemacılar da vardır elbette. Yılmaz Güney’in her filmi, insan ruhundaki çatlağı yamayan bir şiir serüvenidir. Çağan Irmak, “*Babam ve Oğlum*” filminde, insan ruhundaki çatlağı, “benim” diyen şairleri bile kışkandıracak kadar olağanüstü bir performansla yansıtır.

Ama hepsinin *durakladığı* bir nokta, bizatihi sanatlarının sınırladığı, bu yüzden de var olanın ötesine geçemeyecekleri bir *tel örgü* vardır. Sinema yönetmeni ne tek bir filmde bütün bir dünyanın kederini ortaya çıkarabilir, ne de insanlığın dramını bütünüyle yansıtabilecek dizi filmler çekebilir. O, tek bir ânin fotoğrafını, 1,5 saatlik filmin karelerine sığdırmakla yetinmek zorundadır.

Şair ise bu konuda sonsuz ve sınırsız bir olanağa sahiptir. Aylara, yıllara yayılan emeğini, tek bir kitapta, diyelim ki 24 şiirde toplayabilir. Sinemacının sınırlı özgürlüğü yanında, şairinki herkeşe nasip olmayan -*doğal*- bir lütuftur.

Şairin, insan ruhundaki çatlağı yamarken, kalbinden başka sermayesi yoktur. Ne sinemacı gibi sesçiler, ışıkçılar, yönetmen yardımcıları, yapımcılar, oyuncular vardır çevresinde, ne de müzisyen gibi yanında enstrüman çalan grup üyeleri.

O, kozasını sessizce ören bir ipekböceği gibi sabırlı, içinde lavlar taşıyan yanardağ gibi gerilimlidir. Bu süreç, tek bir kişinin, tanrısal bir güce sahipmişçesine yoğunlaşıp, sokaklarda, evlerde, okullarda, işyerlerinde, köprülerde, ovalarda, dağlarda veya başka insanlarda rastladığı kırıklığı, azabı ve tarihsel günahı, yine hiçbir güce aldırmadan şiirlerine yansıtması çabasıdır.

O yalnızlıkta, şairi tehdit edebilecek tek otorite, kendi vicdandır.

İnsan ruhunu bir *şeytan* kadar ayrıntılı, bir *tanrı* kadar da incelikli okuyabilen şair, bir yandan bu ikileme ilişkin tercihinde ağırlığı terazinin hangi kefesine yerleştireceğinin hesabını yaparken, diğer yandan da mensubu olduğu insanlığın *tinsel çıkarlarını* gözetmenin yollarını arar.

Şairi “*günahkar*” yapan da bu bitip tükenmez çabadır.

Mülkiyeti sadece kutsal varlığa veya şeytanî zihniyete teslim edilmiş insan ruhuna müdahaleye yeltenmesi, şairin yeryüzünde yapayalnız bırakılması için yeterli bir nedendir.

Belki de bu yüzden, bütün otoriteler, iktidarlar ve siyasetçiler, dünyayı rahatça yönetmek adına, insan ruhuna hâkim olmanın manifestosunu yazmaya kalkışır.

Onları tedirgin eden yegâne güç, şairlerdir.

İnsanlığı esir etmenin kuramsal altyapısı hazırlanırken de, ruhtaki çatlakların *kalıcı* olmasına özen gösterilir: Ruh yaralı kalsın ki, kendisinden başkasına derman olamasın. Ne ölecek kadar *düşkün*, ne ayağa kalkacak denli *güçlü* olsun. Kısacık ömründe senelerce yalpalarken, egemenlerin egemenlik alanında hoplaya zıplaya savrulan bir fare gibi çaresiz kalsın. Egemenlerin vereceği bir yudumcuk peynire ödüle sarılır gibi uzanıp, avunsun. Kafesinde beyaz bir *rat* gibi rap gezinsin dursun. Nefes alacak tek bir deliği olamasın. *Özgürleşim* rüyasını sadece gölgesinde görsün.

İşte şair, bu manzaranın fiyakasını kelimelerle bozabilecek tek büyücüdür. Velew ki kendisi de o uşaklığın belkemiği olmasın.

ŞAİR VE PROVOKASYON

Şair acımasızdır. “*Bana mısın?*” demez. Hep bildiğini okur. Kafasına göre davranır, kimseye eyvallah etmez. Onu bıçak sırtı bir hayata hazırlayan da, önündeki olası nimetleri teptiren de bu özellikleridir. Boşuna “*şövalye*” dememişler ona; şair gözleriyle çizdiği sınırı kalbiyle silen adamdır.

En büyük oyunu ise kendisi ile hayat arasındaki o dengesi bir türlü tutturulamamış ilişkide oynar. Oysa tek bir kozu bile yoktur. Aşk çoktan kalbini delik deşik edip viraneye çevirmiş, sosyal hayatı -dostlarıyla kırk yılda bir ufak tefek kaçamaklar dışında- daraldıkça daralmış, geleceği ise belirsizdir. Kısacası, yoksunlukta öteki ademlerden tek bir farkı yoktur.

Ama tüm bu yoksunluklara rağmen “*oyun*” konusunda üstüne yoktur. Yaramaz bir çocuk kadar pervasızdır; ha bire yanlış yaparak yönünü arar. Yaşı belki kırka yaklaşmış, hatta biraz da aşmıştır.

Aldırmaz.

O, şairliğin şaşmaz pergeliyle kendi sınırlarını çoktan belirlemiştir.

Kimseye de o sınırların içine girme izni vermez. Bu bakımdan çok bencildir. Ama şairleri biraz tanıyanlar, o kadarcık bencilliği hoş görür. Kaldı ki, o sınırların içine girme cüretini gösterenlerin neyle karşılaşacağı da meçhuldür. Öyle ya, yaşama tutunmak için sahip olması gereken dengeyi nedense *dengesizlikte* arayan bir ahır zaman peygamberiyle baş etmek her yiğidin harcı değildir.

İşin bir de şiir yönü var ki, o tüm bunların hepsinden netame-
lidir. Şair, şiir yazma sürecinde tam bir provokatördür. Beyaz kâ-
ğıdı eline aldığı ya da -alışmayı becermişse- bilgisayar ekranı
karşısına geçtiğinde canavar kesilir. En başta kendini kıskırtır.
Çünkü hayatın mezalimliği karşısında öncelikle kendi gücüne ihti-
yacı vardır. İlk basamağı aştıktan sonra gerisi kolaydır. Çünkü,
eğer tribünlere oynamıyorsa, yani popülizme göz kırpmaya gibi bir
niyet taşımıyorsa, kendi yaratı mucizesinden başka silahı yoktur. O
silah da şaire yeter de artar bile.

Provokasyon, şairi kendine getiren soğuk bir dalgadır.

Her şeyin durağan, planlandığı ve tasarlandığı şekilde gittiği,
tıkır tıkır saat gibi işlediği oportünist ortamlara çomak sokmak, şai-
rin şiarıdır. Bundan bir adım geriye giderse, namussuzdur.

Evet, şairlik bir meslek değil, meziyettir. Hatta mutlaka bir
kategori içine sokmak gerekirse “boş iş” sayılması bile elzemdir.
Ama bu sınıflandırma, şairi provokatif eğilimlere daha beter sok-
maktan başka bir işe yaramaz.

Yalnızlık mı? Evet, şair yalnızdır. Siz değil misiniz sanki?

Onu hayata, geleceğe ve şimdiye kıskırtan fırtına, ne tarihin
sınırlayabileceği ölçülerde bir ideolojik açılımdır, ne de psikoloji-
nin genel geçer yargılarıyla taşınabilecek bir yük.

Şair, tanrının bile çözmek istemeyeceği kadar karmaşık bir
bilmecedir.

Durağan giden kendi ömrü bile olsa kıskırtmaktan haz duyar.
Ortalama insanın “Oh” deyip rahata erdiğini düşündüğü bir ortam,
şair için zindan ve kabirdir. Rahat şaire batar. O yüzden de hayatın
sillesini tokadını yiyip oturmak onun için sıradan bir sonuçtur.

Yeryüzündeki tek bir insanın huzursuzluğu bile sanki onun
suçudur; öylesine mahcuptur sokağa çıkarken. Döner ekmek yer-
ken utangaçtır, vergi kaçırmış gibi hisseder kendini. Mutlulukla
karşılaştığı an sırtını dönecek kadar cesur ve fakat enayidir. O pa-
ye, enayilik, nüfus kâğıdında yer almasa da, ömrünün en önemli
safhası için mutlaka tasarlanmış özgün bir rezervdir.

Şairi kendine ve hayata, en sonunda da şiire karşı provokatif tu-
tum almaya iten yegâne şey vicdanıdır. O vicdan sayesinde ki
hayata posta koyar, kendince eğri saydığı çizgilere itiraz eder. Ba-

zen öyle bir yanlışa tokat atar ki, çevresi dahil herkesi karşısına alır. Belki o da yanılıyordur, kim bilir. Ama şairin duyarlılık terazisindeki şaşmazlık, adalet ve vicdan muhasebesinin bir yansımasıdır. Onu inşa ederken, kırk yıl düşünüp bir kuram peşine de takılmaz; zaten kırk yıllık kuramı benliğine kazılıdır. Şairin tutumunu bir *yaşam biçimi* haline getiren gerçekliğin göz kırpması da o aşamada kendini gösterir. Hakiki, sıkı, sağlam ve duyarlı şairin provokatif tutumu, yeni yetme şairinki gibi “*yapıştırma duyarlılık*” barındırmaz. Belki zaman zaman duyguları -her insan gibi- gelgitler içinde bocalayacaktır; ama bunu şairin hanesine eksi bir hezeyan puanı olarak yazmamak gerekir. Hayatın olanca karmaşasına ve güncelin aldatıcı akışına rağmen vicdanından milim ödün vermeyen; otoriteye, iktidara, statükoya ve ırka dayalı yalan yanlış oluşumlara kafa tutan o şair, elbette önündeki cam duvarları tuz buz etmek için kışkırtıcı bir dille ortaya çıkacaktır.

Ne yani, 90’lı yıllara kalamadığı için tu kaka edilen bir vicdanî süreç, öyle kolay mı kaybolacak yeryüzünden sanıyorsunuz?

ŞAİR ADAM OLUR MU?

Aslında bu sorunun çok basit ve *kestirme* bir yanıtı var: Tabii ki *olmaz*. Çünkü “*adam olmak*” edimi, bugün, ne Bülent Ecevit’in Rudyard Kipling’ten Türkçeye kazandırdığı o unutulmaz şiirdeki metaforu barındırıyor içinde, ne de kimsenin böyle bir hedefe ulaşmaya *mecali* kaldı.

Sahi, şairler bu denli savruk, patavatsız, vurdumduymaz, serkeş, aldırmaz yaratıklar mı? Yoksa hayatın onları savurduğu duygusal atmosferdeki amansız fırtınalar yüzünden mi böyle bir *genel kanı* var?

Bu soruya yanıt vermek çok zor. Çünkü en başta ben bu konuda *taraf* sayılırım. Haydi ben *adam olamadığımı* itiraf edeyim - artık neyse o adam olma hedefi. Ama kendisini *bir şekilde* kanıtlamış, gösterme fırsatı bulmuş öteki yüzlerce şaire ve yetişmekte olan binlercesine haksızlık etmek istemem doğrusu.

Şairlerin kendi özgür/özgün adımlarını atarken başkasının ayak izlerini ister istemez silmek veyahut da yola çıkarken geride gözü yaşlı insanlar bırakmak gibi sıkça rastladığımız *bencilliklerini* saymıyorum. Onlar artık *vakayı adiyeden*.

Yanıtını merak ettiğim asıl soru şu: *Hayattan kopukluk* ile *şairanelik* arasındaki doğrudan bağın *müsebbibi* kim? Sakın bizzat şairin kendisi olmasın?

Hayattan kopma benzetmesi, elbette *sırça köşkte* kol gezen fanilere bir gönderme. Yoksa, aslında şairlerin öyle hayattan kopmuşlukları falan söz konusu değil. Aksine, sahip olduğu olağanüstü bencillikleriyle hayata belki de şüara takımı kadar bağlı, konformist bir cenah gösteremezsiniz!

Şimdi ben, kendimce gerçek saydığım veya öyle olduğuna inandığım bu düşünceleri peş peşe sıraladım diye şairlikte *müstaflı* duruma düşmüş sayılmam -umarım ki. Benimki küçük küçük *aforizmalar*. İhanetin kalıbına sığmayacak kadar *büçür* saptamalar.

Ama az çok şuara takımıyla hemhal olan veya onları uzaktan yakından izleyen herkes bilir ki, bu tariflerin dayanağı bizzat şairlerin kendi yaşamlarıdır. Bu gerçek onları küçültmez. Sadece yö-rüngesine oturtur. Şairin karşısına geçen herkes -medyada yer alıp da kendisinden başkasına aldırış etmeyen o geniş yelpazeli megaloman takımı hariç- tutumunu ona göre ayarlamalıdır. Daha doğru-su ona göre ayarlasa *iyi olur*.

Bu, dolaylı veya açık bir tehdit ya da şantaj cümlesi değildir elbette -olsa bile aldırış olacağını sanmıyorum ayrıca. Ama *sıradanlaşmak* için birbiriyle yarışan orta zekalı cenahın haddini bilmediği noktada devreye girmek de vicdanın *emrettiği* bir haslet, neylersiniz.

Şair, yerine göre delidir, yerine göre de en keskin muhalif. Zaten bu ikisi az çok aynı minvalde seyahat edip durur. Ama o yolculuğun *trafik polisliğini* yapmak, sadece yazarlara, okurlara, eleştirmenlere, araştırmacılara, akademisyenlere özgü bir yetenektir. Her boka maydanoz olan medyaya değil.

Tam 25 yıldır içinde olduğum için çok iyi biliyorum: Medyanın *yaratıcılıktan* anladığı, olmayan veya olması tahayyül ötesi bir haberi olmuş gibi uydurmaktır. Belki modernitenin kazandırdığı tuhaf bir yetenek ama, hayalî bir olaylar/sonuçlar dizgesinin varlığına bizzat medyatörün kendisinin inanması olsa olsa *mesleki bir hastalıktır*. Allah şifa versin!

Medyayı bir kenara attıktan sonra, şairlerin niçin adam olmayacağına ilişkin yorumlamalarımızı sürdürelim: Şairlerin bencilliğini kabul etmek veya *doğal karşılamak* doğru mu? Onların tanrısal yetenekleri ile insanî zaafırları arasındaki gelgitleri hangi ölçüte göre değerlendireceğiz? Ayrıca şart mı?

Tüm bu sorular uzar gider. Ara sıra -çaktırmadan- yanıtını bile bulur. Bizimkisi bir tür *fikir cimnastiği*.

Şuaranın itiraf etmekten adamakıllı çekindiği gerçek ise sakın şu olmasın: Şairler, bütün eleştirilere, kendilerine yöneltlen suç-

lamalara karşın, en az siyasetçiler kadar *dokunulmazlık* zırhına sahiptir. Bu, yaratıcılığa karşı ezeli saygının bir tecellisidir. Anayasanın başlangıç ilkeleri kadar kutsal bir anlam taşır. Bağırıp çağırırsınız, ama *sınıra* gelince geri dönersiniz. Belki o noktada yüzünüzde hafiften bir utanç gölgesi belirir. Görmezden gelirsiniz.

Çünkü şairler, bütün eksikliklerine rağmen, dünyanın vazgeçilmezleridir. Kimsenin gösteremediği bulutları omuzlarında taşımaktan yorgundurlar. Asırlardır aşkın peşinde koşmaktan bitap düşmüştür. Yeryüzünün nereye gittiğini bir parça öğrenmek için karıncaların nefes alışlarını izler durur.

Az mı günahları vardır? Hayır.

Belki de hafif kambur durmalarının izdüşümünde hepimizin günahlarını taşımalarının payı büyüktür, kim bilir.

Ağlattıkları binlerce eski sevgilinin âh'ı büyük müdür? Kuşkusuz. Yoksa bu kadar çarpık dolaşırlar mıydı?

Son soru: *Adam olurlar mı?*

Asla. Zaten kim olmuş?

HAYATIN KUYUSUNU ŞİİRLE KAZMAK

Anılar elbette ‘*kutsal*’ anlamıyla yanı başımızda pineklemeye mahkum. Bakmayın yıllar önce bir şiirimde hasbelkader “*Anıları öldürmeliyiz*” dediğime. Hem bir dostum, “*O zaman geriye ne kalır be üstat?*” demişti; *üstat* lâfının üzerine birazcık kinayeli basarak.

Peki öldürmeyelim. Ya *gelecek*? Yani *atı*? Onu inşa ederken geçmiş i ne yapacağız? Biliyorum pek çoğumuzun elinde hazır reçeteler var. Geçmiş ile geleceğ i son derece *mucizevî* şekilde birbirine bağlayıp, hayatımızı tastamam hale yola koyan.

İyi de, bu mucizevî reçeteler geçerliliğ ini koruyorsa, neden hâlâ mutsuz biçimde savruluyoruz?

Hayata karşı ilk kılıcı biz çekmedik. Orası kesin. Zaten doğduğumuzda bir kör dövüşü sürüp gidiyordu. Kimsenin kimseye bir armağan sunmaya niyeti yoktu. Çünkü otoritenin temel aldığ ı düşünce/ekonomi/siyaset biçimi *ayrışmaydı*. Ama nasıl bir ayrışma? Birbirimizi uçurumlara iterek.

Geçmiş, böyle bir geçmişti. Gelecek de -öyle görünüyor ki- geçmişten çok da farklı olmayacak –böyle giderse!

İşte bu cehennemin şiirini arıyor gözler.

Girdaba savrulan, savruldukça yeni trajediler yaratan insanların çırpınış imgelerini. Yok mu? Parça parça elbette var. Sabırlı bir arkeolog gibi iğneyle kuyu kazarsanız, Türk şiirinde o cehennemin yansımalarını bulabilirsiniz. Ama bir bütün olarak bakıldığında, kıyısından köşesinden bulaşmakla birlikte, herkesin kafasında bir belirsizliğ in tasallut etmiş hali çıkıyor ortaya.

Kim ne derse desin, 2000’li yılların başı itibariyle genç Türk şuarasındaki hâkim imgelem, savrulan dünyanın yapayalnız insanların sesini aramaktır. Bakmayın bütünsel bakıştaki karamsarlığın bir adım önde gitmesine; günümüz şairi eskiye göre çok daha sağlam, donanımlı ve kendisiyle barışıktır. Zaman zaman aşkın vurgunuyla paramparça olup kendinden uzaklaşabilir. Kim uzaklaşmamıştır ki? Sanki Nâzım dünyayla kavga ederken, kendi kalbinin sıra dışı hezeyanlarıyla da uğraşmak zorunda kalmadı mı?

Eskilerin işi kolaydı. Çünkü rakipleri tekti: Kapitalizm veya faşizm. 21. yüzyıldaki çelişkiler yumağı ise on tane Karl Marks bir araya gelse içinden çıkamayacağı kadar ucube bir karakter taşıyor.

Şair ne yapsın?

Havlu atamaz, çünkü taşıdığı inada aykırı.

Onay veremez, o takdirde tarihe mahcup düşer.

Vurdumduymazlık hiç yapamaz; çünkü o zaman da şiirini besleyen kaynaklar kurumaya yüz tutar.

Bilim insanları için kolay; olan biteni yorumlarsın, iş biter. Vardığın sonuca bir karakter eklememen gerekmez. Zaten çok da zorladın mıydı, mezar taşlarındaki sosyolojik bulguların mucizevî gülümsemesi ile tımarhanenin kapısında bekleyen hasta bakıcının sırtması arasındaki sırat köprüsünün bacakları kırılıverir.

İşte şair, tam da bu noktada, *serinkanlı* olmaktan başka çare bulamaz. Dünyanın gidişatındaki aksaklıkları lime lime etmek, insanın parçalanışındaki atomların karakterini yakalamak, yanılgılar ve yenilgilerin nedenini sorgularken geçici de olsa doğru önermelerde bulunmak, tıpkı kalp ameliyatına giren bir doktorun ince damarlardaki hayata göz kırpan şarkıya nağme bulması kadar zor ama o derece de kutsaldır.

Geldik mi en başa?

Peki, bu zorlu yolculuğa tahammül etmek her şairin harcı mıdır? Görünüşte değildir. Ama günümüz Türk şuarası, bütün yanlışları, yalnızlığı ve şaşkınlığına rağmen, bu uzun maratonda ipi göğüsleyebilecek yetkinliktedir.

Yeter ki toplumsal hayatın tüm çirkefliklerini inşa eden ve paranın gücü dışında en ufak bir kuramsal altyapıya sahip olmayan

-asında kendisi de hayli dağınık- otoritenin yemlerine tamah etmesin.

Artistleşmesin. El ele vermesi gereken insanlarla yarışmaya kalkmasın. Mütevazı ama isyankâr olsun. Gerektiğinde şiirlerini yakabilme cesareti taşısın. Önünde yıllardır duran kapkara bulutları kaderi saymasın. Yeni bir geleceğe, uzak da olsa masmavi bir ufka gönül düşürsün.

Durmadan ölümü sayıklamasın; o nasılsa gelir geçer. Ama ara sıra azraile kafa tutmaktan da geri durmasın.

Şiirin, tanrının insana bahşettiği yegâne kutsal iksir olduğunu unutmasın. Belki o iksir şimdilik hayatı istediğimiz tonda dönüştürmez ama, dizelere ilmik ilmik gömdüğümüz o defineyi bir asır sonra keşfedecek kuşaklar, karşılaştıkları inanılmaz güzel se-rüven nedeniyle bizi hayırla anar.

ELVEDA ŞİİR! MÜMKÜN MÜ?

Şairin kalbini yoran, ne hayatın olanca kâbus silsilesi, ne de çevresindeki amansız baykuş sesleridir. Hatta yoksulluk, parasızlık, borç-harç veya peş peşe hâyâl kırıklıkları bile onu dize getiremez.

Aşk? Eh, belki biraz yorucudur ama bitap düşürecek kadar ateş yapmaz.

O halde? Yanıtı aslında çok basit: Şairi yoran, özünde, yazdığı -veya yazamadığı- şiirin ondan hesap sorup durmasıdır. Bu sürece, öyle birkaç aylık veya birkaç yıllık bir *takip* olsaydı, can kurban. Ama o yönü ve saati belirsiz *detektiflik*, şairi can evinden vuran en büyük yayılım ateşidir. Şair son nefesini verene kadar da takip sürer.

Şiir, şairden neyin ödünü almaktadır? Kendisini harflere, kelimelere, dizelere bölüp yepyeni bir yaşam alanı açmasından mı gocunmaktadır? Yoksa, başkalarının kalbine, beynine nakşolduğu için özüne halel gelmesinden mi korkmaktadır?

Şiir, şair olmasaydı ortalıklarda gezinebilecek miydi ki buna hakkı olsun?

Ya şair? O harflere, kelimelere, dizelere sarılmasaydı, kendinin izini nasıl sürecekti?

Birbirine bağlı, birbiriyle bağlantılı bu soruların hepsinin varacağı tek bir yanıt vardır: Şair şiirin *tanrısı*, şiir de şairin *tanrıçası*dır.

Bu saptamadan yola çıkarak, *cinsiyetçi* bir bakış tarzına angaje olduğum gibi bir yanlışlığa kapılmayın sakın. Şair ile şiir arasın-

daki ilişkiye değgin buna benzer yüzlerce örnek çoğaltabilir, dile-
diğiniz kıyaslamayı yapabilir, hatta en sonunda işin içinden çıkamayan-
mayınca ikisine de lânet okuyup kendi dünyanıza dönebilirsiniz.

Ama tüm bunlar, şairin kalbini yoran asıl gerekçenin ne oldu-
ğunu ortaya koymaya yetmez. Belki o gerekçeyi açıklamaya şairin
de mecali yoktur, kim bilir. Şiir, deli bir sevgili gibi bir gün orta-
dan kaybolur. Şair bunu asla itiraf edemez. Kendine yediremez o
ihaneti. Ama mutsuz bir evlilik gibi ite kaka sürdürmeye kalkanlar
da vardır o ilişkiyi. Her sabah erkenden kalkıp, rüyasında hayra
yordığı ne kadar döküntü varsa beyaz kağıda kusmak için sabır-
sızlanıp duran.

Gerçek şair, düş dünyasına, ütopyaya, geleceğe, geçmişe biraz-
cık olsun inanıyorsa, o yası ömür boyu tutar. Toz kondurmaz ayrı-
lığın raconuna.

Şiirin her şairin nezdinde bir ömrü vardır. Bu, bazen 20 yıl olur,
bazen 40 yıl, bazen tek bir gün.

O ömür tamamlandığı halde uzatmaya kalkmak, olsa olsa *bitki-
sel yaşam* halindeyken tavanı seyretmeye benzer.

Size en önemli *sırrı* vereyim: Bu reçete **Shakespeare** dahil tüm
şairler için geçerlidir. Kapitalizmin jargonuyla söyleyecek olursak,
her şairin bir *raf ömrü* vardır. Son kullanma tarihi geçtiğinde, ki
kendisi bunu asla kabullenemez, geriye döküntü dizeler ile her
okuyuşta yüzlerde müstehzi bir ifadeyle karşılanacak berbat imge-
ler kalır. Artık her şey zorlamadır. Ne metaforlarda ustalık kalmış-
tır, ne çağrışımlarda derinlik. Son atımlık barut olan *tecrübe* de bir
yere kadar.

İyi de, bunun farkına varıp da kendini şiirden çeken şair var
mıdır? Ne gezer! Şairlik, *kontenjan senatörlüğü* gibidir; ölene dek
sürer. Kimse burnundan kıl aldırmasın. Çünkü şairimizin bütün do-
nanımı o dizelerden ibarettir. Altından şiiri çektiğinizde, yere ka-
paklanır. Üstelik o düşüş komedisinin adını *kahramanlık* ko-
yarsa hiç şaşmayın!

Oysa artık şiire son noktayı koyup kendine yeni dünyalar yarat-
sa, güçlü kalemi ve bir zamanlar gerçekten işleyen beyninin son kı-
rıntılarıyla yepyeni duyarlıklar yaratsa olmaz mı? Olmaz. Çünkü o
şair doğmuş, edebiyat dünyasının kısır eleştirmenleri ve inceleme-

cileri de onu tek bir kategoride görmeye alışmıştır. Geçmişteki düzyazıları, eleştirel denemeleri hiçbir zaman şiirinin önüne geçemez. Çünkü edebiyatın ruhuna sızan feodalite onu ataerkil bir mecra da meşru kılmıştır. Şairimiz de zaten buna çoktan razıdır. Şiirin gücü, tanrısallığı, keyfi, cilâsı, ısıltısı ve havası hiçbir şeyle kıyaslanamaz. Birinci sınıf eleştirmen olacağına, beşinci sınıf şair olsun. Şiari budur.

Sürgündeki kral gibidir, farkında olmaz. Hâlâ eskide yaşayıp durur. Genç ve ümit veren şairleri ha bire eleştirip durur. Başkasını okumaz. Sorsanız, herkesten daha çok bu topraklara bağlıdır. Ama tek bir kitabının kapağını bile açmadığı Nobel almış Türk yazara burun kıvrır. Kendisi *sünepelik* bayrağını kimseye kaptırmamasına rağmen, o yazarın *snopluğunu* fırsat bilip romanlarının önüne geçirir.

Türk edebiyatı, Türk şiiri, kadirbilmezliğin tarihidir.

Bu talihsiz süreçte *-erken boşalma* demeye dilim varmıyor- *erken bunamanın* rolü büyüktür. Üstelik bu bunama hali fiziksel olmaktan öte edebî bir içerik taşır. Türkiye’de şairlerin ve yazarların büyük çoğunluğunun *kıvam* denilen hazineyle en ufak bir ilgileri yoktur. Olsaydı, Ahmed Arif gibi sözü ve sükûtu kıvamında bırakıp tarihe geçerlerdi. Kitaplarının sayısından fazla ödülle değil!

Bu takatsiz süreç bir gün biter mi? Hiç sanmam.

Peki, şiirden manevi olarak kopmuş o güruh bunun farkına varacak mı? Güldürmeyin!

Şiirin niçin şaire küstüğünü sanıyorsunuz?

BİR ŞİİRİN YAZILAMAYIŞ SERÜVENİ

Şairler için en büyük kâbus nedir? Şiirden kopmak mı? Başka şairde gördüğü olağanüstü bir dize karşısında hasetten çatlamak mı?

Aşktan uzaklaşmak, sevdiklerinden ayrı düşmek, kendini ya-payalınız hissetmek mi?

Yoksa, tüm bu endişelerin atom çekirdeğini şiire bulaştırarak kendi nafîle ömrünü daha da heba etmek mi?

Tüm bu soruların yanıtı aslında bellidir. En maddeci şair bile -eğer *ar damarı* çatlamamışsa- melankolinin o büyülü dünyasına sırt çeviremez.

Yaşamı tekdüze hale gelmiş şairdeki tekdüze dizelere bakma-yın; o sevda gelip geçicidir. Hiçbir şair yanlışın paradoksal ikliminde fazla barınamaz. Huzursuz olur. Şairi şair yapan iksir de burada saklıdır.

Ola ki kendi yaşamından ayırık, bilinmez serüvenlere merak salar. Hiç dokunmayın. Bırakın masmavi sandığı bulutlara tırmanmak için çabalayıp dursun. Sonunda kafasını gözünü yara yara o maceradan usanacak, yine kürkçü dükkânına dönecektir. Velev ki döndüğünde o dükkânın kapısını kilitli bulmasın.

İşin sihri de zaten o noktada başlayacaktır. Biçare şair, tıkanıp kaldığına inandığı için, tekdüze yaşamından uzaklaşıp, yeni diyarlara yol almayı bir çıkış olarak algılayacak, o belirsiz macerayı da bir *keyiften* öte *yaşam biçimi* gibi görecektir. Sonun başlangıcı!

Nedir o *tekdüze* yaşam kırıntısı? Hiç sorgulamaz. Sıkıldığı yerde basar hayata kalayı! Şairler sıkıntıya gelmez çünkü.

Aslında şiirdeki tıkanma süreci, sadece o yavan hayattan kaynaklanmıyordur. Akıp giden hayatı didik didik edip sorgulamak olağanüstü bir yetenek ve duyarlılık ister. Şair buna hazır mıdır? Yoksa tabuları yerinde mi duruyordur? Hiç kendisiyle, çevresiyle, geçmişiyile yüzleşip de köprüleri atabilecek cesarete sahip biri olabilmiş midir? Bunu aklının kıyısından olsun geçirebilmiş midir?

Şairin de kendine göre makul bahaneleri vardır elbette. Ay sonunu zor getiriyordur, iş güç sahibidir, zamanı yoktur, çevresi dardır. Dır oğlu dır.

Gerçi haftanın bir-iki günü meyhaneye ayıracak zamanı vardır; ama o yorgun gecelerin akabinde gelen sarsıntı her zaman geçmişle yüzleşmesine baskın çıkar. Şiirin eşliğine geldiğinde ise sızıp kalır.

Oysa ta baştan beri, uzak olduğu o hayatın şiirini yazabilmek için çırpınıp duruyordur. Bakmayın siz benim acımasız satırlarıma; şairi bu sorgulamada aklayan tek şey, onun çocuksu hâlidir. En *zebellah* olduğu zamanlarda bile dünyadaki her varlıktan daha insancıl kalmayı başarabilir.

Peki, şiirin eşliğine geldikten sonra sızıp veya tıkanıp kalmak nasıl bir duygudur? İnanın ölüm gibi bir şey. O noktada ne geriye dönmek mümkündür, ne de ileriye sıçramak. Tam bir *koma* hâli. Azrail elini uzatır, vermezsiniz. Hayat geri çağırır, dönemezsiniz. Ancak biri fişi çekecektir ki film kopsun.

Şiir az ötede, sanki size hayat boyunca hiç bulaşmamış, gecelerinizi çalmamış, ömrünüze hançer saplamamış, kalbinizi o aşktan bu aşka sürüklememiş gibi *hainane* biçimde sırtıtmaktadır.

Aslında şairin azraili şiirdir.

Tıpkı şiirin katilinin aslında şair olması gibi.

O kan davası ömür boyu sürer. Şair hiçbir zaman hazır değildir o serüvene; aklından bile geçirmez o yazgının bir gün gelip de kendisini mihlayacağını. Zaten o hazırlıksızlık değil midir şiirin bir tazi gibi koşup uzaklaşmasına yol açan?

Ama ne yapsaydı şair? İçten pazarlıklı olup şiirin gönlünü hoş mu tutmaya kalksaydı bir ömür? Hiç mi küsüp sırt çevirme hakkı yoktu dizelere? Şiir, serum şişesinden şıp şıp damlayıp hikâyeyi biraz daha uzatan ilaç mıydı?

Değil miydi?

Şair, o eşikte bunca yıkılmasaydı, belki de her şey yerli yerine oturacaktı. Güneş yine doğudan görünüp, kutuplarda kendini saklayacaktı. Bozuk saatler yine günde iki kez doğruyu gösterecekti. Kurşunsuz benzinin litresi iki kuruş incek, ertesi gün dört kuruş artacaktı. Çağın zalimane kuralları tıkr tıkr işleyecek, o zavallı şairin hafsalası bu döngüyü anlamaya yetmeyecekti.

Şiir yazamamak, aylarca hatta yıllarca tek bir dize bile avlamamak, o büyüğü dünyayı kimseyle paylaşamamak nasıl bir azaptır, bilir misiniz?

Dergileri açar, hiç ummadığınız şairlerin güzel mi güzel dizelerini görür, kahrolursunuz. Bu duygunun adı keşke kıskançlık olsaydı. O zaman rakiplerinize bir kulp bulur, gülüp geçerdiniz. Hatta başkalarının kötü dizeleriyle avunur, yaralarınızı sarmanızı kolaylaştırırdı.

Ama değil. Bir yanda hayat elinizin ucundan kayıp gidiyor, öte tarafta siz şaşkınlığınızın imgesini bile keşfedemeyecek kadar zayıfsınız. Olacak iş mi?

Keşke bu çaresizliğin şiirini bir başka şanslı şair yazabilseydi de, hiç değilse ona modellik etseydiniz. Bu da pek mümkün görünmüyor. Kendi keline merhem bulamayan şair, gelip de sizin trajedinizi keşfedecek... Nerede!

Kim bilir, belki de haksızlık ediyoruz: Bir şiirin yazılamayıp serüveni, belki de şairin nişanesidir. Değil mi ki yüzlerce şiirle bombardımana tutulup da kafası dağılma noktasına gelen okur o berbat dizelerle allak bullak olmuştur; susup da komada yeni bir hayatın yolunu gözlemek, has şair için bin kere evlâdır.

ASİL VE MUHALİF

Şiir, argoya ne kadar hazır? Bir başka türlü soracak olursak, şiir argoya, hatta birkaç adım daha ötesi olan *küfüre* hazır mı? Can Yücel'in sınırlarını çizdiği kadarına, belki evet. Çünkü Can Yücel'in şiirdeki vurgusu, tam bir "*Osmanlı tokadı*"ydı, anlayabilene. Ama unutmayalım ki, Can Yücel, Cumhuriyetin ilk yıllarında büyümüş, kahrır yıllarında serpilmiş, acı yıllarında da öfkesini dizelerle paylaşmış bir şairdi. Onun vazgeçilmez tutkusu, hayata uzandığı yerde rastladığı pıtrakları yermekti. Üstelik, Neyzen Tevfik'ten, Eşref'ten, Hayyam'dan süregelen bir geleneğin Cumhuriyet versiyonuydu. Yanlış anlaşılmasın: Elbette özgündü, özgürdü ve biricikti; ama ondaki argo, gelenekseli bugünde buluşturan, küfür düzeyini de o sınırlarda tutan bir vuruşkanlık taşıyordu. Can Yücel, şiirin *asilzadesiydi*; sadece üzerindeki hırpani paltoya aldanmamak lazım. Zaten o paltoya rağmen asil kalmak, "*zade*" takısını mümkün kılıyordu.

Gelelim bugüne... Şiirde her an patlayıverecek "*muzipçe*" bir söylemin "*asaler*" adına frenlenmesi, doğrusu çok da samimi gelmiyor bana. Elbette zaman zaman dizelerde beliren bu *katı* tarz, anlamsal katmanlara kapı açmakla birlikte, okur/yazar'ın algısını zorluyor. Hatta biraz fazla dürtüklüyor. Bunun farkındayım. Epeydir, argo ile küfürü iç içe taşıyan, asabı bozuk, dilin direncini kırıp atan şiirler yazmaya çalışıyorum. Geri dönüşün mümkün olup olamayacağını da inanın kestiremiyorum. Ama şu bir gerçek: Romanda, öyküde, sinemada rahatlıkla kullanılabilen bu *dozajı* yük-

sek "küfür" kalkışması (haydi, buna 'isyan' diyelim), iş şiire gelince bir anda perdelene ihtiyacını doğuruyor. Bunun sorgulanması yerinde olacaktır. Şiir elbette soylu ve daha muhalif bir alan. Ama işte çelişki de burada başlıyor: *Asil ve muhalif*. Hangisine bel bağlayacağız? Yoksa ikisine birden mi? İsterseniz bekleyelim: Çünkü biz istediğimiz kadar hakkında yorumlarda bulunalım, şiir bir yerde kendi çizgisine kavuşuyor. Oradan da belki başka bir çizgiye geçiyor. Ve muhakkak ki bu hep böyle sürdüğü müddetçe, aslı kimliğine kavuşmaya çalışıyor. Hatta belki de en makbulü, o kimliğin de zamanla derisini değiştirmesi.

Şiir derisini değiştirirken, toplumsal hayatın derisi değişmiyor mu sanıyorsunuz? Dizelere takılıp kalan o kabadayıvârî eda, sadece şairin uhdesinde canlanan bir tepki mi?

Küfürün *yüceltmesini* yapmak istemem; çünkü o takdirde, ne söylersem söyleyeyim, meydana gelebilecek her tartışmanın o minvalde cereyan edeceği konusunda kuşku taşıyorum. Ama bir yandan da tanımlanamayacak ölçüde sabırsızım: Önümüzde akıp giden, bizim hiçbir şey yapamadan çaresizce izleyip kahrolduğumuz, kurallarına yenik düştüğümüz, yarattığı paranın hükmüne esir olduğumuz, kişiliklerimizi-kimliklerimizi-hüviyetlerimizi eskitip durduğumuz dünya var ya... İşte ona karşı bir *görev*, haydi görev demeyelim de, bizden sonrakilere karşı bir *sorumluluk*; haydi o da olmasın, en namuslucası, *kendimize karşı sorumluluk* hissi yok mu, elimizi kolumuzu bağlıyor.

Şiir, elbette argodan ve küfürden ibaret değil. Ama onlar hiç olmadığı zaman da hayli *ıssız*.

Asalet, acaba sakın ve suya sabuna dokunmayan dizelerin denizinde yüzerken, hiçbir şeye aldırmamanın manifestosu mu?

Şiir, *risk almayı*şın bir ödülü mü?

Argo dizelerin intiharı mı, yoksa ölüyken canlanıvermesi mi?

Belki de hiçbir. Şair, yaratı sürecinde, başta kendisi olmak üzere, hiç kimseye, hiçbir şey için söz vermez. Dizelerin akışı, ilk başlarda hayli dalgalı ve kırılgandır. O süreçteki bütün yanlışlar, ön yanıştır. Daha sonra elenip sonsuzluğa gidecek küçük kırıntılar. Aslolan, o süreci kuşatan bütün duygulanımların, endişelerin, tasaların ve –varsa- umutların finale kadar *zaîfiyete* kurban olmaması-

dır. İşte o zafiyet, adı konulacaksa, *ürkekliktir*. Konformist hiçbir şair, adının *risk* uğruna lekelenmesini istemez. Bu yüzden de riske girmekten kaçınır. Sütliman metaforlar ve eskimeye yüz tutmuş imgelerle ömür doldurur.

İnanılmayacak ölçüde tutucudur. Bakmayın sarhoş olunca nâralar atmasına, o bile gelenekle buluşan statükocu bir yön içerir.

Elbette antolojilere girer, yıllıklarda her yıl boy gösterir. Hatta -o yıl arttıysa- iyi bir ödülün de sahibi olur.

Ama o kadar.

Ne yeni bir dizeler iklimine kulaç atar, ne de söylemindeki tınıyı sertleştirme ihtiyacı duyar. Herkesin yokuş aşağı yuvarlandığı bir dünyada, o kendi kahrına tırmanır.

Bal gibi imrendiği halde, şiirde risk alan şairlere dış biler.

Günde yirmi dört saat hayata kalayı basar, ama şiirlerinde bunun bir tek yansımasını göremezsiniz. Çünkü kendisine karşı dürüst değildir. Şiiri tanrı, kendisini peygamber, dizeleri ayet olarak görür. Kimseye dokundurtmaz. Hayata ilişkin en ufak bir olumsuzluğu bile şiirine sokmaktan imtina eder.

Halbuki şiirde hiçbir tabu kabul etmeyen asil ve fakat muhalif şairler -ki bakmayın etrafta çok görünmediklerine, sayıları hiç de az değildir-, ağustosböceğinin taşak geçtiği karınca kadar mazlum, ama kapanına direnen fare kadar cesurdur.

Varsın edebiyat tarihçileri tersini yazsın.

UÇURUMA UZATILAN İP: ŞİİR

Deistlerin bir "toplumsal organizasyon" biçiminde tanımlayıp da tanrı ile arasındaki uzaklığa kendilerince bir form biçtikleri din olgusu, çok açıdan şiirin işlevine de denk düşen bir yanlışlığı her geçen gün daha da gösteriyor bize: Sığınak arayışı.

İntiharı seçen şairlerden, uçurum diplerinde dolaşan filozoflara dek uzanan bu yelpaze, bir tür dinsel ritüel biçiminde edebî yaşamın gözeneklerine sızıyor. Ne tanrıdan vazgeçebilen, ama ne de dinsel büyü'nün çekici motiflerini kullanmakta bir sakınca görmeyen edebî dünya, tam da bu noktada, sözcüğün asıl kökenine uymayan edebe aykırı bir süreci büyütüyor. Her ne kadar gerçek anlamda oportünist bir çabanın varlığı gibi görünse de, aslında bu süreç çok zekice tasarlanmış bir bilinçaltı yansımasını tanıtıyor: Sürekli bir belirsizlik ortamının şiirsel rehaveti!

Bu olgunun varlığını şuradan anlıyoruz: En toplumcu şairlerin yarattığı dize aralarında dahi hep o kaderci çizginin parmak izleri okunuyor. Ayrıca, bu parmak izlerini görmek için şairin toplumcu olması da şart değil; söz konusu belirsizliğin rantı hemen her şairi memnun ediyor! İsmet Özel'in şiirlerinde oportünistçe kullandığı modernizmle karışık anarşist söylem de bu kategoride yer alıyor, Adnan Özer'in benzer çizgiyi daha toplumcu biçemle sunma gayreti de!

Bu sığınak arayışı, en çok da 1980'li yıllardan sonra aşk düzleminde kendini gösterdi. Cinsellikle arasına mesafe koyan, tanrısal sayılan özellikleri sevgiliye atfeden ve haklı bir yenilmişlik

duygusunu şiirde sterilize eden bir arayış! Yanlış anlaşılmasın, bu gerçeği ayıp saymıyorum; çünkü ayıp saymak ayıp. Olsa olsa eksik bir yönelişin tezahürleri...

Bu tuzak son dönemde en çok arkaik tarz şiirde kendini belli etmeye başladı. Son derece modernist ve aşkın bir şiir anlayışı gibi görünse de, bu tarz şiirin soluğu da sığınmak duygusunu sollamaya yetmiyor! Şair, adeta varlığını biçimlendiren bir form gibi duyumsuyor bu arayışı: Gerektiğinde rafine arabesk duygularına uygun, gerektiğinde -yâni geçici olarak biraz bu duyguyu aşmaya kalktığı- başkaldırı düzeyine taşınabilen, sözün kısası her niyete kullanılabilen garip bir yöneliş...

Sözünü ettiğim arayış okurda da aynı oranda mevcut. Okur, pazın pazar ayinini ya da imamın cuma vaazını dinler gibi izliyor olup biteni. Sesini çıkarabilen ise kavradığı ya da keşfettiği için değil, kendisindeki inanca hitap etmediği için benimsemekten kaçmıyor bu arayışı! Aslında bu okur profili daha da arabesk bir yönelişe işaret ediyor: 'Külyutmaz' okur, halka açık panel, açıkoturum ya da söyleşilerde fırsatını bulur bulmaz yerinden fırlayarak, içinden o an ne geçiyorsa -genelde- üç-dört paragraf halinde özetleyip, sorudan çok onay bekleyen satırlarını uzatıveriyor sahnede-kilere! Vermeyince mabut...

Şiirin, yalnızca hayatın olanca karmaşası ve yıkıntısı karşısında, ayağı ister istemez takılarak uçurumdaki o son dala tutunanlara uzatılan bir ip olduğunu mu sanıyorsunuz? Ya da, savaş sonrası baltasını toprağa gömen kızılderilinin, yaşlandığında bir kez daha karşılaştığı o kıran kırana mücadele karşısında, bir türlü yerini bulamadığı o silâhtan yoksunluğunun dile geldiği an mıdır acaba?

Ya da, şairin, okurun ve dizelerdeki her dolaylı-dolaysız nesnenin birbirinden bağımsız kılınmakla birlikte aslında tek bir uzama yönelen doğrusal hareketi midir? Şiir, aslında tanrının yeryüzüne 'bahşettiği' ya da yetkilerini devrettiği karmaşık bir kurallar dizgesi midir yoksa? Değilse, bu arayışın yüzyıllar süren büyüğü hangi güçten icazet almaktadır ki, hiçbir otorite şiire üstünlük sağlayamamaktadır?...

Bu soruların yanıtını hiçbir zaman bulamayacağız, arayışın en önemli özelliği de burada yatıyor çünkü. Bu yanıtsızlık belki çıldır-

tacak çoğumuzu, çaresizliğimize fazlaca somut gerekçeler uydurmaya çalışacağız; kim bilir hangi yanlışları bilinçaltımızın bir köşesine gizli gizli yerleştirerek muhteşem gerekçeler cumhuriyeti oluşturacağız!

Ya tanrı?

Eminim O'nu bu arayış hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Şiirin usulca söylenen bir dua olmadığı gibi, sıradan bir sözcük dizisi düzeyine de indirgenemeyeceğini bildiği için hâlâ tanrı O...

Sadece, uçuruma doğru yönelen ipi kendisinin uzattığını sanıyor.

Bir tanrı için ne büyük yanlış!

ŞİİR HANGİ LİMANDAN UZAKLAŞMAKTIR?

Şairin kalbindeki vurgun, her defasında tekrarlanması *mukadder* bir yazgı mıdır? Kuşkusuz, şairin penceresinden bakıldığında, *evet*. Kendine eziyet etmekten ayrı bir haz duyması, şuaranın biricik varlık nedenidir. Yaralı şair, yeni açılımların, bambaşka duyarlkların erbabıdır çünkü.

Sıradanlık, elbette sadece şairin değil, sanatın, edebiyatın herhangi bir dalında kalem oynatan, boy gösteren birinin kabullenebileceği bir durum değildir. Ama şair açısından *sıra dışı* olmanın peşinen kazandıracağı pek çok -haydi adına *rant* demeyelim- avantaj vardır.

Bir kez, şair, dizeleriyle ulaşamadığı okura kişiliğinin *parlak* yönleriyle kavuşmaya razıdır. O razı olmasa bile edebiyatta böyle bir *tuzak* kendiliğinden kurulmuştur. Diyelim, küçük İskender'i bütün şiir okurları bilir de, iş tek bir dizesini hatırlamaya gelince nedense tavsar.

Mesele bu değil ama. Daha derin: Şair, kalbindeki vurguna her geçen mevsim yeni vurgunlar ekledikçe, aslında yüzyıllardır terennüm eden bir efsaneyi çoğaltır: Aşk.

Veyahut da hayatla amansız bir didişmesi vardır -çoğumuz gibi. Aşkı da aşan bir şeydir bu. En ufak çıkış yolu görünmeyen bir sonsuza kulaç atmak kadar delice. Bu kasırğa bugüne kadar tanımlanabildi mi, emin değilim.

Mutlaka şairi konuk edecek nice limanlar vardır. Ama demir atana aşk olsun! Siz hiç huzursuz olmayan şair gördünüz mü? Bir günü ötekine uyan? Bir başka şaire çatmadan duramayan?

Şairin buradaki kötü imajı, aslında insanoğlunun asırlar önce kurduğu zaaflar imparatorluğunun dışavurumundan başka bir şey değildir. O, ıraksak aynadır. Yamuk yumuk, ecüş becüş varlığıyla herkesin utancını alır, kendi kalbine saklar.

Bu, onun *sevapkâr* yanıdır.

Gelelim, *günahkâr* yanına: Şair, uslanmamak için gizli yemin etmiş bir çocuktur. O yemine öylesine bağlıdır ki, en sıradan halinde bile muzipliğini az sonra gösterecek şeytanî bir tedirginlik barındırır. Sıkı okura göre hava hoş. Nasılsa az çok şura takımının zaaflarının farkında. Ama edebiyat dünyasına adımını yeni yeni atmaya başlayan bir okur için ilk şok dalgası!

Şairin bu delişmen halinde, aslında hemen herkesin içinde gezinen ama kendini bir türlü sahneye atmayan o fırlama rakkasın izi mevcuttur.

Asıl hüznünlü tablo ise şairin bir türlü hükmedemediği dizelelerinde yatar. Şair bir köşeye kıvrılıp yıllarca aynı düşü görmeye belki çoktan razıdır. Ama bizzat şair, bir başka kişiliğe sahipmişçesine şairine posta koyar. Onun pespayeliğe prim veren zaaflarını açığa çıkarır. Yetmezmiş gibi, şairinden gizli bilinçaltına sızar. Onu iki kişilikli, iki canlı hale getirir. Şiirin kovaladığı şair, o zemini *kutsal* bir mabet addeder. Ayağı kayıp da düştüğü olmaz mı? Hem de nasıl! Kalbine söz geçiremediği, kendini bile unuttuğu? Elbette.

Ama şiirin, sahibine, şairine verdiği en büyük ders, o ikircikli tarihte bir baltaya sap olması için tüm gücünü harcamasıdır.

Sonunda başarıya ulaşır mı? Ne gezer! Edebiyat tarihi, aldırma mazlık yüzünden bir ayağı çukurda gezen şairlerin hayat hikâyesiyle doludur.

Peki, şairin bu süreçteki müdahalesi hangi noktadadır?

İnanın, hiç karışmaz. Yaşamına yön veren şiirsel süreç, hangi koşulda olursa olsun şairin lehinedir. Çünkü dizelerin namusu -tüm şairler af buyursun- şairin kişiliğinden daima üstündür.

Diyeceksiniz ki, “*Bu ne menem bir şeydir? Şiir niçin ayrı olsun şairden?*” Belki görünürde haklı bir soru. Ama deneyimler ve yakın geçmiş gösteriyor ki, şair ile şiiri arasındaki ilişki, Habil-Kabil muammasına eşdeğer bir trajedi taşır. (Bu sırrı da size herhangi bir şair veya eleştirmen vermez, kıymetini bilin!)

Şiir hangi limandan uzaklaşmaktır? Şair nasıl bir vurguna gö-nül düşürür? Okur, bu şaşkınlık serüveninde yörüngesini neye göre belirlemeli?

Bu soruların hiçbirine yanıt aramayın.

Şiir, bütün limanları es geçip, açık denizde hiç tanımadığı yıldızlara göz kırpmanın esaretidir. Oradaki özgürlük payesi, fırtınalar boyu tekrarlanan duadan başka bir şey değildir. Sütliman ortamda unutulur gider.

Şair, vurgunlara teşne bir hedeftir. Kalbinde hep 12 yazılıdır. Mürekkepbalığı asıl gözdesidir ama derinlik sarhoşluğu içindeyken keşfettiği tüm dizeler inciden de kıymetlidir.

Okurun ise tüm bu olup bitenlere bir anlam vermeye kalkmaması kendi *ruh sağlığı* açısından faydalı olur. Şairler elbette nefret edilesi yaratıklar değildir; aksine ömürlerini fener yaparak, hayatın ışınamış yönlerine çevirirler. Dizelerdeki şeytanî gelgitler de korkutmasın: İnsanın kendi özüne ilişkin ayrıntıları derinlemesine keşfedebilmesi için edebiyat mucizevî bir reçetedir.

O halde *yanlış* nerede?

Hiçbir yerde.

Baştan beri anlatılan yanlışın değil, yalnızlığın hikâyesidir.

Bölüm 2 *tanrıyla saklambaç*

ŞİİRLE YÜZLEŞMEK

Şiirin son dönemde bir “*tıkanma*” sürecine girdiğini, artık yeni şeyler söyleyemediğini, “*son aşaması*” olan *postmodernizmde* de tökezlediğini düşünöenler eminim çoktur. Buna gerekçe olarak, şairlerin giderek *birbirine çok benzediği*, aynı çağrışımları sergilediği, dizelerin ruhuna hâkim olan atmosferi bir türlü yenileyemediği, bu yüzden de *sıradanlaşmaya* başladığı gösteriliyor.

Bu vargılarda hiç *gerçek* payı yok mu? Kuşkusuz var. Ama buna karşılık, Türk şiirindeki *sessiz sıçrayıştan* hiç söz edilmemesi şaşırtıcı. Bir kez, şairler bugün artık tesadüflere bağlı, olağan, gündelik hayatın debdebesinden ayrık, *sonuçsuz* bir şiirsel serüvene gönöl düşürmüyorlar. Hepsinin temel aldığı bir izlek, felsefi bir tercih, iyi-kötü bir poetik tutum var. İlke boyutunda edebiyatın ve özde şiirin korunmasına yönelik herhangi bir çıkışları olmasa da (burada ödöl mekanizmasına olan *biattan* söz ediyorum), şairlerin hakkı teslim edilecek bir şiirsel sürecin aktörleri olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Aslında bütün sorun ya da *asıl soru* şu mu olmalıydı: *Şiirle yüzleşmeyi* başarabildik mi?

Ne demek şiirle yüzleşmek? Elbette somut ve/veya ütöpic hayat ile şiirsel serüvenin aldığı ortak yolda tökezlediğimiz noktalar, geri kaldığımız yönler, attığımız yanlış adımlar...

Hatta, bir adım daha öte gidersek, *yazamadığımız* metaforlar, inatla sürdürdüğümüz teknik aksaklıklar, cesaret edemediğimiz şi-

irsel deneyler ya da cahil cesaretiyle kaleme alıp da şiirsel deney sandığımız zırvallıklar...

En son adıma kadar gidecek olursak, aşka, hayata, tanrıya, kuşatıldığımız katı kurallara, tabulara, geleneklere, göreneklere ve kendimize ait alışkanlıklara ilişkin her türlü hesaplaşma...

Bunlarla yüzleşebildik mi?

Şiirsel serüvenimizin nirengi noktasındaki *zırh*ı delemek kendi özgün silâhlarımızı kuşanabildik mi?

Aşkın bizi tokatladığı andan itibaren, sadece o duygunun yarattığı marazî dünyanın efsununa mı kapıldık, yoksa olağanüstü dizelerin dövüp durduğu bir *yarayı* mı açıkça ortaya koyduk? İkincisini tercih etmediysek, gerektiğinde aşkın yüzyıllara meydan okuyan otoritesine tükürebilecek denli *cesurane* bir şiirsel serüvene kalkışmayı niçin akıl edemedik?

Kuşatıldığımız katı kuralların bizi darmadağın ettiği o bitip tükenmez süreçte, bunu kısmen şiire motive ederek, sadece ortalama dizelerin yarattığı *kısıtlı bir karşı çıkışa* mı zemin hazırlayabildik, yoksa o hengâmeden inanılmaz bir şiirsel yapı çıkarmanın keyfini mi sunduk edebiyat âlemine?

Kendimize ait alışkanlıkları sinsi şekilde dizelere ve kelimelere yüklerken, bunun egomuzun *masum sahasına* ne ölçüde aykırı olduğunu hiç mi hesaplayamazdık? Niçin en iyi hayat bizim sunduğumuz hayattı ve neden *başkaları olamamak* bir şair için evrensel bir üzüntü kaynağı hâline gelemedi?

Şiirdeki en küçük sıçrayış karşısında dahi kontrol edemediğimiz öfkemizi, niçin bizi kelepçeleyen otoriteye yöneltmedik? Yoksa, ilkinde bizi *rahatsız etmeyecek* ölçüde cılız bir güç vardı da, ondan dolayı mı *efelenmek* işimize geldi?

Duygularımızı tarumar eden statükoyu ve otoriteyi bile gün gelip hoşgörürken, hiç değilse bunun *utancını* dize aralarına sığdıramaz mıydık?

Ermenilerin, Kürtlerin, Boşnakların, Arapların trajedisini geçtim, niçin *kendi* trajedimizi bile savunamayacak kadar güdükleştik? Bunca zor muydu, kalbimizin içine bizden habersiz yerleştirilmiş soruların zincirini kırmak?

Tanrıyla olan (ama sevgi dolu, ama inançsızlık akan) satranç maçında, niçin piyonların arasından sıyrılıp da -hiç değilse- veziri deviremedi bir at? O yenilginin bile mucizevî bir *yakınlaşma* veya *uzaklaşma* ihtimali olacağından mı çekindik?

Kimin kimi, niçin ve kaç dakikada hallettiği belirsiz bir cinsellik cehenneminde, anlara yayılan o geçici heyecanın otopsi raporunu tutabildik mi? Yoksa, son derece oportünist bir tavırla, yaşanan ânın lezzetini şiirsel uyanışa mı tercih ettik? Bir kez olsun bu çıtayı kırabilseydik, 21. yüzyılın modern insanının, içindeki ve geçmişindeki boşluğu doldurabilmek için, bir başkasının hayat hikâyesini nasıl biçimlendirdiğini, o hikâyeyi belki de heder ettiğini göremez miydik?

Veya bu sürece hiç bulaşmamanın yarattığı o trajediyi, boy-numuza *enayi* yaftası asılması pahasına, dizelerin ölümsüz ruhuna teslim edemez miydik? Aşkın verilmesi elzem hesabını aşk cephesinde milimi milimine yaparken, şiir cephesini niçin bu hesaplaşmadan yoksun bıraktık?

Neleri es geçtiğimizi sıralarken, *konu* bulmakta zorlanan ömrü tıkalı şairlere çok mu *ipucu* verdim?

Benimki bir *beyin fırtınası*ydı, geçti.

Bunca tecavüze rağmen hâlâ *bakir* kalmayı başarmış hayat önümüzde duruyor ama.

ŞİİR: KUSURSUZLUK PEŞİNDE NAFİLE BİR ÖMÜR

Şair, evet, *kendi çapında* da olsa yüce bir kahraman, amansız bir yaşam savaşçısı, benzersiz bir varlıktır. Çünkü, *ona göre*, hayatı tüm boyutlarıyla lime lime edip tahayyül düzeyinde yansıtmak bir tek kendisine mahsus yetenektir. Ola ki *bir başka rakibi* de benzer çabaya girişmesin! Bir ipte iki cambaz oynamaz! Mutlaka aralarında *hır* çıkar. Yeri gelir, şairimiz, burun kıvırdığı rakibini -örneğin bir röportajda- ekarte etmeyi dener. Öteki de geri kalmaz tabii. İsim vermeden, o da başka bir dergide şairimizi yerden yere vurur. Ama ikisi de genellikle kartlarını açık oynamadığından, okura (ve elbette öteki şairlere) bu dedikodu furyasından somut bir neticeye ulaşmak için *fal açmak* düşer.

Evet, şairlerimiz *kusursuzdur*. Nettir. Berraktır. Ama hiçbir de, madem ki kusursuzluğu yakalamışlar, neden şiir tarzlarında yeni açılımlara koştuklarını açıklayamazlar (Tabii yeni açılımlara koşmayanların bu eleştiriden alınmasına gerek yok).

Kusursuzluk peşinde bir ömür koşturup duran şairler, ah o safiyane yaratıklar, aslında en baştan beri inşa ettikleri şiirin kusursuzluktan muaf olduğunu bir türlü anlayamazlar. Nedir kusursuzluk? Tanrısal bir yeti mi? İnsanî bir refleks mi? Yoksa şiirsel bir mükâfat mı?

Her şairin, gelecek yüzyıla, o da olmazsa hiç değilse bugünkü döneme adını kazınması için çırpınması ne kadar yanlışsa, kusursuzluğu bir “sihir” sanıp yanlış yapmamak için ürkek dizelerle yeteneğini geçiştirmesi de o denli trajiktir.

O kısır zihinsel argümanlarıyla -en başta- şairliği seçmesi bile bir kusurken, zaman ilerledikçe hatasızlığı bir tutku haline dönüştürmeye çalışması ise kahkahayla karşılanacak kadar gülünçtür.

İyi de, şair bunun farkında mıdır acaba?

Eğer farkındaysa ve hâlâ kusursuzluk peşindeyse, eyvah!

Farkında değil gibi yapıp da kendinde var olduğuna inandığı o kutsal yeteneğe güveniyorsa, çüş!

Hiçbir şeyin farkında değil ve fakat kusursuzluğun kulpuna yapışmak için hem kendi hem bizim zamanımızı heba ediyorsa, yazık.

Yoksa, şairlerdeki kusursuzluk saplantısının izdüşümünde, o güne kadar yazdıklarına karşı içten içe bir güvensizliğin payı mı var? Bunu mu itiraf edemiyor kendine?

Şiirlerinin yayımlandığı veya konuşulduğu onca dergi, kitap, röportaj, eleştiri yazıları, tanıtım kumkumaları... Hiçbiri tatmin edemedi mi şairimizi?

Diyelim ki, edemedi. Nereye kadar bekleyecek? O kusursuzluğun onayını hangi eleştirmen, edebiyat araştırmacısı verecek? Var mı öyle bir tescil makamı? Üstelik, onayı verecek olan kişi ne kadar kusursuz?

Şairimiz bu zihinsel idmanı yaptı mı hiç beyinde?

Madalyonun bir de öteki tarafı var ama. Diyelim ki biz yarınlıydık. Kusursuzluk hakkındaki bütün *fetvalarımız* yalan yanlış. Ortaya attığımız tezler de, şairlerin zaten bulanık olan kafasını daha da bulandırmaktan öte işe yaramadı.

Peki, ya şair aslında kusursuzluk denilen o sihri aslında gerçekten yakalamış ama farkında olmadığı için sonradan yazdığı o berbat dizeler sayesinde kendisi ile okurlar arasına garip bir sis bulutu eklemişse?

Hiç olmayacak bir şey mi? Kusursuzluğun barometresi mi var ki, şairimiz duracağı noktayı keşfetsin?

Kaç şair, “*Benim dünyada yazacaklarım bundan ibaret*” deme cesaretini gösterebildi? Hangisi kendini tekrarlamayı marifet saymadı? Yeni şiir kitabını üç sene geciktiren şair için kaç kişi “*Oh olsun, artık yazamıyor*” demedi?

Neden iyi şairler hep eski kitaplarıyla, yıllar önceki dizele-riyle anılıyor? Sadece o sayede tanındıklarından dolayı mı? Yoksa o şiirlerden sonra bir arpa boyu bile ilerleyemedikleri kendiliğinden tescil olduğu için mi?

Edebiyat dünyasının onları taçlandırdığı dönemin “*yükseliş devri*” olduğunu göremediler mi? Sonradan kaleme aldıkları her nafile dizenin *çöküşün ayak izleri* olduğunu fark edemediler mi?

Kusursuzluk için o kadar çırpındıktan sonra onca kusur işle-mek nasıl bir duygu, nasıl bir ikilem? Yoksa şairlerimiz en mü-kemmel payelerini yitirdiler mi? Artık tanrıyla yarışamayacaklar mı? Ava giderken avlandılar mı?

Ya okurlar? Şairin ulaştığı doruğun farkında mıydılar acaba? Ya da o seerek okudukları dizelerden sonra başlayan gerileme dönemi karşısında ne yaptılar? Şairi uyatabildiler mi?

Eleştirmenleri hiç saymıyorum. Eminim, şairimizin kusursuz-luk çizelgesindeki her iniş çıkışı net şekilde saptamışlar ama bunu açıkça ortaya koymaktan ya imtina etmiş ya da edebiyat dünyası-naki kafakol ilişkileri nedeniyle kendilerine saklamışlardır.

Yani aslında şairimiz -ne yazık ki aramaya devam ettikçe uzaklaştığı- kusursuzluğu aslında belki yıllar önce bulmuştu. O noktada kalabilseydi, birkaç kitap daha çıkarmak için yırtınmasay-dı, o dergi senin bu dergi benim diyerek ayda 4-5 yerde birden şiir yayımlama *mucizesini* hem kendinden hem bizden esirgeseydi, çoktan 22. yüzyılın kapısını çalmıştı.

Cebinde unuttuğu büyük ikramiyeli Milli Piyango bileti, pan-tonla birlikte yıkanıp gitti.

Geçmiş olsun.

ELEŞTİRİ KARŞISINDA YAZARIN “ACİZ” HALİ ÜZERİNE MİZAHÎ BİR DENEME

Edebiyat eleştirisinin görünürde pek çok ama temelde bir tek hedefi vardır: Yapıtın anlamsal, teknik ve kurgusal düzeyinin irdelenmesi. Bu, en basit söylemle, yapıtın *edebî* boyutunu *otopsiye* yatırmakla eşanlamlıdır. Tabîî buradaki *otopsi*, bir *ölünün* ardından gerçeğin anlaşılmasına yardımcı olacak şekilde onu ktır ktır kesmek değil, yazılıp bittiği için -tabiri caizse- *ölü halde duran*, yani yazarı bir delilik edip de ortaya konulan eleştirinin ardından yeniden kaleme almayacaksa, artık yazılma süreci tamamlanmış bir *varlığa* işaret eder.

İşte tam da bu noktada karşılıklı *egolar* harekete geçer. Yazar, kendine göre haklı ve makul gerekçelerle, yapıtının -deyim yerindeyse- kılına halel getirmek istemez.

Ama eleştirmen de en az yazar kadar egosuna düşkündür: Otopsiye devam!

Yazar, bu süreçte, kendi yavrusunun ameliyatını izleyen bir ebeveyn gibidir. Eleştirmen *hassas bir noktaya* dokunup da yapıtın canını acıttı mı, ego en üst düzeye fırlayıp müdahale hakkını bulur kendinde. Bir bakarsınız, yazar da eleştirmen karşısında eleştir-menleşmiş!

Oysa o esnada zavallı yapıtın ruhu bile duymaz. Zaten yazarın cenderesinden yeni çıktığı yetmiyormuş gibi, bu kez eleştirmenin elinde oyuncak olur. Aman Allahım, o ne benzetme, o ne metafor, o ne imgesellik! Sanki yapıtın bir *ikizi* de bu kez eleştirmenin elin-

den çıkıyordu. Yapıt, eleştirmenin otopsi masasında dokuz do-
ğurmanın bütün inceliklerini tadar.

Bu süreçte, okur da ameliyathanenin hemen dışında sigara üs-
tüne sigara içen *baba* konumundadır. Bekler ki, ortaya eli-yüzü
düzgün bir şey çıksın. Ama o *şey*, aslında okurun da egosunu hafif-
ten yoklayan bir şamardır. Tokata alışık olan okur, sineye çeker,
oturur. Beklenmedik darbe alansa daha şaşkınlığı geçmeden kendi-
ni karmaşaların ortasında bulur.

Otopsi, eleştirmenin egosu ile yazarın egosu arasında bir sarkaç
gibi gidip gelir. Okur o fotoğrafta neyi flu görürse, onu eler aklın-
ca. Halbuki eleştirmen kendi egosunun görebildiği kadar net, yazar
da kendi egosunun izin verdiği ölçüde karmaşıktır. Okurun gördü-
ğü fotoğrafsa, zaten görmeyi ümit ettiği karedir. Ötesi, ürkütür.

Bu noktada, egolar savaşının asıl galibi, tabii ki okurdur. Eleş-
tirmen, birikimi, deneyimi, görgüsü ve okuma kabiliyeti ile girişti-
ği otopsiyi birkaç sayfalık bir raporla özetler. Yazar zaten yapaca-
ğını yapmıştır. Okur, eğer bu süreci -yani yazarın yapıtını okumayı
ve eleştirmenin otopsi raporunu- iyi takip ettiyse, mesele yoktur.
Egosu ne kadar güçlü, zekâ düzeyi ne kadar yüksek olursa olsun,
okurun eleştirmendeki *ok fırlatma* yeteneğine bir anlam vermesi
beklenemez. En iyi okurun gözünde bile eleştirmen, tarihe mal ol-
ma ihtimali yüksek bir edebî yapıt tarihse kılmamak için çaba
gösteren *hıysuz* bir kişidir. Elinde sineklikle yaz-kış dolaşan bir
meccup!

Yazar açınsansa ortada *ikilemli* bir tablo mevcuttur. Bir yan-
dan egonun üstün baskısı sonucu eleştirmene gizliden gizliye du-
yulan öfke, ama öte yandan da “*reklâmın kötüsü olmaz*” şiarının
bilinçaltında durmadan çaldığı tamamlar. Aslında keşke, eleştir-
men, yapıta getirdiği bütün çözümlemeler, eksik bulduğu noktalar,
kurgusal düzeyde yakaladığı naifliklerin yanında, sözü “*ama tüm
bunlara karşın yine de...*” diye bitirebilse. Ama yapmaz. Okları
hangi hızla savurmaya başladıysa o hızla devam eder.

Tamam, eleştirmen de yazdıklarıyla bir bakıma egosunu *tatmin
eder*. Ama hangi *egoyu*? Eğer kişilikli ve önyargısız bir eleştirmen-
se, birikimi, örnekleri, zekası ve öngörülerıyla oluşturduğu o eş-
siz *hazine*, hiçbir kişisel çıkara yaslanmayacak ölçüde vakur bir an-

lam taşır. Bu açıdan, eleştirmenin yazarla kedinin fareyle oynaması gibi *dalaşması*, olsa olsa edebî hayata güzel bir boyut katar.

İyi de, yazarın söz hakkı yok mudur? Pek yoktur. Çünkü yazar zaten söyleyeceğini daha baştan, yapıtıyla ortaya koymuştur. Gerisi, arenadaki aslanların çarpışmasından ibarettir ki, yazar bu sürecin sadece dışarıdan -biraz da ürkerek bakan- seyircisidir.

Aslında bu durum -ya da *konum*- en çok yazarın işine gelir. Öyle ya, yazdıkları okunmuş, irdelenmiş ve üzerine sözler söylenmiştir. Daha ne olsun! Hem eleştirmenin bir tek sözüyle hayatı karmış kaç yazar vardır ki?

Hal bu olunca, bütün ömrü lunaparkın dışında salıncak seymekle geçen sıradan okur da, kendisine sunulan tanıtım yazılarıyla avunacak, çok çok okuduklarını beğenmediğini söyleyecektir.

Yazarın ego tatminine gelince... Eleştirmen bu konuda ne kadar dürüst ve vakursa, yazar da o derece *fetbaz*dır. Kitabını veya yazısını yayımlar, reklâmını yaptırır, imza günü kovalar, şiir matinerelerine gider, festivalden festivale koşar, yapar da yapar.

Dilediği yerde, dilediği kişiyi *mahkûm etme* şansına sahiptir. Çevresi geniş olduğu için hayranı da boldur.

Ama eleştirmen, elindeki tüm donanımına rağmen bu şanstın yoksundur. Eleştirir, sonra da köşesine çekilir. Kimsenin aklına bir eleştirmenden görüş almak gelmez. İyi ki de gelmez. Aksi halde, yapının özünden çok, *egolar savaşına* tanık oluruz.

Olayın bir de *tarihsellik* boyutu var ki, evlere şenlik!

Yazar, ne kadar *mütevazı* olursa olsun, ki bu *ender* rastlanan bir durumdur, mutlaka bilinçaltında *tarihe kalmak* saplantısını barındırır. Kısacası, yanlış yapacak, kötü yazacak, eleştiri kabul etmeyecek, ama *tarihe kalacak*! Ancak *hırslı* politikacılar da rastlanabilen bu saplantı, ne acı ki yazarlığın bir tür *raconu* gibidir. Sahi, insan tarihe kalmayacaksa neden yazar ki? *Oyun* olsun diye mi?

Ama eleştirmen gerçekten *oyun olsun diye* yazar. Eleştirmenin tarihe kalmak gibi bir saplantısı yoktur. Tersine, eleştirmenler olsa olsa *lanetlenmiş bir yaratık* olarak edebiyat cehennemindeki yerini alacaktır.

Tüm bu vargılarımı dile getirirken, doğrusu kişisel olarak *terazinin* hangi tarafında hareket ettiğimi de pek kestirebilmiş değil-

lim. Tercih durumunda kalsaydım, şairlik mi ağır basardı, eleştirmenlik mi? Bu *sırra* ilişkin ipucu vermeden önce, her ikisinin de *üstün yanlarını* sıralayıp işin içinden sıyrılmak belki de en doğrusu:

Şairliğin veya yazarlığın ‘yaratı’ anlamında olağanüstü bir güçlülük duygusu kazandırdığı bir gerçek. Yazdıklarınız binlerce - belki de milyonlarca- kişiyle buluşuyor, ortak paydalar içeriyor. Yalan da olsa, yanlış da olsa, hayalî bir dünyayı paylaşmanın vazgeçilmez hazzı söz konusu.

Hem, yaratı konusunda asıl söz sahibi olmanın, dünyaya yeni sözler kazandırmanın, tarihsel anlamda sanıldığından da fazla bir *getirisi* vardır. Sonuçta, edebiyat dünyası yazarlarıyla vardır, *hariçten* *gazel okuyan* eleştirmenleriyle değil!

Siz hiç herhangi bir şiirseverin panosunda, masasında ya da varsa anı defterinde herhangi bir eleştirmene ait yazıya rastladınız mı? Ama bu doğal bir tercihtir, fazla da ayıplamamak lazım. Üstelik eleştirmenin de bu süreçte –Allah’ı var- hiç kusuru yoktur. Sanatçı kadar *artistik* kişilik ve konum taşımıyorsa, eleştirmen ne yapsın?

Eleştirmenin üstün yanlarına gelince... Bir kez eleştirmen, *ketum* duruşu, *çok bilmiş* tavrı ve *müdahaleci* yönüyle tam bir *baron*dur. Yazdıklarına mukabil sıkı bir karşı-eleştiri yöneltilmediği sürece, ki yazarlarımız ve şairlerimiz *yazılı polemikten* ziyade *çene polemiğini* tercih ederler, kolay kolay kimse eleştirmenin kalemiyle baş edemez.

Gerçi eleştirmen “*küçük dağları ben yarattım*” demez -o konudaki *söz hakkı* her zaman yazarındır!- ama küçük dağlara damgasını vuracak kadar yaban adamıdır.

Eleştirmen, deyim yerindeyse, fotoğrafını imzalayan artist değil, o fotoğrafta *flu* bir yan arayan *detektiftir*. -Detektif de aynen böyle yazılır, ama mesela pek çok yazar ve şair bunu bilmez.

Eleştirmenin inşa etmeye çalıştığı gerçeklik, bir yapıtın ve yazarının bütünsel olarak yaratı dünyasına ne eklemlediği noktasında odaklanır. Bu açıdan, eleştirmenin yazdığı her kelime, en az yazarınki kadar değerli ve önemlidir.

Öyle ki, eleştirmenin sorgulayıcı ve ketum tavrı karşısında, hangi yazar olsa irkilir. Belki de yazarı ve şairi biraz daha disipline eden yan budur. Tıpkı bir *hakem-futbolcu ilişkisi* gibi: Kulaklarını dört açmış düdüğü bekleyen şair/yazar ve kural dışına çıkıldığında duruma müdahale ederek kart gösteren eleştirmen!

Elbette sanatın kural tanımayan özelliği söz konusu olduğu için bu tanımlama bire bir örtüşmeyebilir; ama buradaki ‘kural dışına çıkma’ olgusu, bizatihi yazarın kendi özgül dünyasındaki tutarlılığın sorgulanmasını içerir. Kısaca, yazar/şair, öncelikle kendi kurallarına uymayı becerecek, bunun dışına çıktığı anda uğrayacağı erozyonun hesabını da -edebiyat dünyası namına- eleştirmene verecektir.

Bütün bu süreçte, okur, yani edebiyat yapıtının asıl muhatabı, kesinlikle bir *kukla* değildir. Bazen aldırmaz hali nedeniyle öyle görünebilir, ama unutulmamalı ki her okur gerçekten de *velinimetir*. Zaten yazarın bütün çabası ve eleştirmenin tüm gayreti de okuru *avlamaktır*. Aman yanlış anlaşılmasın: Okur asla bir *av* değildir; sadece *tavlamak* sözünü kullanmak istemediğim için av sözü dilime takılıp kaldı!

Sonuçta, yazar-eleştirmen-okur üçgeninde süregelen okuma edimi, gerçek anlamda bir *oyun* özelliği taşır. Roller arada bir değişse de -çünkü eleştirmen aynı zamanda bir okur, okur bazen bir şair, şair de kimi kez eleştirmendir-, edebiyatın *makus talihi* budur. Aslında bunun talih mi, yoksa *talihsizlik* mi olduğu, tanrının bile çözmekte zorlanacağı bir muammadır. Belki edebiyatın bunca karmaşık ama aynı zamanda zengin olmasının formülü de budur.

Yalan mı?

VASAT ŞAİR

Şiir çok *matah* bir şey olsaydı, belki de şu anda yeryüzünün başına musallat olan binbir türlü belâyı çoktan alt ediyor olmuştuk. Varsayalım ki şiirin *olağanüstü* gücüne ve *benzersiz* kıvamına, o hep kudretine burun kıvırdığımız *avam* bir anlam veremedi. Ne gam! Buradaki *hata* acaba avamda mı, şairde mi? Yoksa her iki-
sinde mi?

Adına dünya dediğimiz tekil yaşam alanının *kaderi* buysa, ni-
çin üzülüyoruz? Biz şairler, kimin ve ne için yazdığımız kendimiz-
ce malum o dizelerin pırıltısını elbette sonsuza kadar saklayacağız.
Velev ki bir *yetenek* keşfeder de, genişçe bir *soyağacı* çıkarır biz-
den epey sonrakilere.

Mesele o değil. Şairin bir türlü sindiremediği, düşündükçe
uykularını kaçırın, hatta temel varlık nedeni olduğuna bir tek ken-
disinin inandığı *gerçek* şu: Aradan yüzyıllar da geçse mutlaka
ıskalanan şairler olacaktır ve bu *haksızlık* ne yazık ki şair olmanın
-belli ki- temel ölçütüdür!

O haksızlık, şairin yolu yarıda bırakmasının gerekçesi olabilir
mi? Yani edebiyat tarihine adını *vasat* bir şair olarak yazdıran kişi
(futbol maçı değil ki şiirsel süreç, hani artı beş dakika verilse de
mucizevî bir finale kavuşsun) acaba o sıfatın ağırlığını taşımaktan
bitap düşebilir mi?

O halde, son çeyrek yüzyıl Türk şiirinde bugüne kadar hiç-
kimsenin dile getirmeye cesaret edemediği bir gerçeği hemen fısıl-
dayalım: Dergilerde epeyce yer edindikten sonra, antolojilere,

ödüllere ve yıllıklara *abone* olan günümüz Türk şairlerinin en büyük *hicabı*, artık vasat bir şair olmaktan kurtulduğunu sanmasıdır.

Bu, öyle *büyülü* bir hâledir ki, zavallı şair, tam da günümüz küresel sermaye düzeni ideolojisinin *kökenine* tekabül eden bir ayıp içinde, geride bıraktıklarını vasat, kendini ise peygamber görür.

En acısı da, bu gerçeği kendine bile itiraf edemez. Kolejlere giriş sınavında sınıf arkadaşlarını alt edebilmek için gerektiğinde dirsek atmayı göze alabilecek kurnaz öğrenci kadar fütursuzdur.

Adı vasata çıkmış şair ise, geçmişte hiçbir edebiyat cenahına kapağı atamayıp enayice geride kaldığına mı yansın, yoksa adı yaldızlı harflerle edebiyat dünyasına yazılan yoldaşlarının sahte şöhretine mi alışmaya çalışsın, bilemez. Ortada kalakalır.

Ama ustalık kategorisine *kontenjandan* giren şair ile vasat şair arasındaki farkın pek o kadar da matah bir şey olmadığını keşfeden vicdanlı okur, varsa, ola ki bir gün sesini yükseltir. Edebiyatın sidik yarışı olmadığını haykırmaya çalışır.

Başarılı olur mu? Sanmam.

Edebiyatı, şiiri bir yaşam alanı olarak değil de sosyete bahçesi gibi gören zihniyet borusunu öttürdükçe, o hakikatı keşfetmek durmadan gecikecektir.

Peki, vasat şair o süreçte kendini nasıl göstermelidir? Elbette en mükemmel dizeleri kovalayarak. Şiirde son diye bir şey olmadığına inanarak. Belki aylarca tek bir dize bile yazmadan, nasıl bir yol tuttuğunu gece-gündüz sorgulayarak. O sürecin sonunda daha da ustalığa kavuşarak.

Böyle şairler var mı Türkiye’de? Var. Üstelik kendilerinden habersizler.

Yazdıklarının artık kıvama erdiğine, vasatî düzeyi aştıklarına, olağanüstü yaratı sürecine adım attıklarına inanıyorlar.

Bazen ben bile kendi şiirim hakkında böyle düşünüyorum, ne yalan söyleyeyim.

Yanılıyor muyuz? Belki. Şiir ile şairin aşkı, kedi-köpek kavgasına benzer. Ayakta kalan mı galiptir, yerde yatan mı, bilinmez.

*Iskalan*an şair olmak nasıl bir duygudur? Tahmin ediyorum ki kendine özgü bir *fiyakası* vardır. Sandukasında kimsenin bilme-

diği bir hazineyi sakladığını sanan keşiş gibidir. Hatta keşfedilmekten bile korkuyordur eminim ki. O büyüün bozulacağından, etkisini sadece kendine sakladığı dizelerin harap olacağından, dergilerde yayımlandıysa bile göz ardı edilen o olağanüstü güzelliklerin yara alacağından çekiniyordur.

Haksız sayılır mı? Hayır. Çünkü her şeyi öyle kolay, çabuk ve gözü kara şekilde tüketiyoruz ki, bir şairin kendine özgü, biricik dünyasının ayak izlerini uluorta açığa çıkarmaktan kaçınması, her şeye rağmen soylu bir duygu.

Gelelim *final* sorusuna: Vasat şair hiç keşfedilmeyecek mi?

Elbette onun ayak izlerine de bir gün rastlayan olacak. Hiç değilse o *amatör* kâşifler kendi kaderleriyle kesişen bir patikada ıskalanan şairlerle birlikte yol alacaklar.

Şu üç günlük dünyada, değerbilmezliğin tarihini yazmayı göze alacak eleştirmenler yetişene kadar da tökezlene tökezlene ilerleyecekler.

VASAT OKUR

Okuma edimi, sanıldığıının veya atfedildiğinin aksine, saygı-değerliğin -günün moda deyiimiyle- *en tavan yapmış* aşamasıdır. Şair veya yazarlar da bunu *-domuz gibi-* bilirler ama işlerine gelmez. Tuhafliklar zinciri, aslında edebiyatın kaderidir. Örneğin, Türkiye’de hemen hemen her şiir okuru aynı zamanda bir şairdir de, iş öykü veya romana gelince aynı tabloya rastlayamayız.

Siz hiç gençliğinde *romana bulaştığını* söyleyen bir edebiyat-severe rastladınız mı? (Son yıllardaki ‘*roman patlaması*’nı karıştırmayalım; o ayrı bir dert!)

Veyahut, birkaç sayfacık da olsa öykü kaleme almış bir tanıdığınız var mı?

Ama şiir denilince akan sular durur. Çünkü aklına geleni alt alta sıralayıp *şekil vermek* şairlik ruhsatının alınması için yeterli sayılır. Kitap bile bastırabilirsiniz; en fazla 64 sayfalık döküntüleri beyaz sayfalara nakşeder, “*yapıt*” diye kendinize ve çevrenizdeki birkaç kişiye inandırabilirsiniz!

Ama sıkıysa 250 sayfalık bir roman yazın da görelim! Daha üçüncü paragrafta pes ettiğinizi duyar gibiyim. Öyküye bile nefsizin yetmeyeceği aşikârdır.

Zavallı şiir, içini dökmek isteyen zevatın ağlama duvarıdır.

Sadece son on yılların değil, birkaç asrın fotoğrafı böyledir.

Şiir, Türk halkının biricik can simididir.

Cezaevine giren de, aşka düşen de, çevresine diş bileyen de ona sığınır.

Kalıcı olan, bir tarifi varsa eğer, o süreçte pul pul dökülme-yip kendini istikrarlı şekilde ifade edenlerin yazdıklarıdır. Birkaç

sayfa, sadece bir kitap veya sınırlı dizelerle de örülebilir o ağ. Yeter ki *vurucu* bir hüviyet taşıyın. Kendine özgülüğü elden bırakmayın. Biriciklik mührünü kalbinde barındırın.

“*Vasat okur*”, bu fotoğrafın *arabıdır*. İki arada bir derede kalmanın trajedisi yegâne kimliğidir. Yeri gelir şaire imrenir, yeri gelir -hele de iki kadeh içmişse- şairi hakir görür. Herkesin şair olduğu bir memlekette bu kadarlık *kompleksi* sakın ayıplamayın. O ayıbı yaratan bizzat şairin kendisidir. Vasatlık akan dizelerini mat tah bir şey sanıp da dergilerde veya kitaplarda bunca cesaretle yayımlamasaydı, en büyük rakibi okur da o çizgiye ulaşmanın bu kadar kolay olamayacağını anlardı!

Sınırını bilmez okur da, sınırın berisinde nahiflik üreten şair de, şiir gezegenine yakışmayacak kadar pespayedir. Acı olan ise bu çizgiyi çizebilecek kimsenin olmamasıdır. Üstelik bu boşluğa da *özgürlük* adı verilmektedir. Türkiye’de -bırakın eleştirmenleri- bir şairin bile bir başkasına açıkça “*Niçin kötü şiir yazıyorsun?*” demeye cesareti yoktur. Kapalı kapılar ardında ve içki masalarında elbette ikincil eleştiri tarihi kendi kendine yazılıyordur, ona şüphe yok. Ama eline kalem alıp da kötü şiiri yerden yere vuran eleştirmen/şair sayısı yok denecek kadar azdır.

Nedeni gayet basit: Şuara meclisi önünde sonunda belli isimlerden ve gruplardan oluşur. Oradaki herhangi birine söyleyeceğiniz *ters* söz, yazacağınız iki satır *incitici* yazı, tüm grubun kuyruğuna basmakla eşanlamlıdır. İşgal ettiği mevki pek kıymet taşımasa da o cenaha sırtını dönmek öyle her babayiğidin harcı değildir.

Peki, vasat okur bu çizginin neresindedir? Bazen tam ortasında, bazen de hiçbir yerinde. Vasat okur, tırnaklarıyla kazıya kazıya geldiği mertebenin değerini bilseydi, zaten şairler kendilerine çoktan çekidüzen verirdi. Ama o en kolayını seçti: Edebiyatın *sosyetik* yanını benimseyip, geleceğini o sığılğa ipotek etti. Yine birçokları kızacak ama, vasat okur, örneğin *ödül kurumuna* şairden önce karşı çıkma cesaretini kendinde bulamadı. Oysa şair binbir dizeyle, imgeyle, metaforla uğraşırken, *duruş* denilen kıymeti atmış olabirdi; bu durumda onu kendine getirecek *tokatı* okur atabirdi. Olmadı. Sığ denize birlikte açıldılar.

Türkiye’de, evet, iyi-kötü bir şairler tarihi var. Ama okurun asla bir tarihi olmadı. Bir yıl önce prim verdiği, görece satışına katkıda bulunduğu yapıta hiç mi hiç benzemeyen bir başkasını ertesi yıl baş tacı etmesinden belli değil mi?

İyi de, böyle bir *beklenti* içinde olmak çok mu *sağlıklı*? İtiraf ediyorum ki, *hayır*. Benimkisi, şiirin geleceğini *kurtarma* gayreti değil, olsa olsa masumca bir *durum tespiti*. Çok âlicenap davranıp da *beyin fırtınası* olarak nitelendirirseniz, ancak teşekkür ederim.

Şimdi asıl can alıcı soruya geelim: Vasat okur ile kaliteli okuru birbirinden ayıran temel özellikler nelerdir?

Bu soru, hem çok tehlikeli, hem hayli riskli, hem de epey fırtınalı yolculukların bileti gibidir. Ama işin ilginç yanı galiba şudur: Vasat okur, kaliteli okurun neredeyse yarı özelliklerini *çalmış*, kaliteli okur da vasat okurun en bariz tutumlarına çoktan angaje olmuştur. Zaten o yüzden vasat okur her ortamda kendisini kaliteli gösterebilir; kaliteli okur da bazen vasatlığın tuzağına düşebilir.

Bu çelişki en çok şairin işine gelir. Ama vasat şairin. Bir de vasat eleştirmenin. Şirket kasasını ortak soymaya hazırlanan yaratıcılık nedir bilmez beyaz yakalılar gibi, suç ortaklığını sonuna kadar herkesten gizlemeyi başarırlar. Arada nice kaliteli şair, eleştirmen ve okur harcanıp gider. Kimsenin ruhu duymaz.

O yanılmanın, yenilginin ve yılgınlığın şiirini, öyküsünü, romanını yazmak ya da okumak kimseye nasip olmamıştır henüz.

Size bile.

VASAT ELEŖTİRMEN

Edebiyatın da *kızılca kıyamet* zamanları vardır. Bakmayın zaman zaman *suskun* bir dönemin kendini çok fiyakalı göstermesi-ne. Yaşamın birkaç adım önünde olmanın kendine özgü keyfi, acısı ve trajedisi küçümsenmemeli. Eh, *penceremiz* bu olunca, eleştir-men-şair didişmesinin kilometre taşlarına da derinlemesine göz atmak yerinde olacaktır.

Bu girizgâh, inanın ki, bazı argümanları *kesin* bir kurala bağlamak ya da bir tarafı diğerine -yani eleştirmeni şaire veyahut da şairi eleştirmene- düşürmek için kurulmuş bir *tuzak* paragraf değil. Hele şair olduğı kadar eleştirmenlikten de *paye kapmak* isteyen naçizane kulunuz için böylesi bir *risk* olsa olsa *yazınsal intiharla* eşanlamlı sayılır!

Ama sizleri *beyin fırtınasına* davet etmeden önce, o riskin nasıl göze alınabilir bir keyif süreci olduğunu da vurgulamadan geçemeyeceğim.

Bir kez, “*vasat eleştirmen*” nitelemesinden dolayı hayli *bedbin* olduğumu hemen belirteyim. Öyle ya, eleştirmen, edebiyatlar üstü bir konum, taht ve makam sahibi kişidir. Öyle olmalıdır. Ne bir eksik, ne bir fazla. Şair veya yazar, onun bu üstün konumundan *rahatsızlık* duymalıdır. O rahatsızlık, yazacağı tek bir -dizeye veya cümleye demiyorum- *harfe* bile sirayet etmelidir. Eleştirmenin, yazdıklarıyla/yazacaklarıyla demoklesin kılıcı gibi kafasının üzerinde gezindiğini hâyâl etmekten korkuya kapılmalıdır.

Bu, çok otoriter ve despotça bir bakış açısı mıdır? Hayır. Sa-dece, öğretmen-öğrenci ilişkisine benzer bir ciddiyete işaret etmek-

tir. “*Vasat eleştirmen olmaz*” önermesinin kökeninde de bu ciddi-yete duyulan ihtiyaç yatar. Vasat biri eleştirmen olamaz, eleştirmenin de vasatlığa hakkı yoktur.

Peki, gerçek bu mudur? Hayır. Eleştiri, edebiyatlar üstü bir uğraş, çaba ve disiplin içerdiği için, belirli bir düzey, irdelediği edebiyat yapıtının en az beş gömlek üstü titizlik gerektirir. Hatta daha edebî *doz*.

Ama ne mümkün! Akademisyenlerin edebiyat yapıtlarına yönelik çözümlemelerindeki *kuruluk*, olsa olsa adli tıp raporuyla eşdeğer sayılır.

Yanlış anlaşılmasın; iletişim kökenli de olsa bir *doktor* olarak elbette akademisyenleri küçümsemek istemem. Ama sanki son yıllarda, özellikle de postmodern anlayıştaki disiplinlerde, bir yapıtı irdelerken üzerine edebî üslup koymaktan imtina etmek neredeyse eleştirinin amentüsü sayılıyor. Oysa bu yönelim -bana göre- eleştirinin ruhuna aykırı.

Niçin?

Bir kez *samimiyet* içermiyor. Eleştirmeni bir maçta futbolcularla birlikte *koşturan* hakem sayarsanız, sözünü ettiğim cenahtaki eleştirmen koşturmuyor, saha kenarındaki dördüncü hakem gibi ha bire çizgiyi aşanları uyarmakla yetiniyor.

Asıl cehennem de tam bu noktada başlıyor zaten. İki ucu keskin kılıç gibi: Eleştirmen, irdelediği, kaale aldığı, üzerinde çalıştığı bir yapıtın *parçası* mı olacaktır; yoksa fildişi kulesinden uzanarak, o yapıt hakkında *yapay* çıkarsamalarda mı bulunacaktır?

Eleştirmen açısından, irdelediği yapıtın *doğal* parçası olmak da kimi handikaplar taşır. Bu noktada en açık tehlike tabii ki *öznellik* tuzağına düşmektir. Ama öte yandan, bir yapıta, kalp hastasının tıkalı koroner damarlarını değiştirmeye can atan heveskâr bir hekim gibi yaklaşmak da aynı ölçüde sakıncalıdır.

İşte “*vasat eleştirmen*”, bu ikisinin ortasında gezinip duran, dolayısıyla da kendine edebiyat tarihinde bir yön bulamamış yazarların boynuna asılan yaftadır.

Hekim örneğinden devam edecek olursak; kuramsal düzeyi olağanüstü yüksek, dil bilinci sağlam ve zengin, zihni berrak ve dünya görüşü tutarlı olmak, bir eleştirmen için, sadece iyi bir tıp

öğrencisinin yeteneklerine eşdeğer bir kazanıma işaretler. Mezun olduktan sonra okulda kalabilir, hatta ileride tıp fakültesine dekan bile olabilir. Ama sadece o kadar. Eline bisturi almadan hekimlik serüvenini yürütür.

Ameliyata girmek, yani ele aldığı yapıtı çözümlemek ise başka türlü yetenek, beceri ve tarihsel bakış açısı ister. O noktada devreye sezgi, deneyim, zekâ ve mukayese kabiliyeti girer. İkincisini becerebilen *cerrahtır*. Bir hayatı, geleceği veya çürümeyi ameliyat masasında saniye saniye okuyup da o sürecin parçası olmak her babayığının harcı değildir.

Eleştirmenlerin bilgiçlik taslayana, geçmişten günümüze damgasını vuran ne kadar kuramsal açı varsa hepsini hıfz eder de, iş -diyelim ki- bir şiir kitabını veya romanı çözümlemeye gelince, *tıknefes* kalır.

Vasatlık, düşme korkusuyla bir adım ileriye gitmekten çekmenin senfonisidir. O şarkının akortu ile hayatın tınısı arasında dağlar kadar fark vardır.

Bu belirleme, sakın ola ki bir *cehalet manifestosu* olarak algılanmasın. Elbette kuramsal bakış açısı, tarihsel perspektif, dünya görüşü, geleceğe ilişkin yordamalar edebiyat eleştirisinin temelini oluşturan nüvelerdir; ama ortada *irdelenen* bir yapıt varsa.

Hastasız ameliyat tam da çocuklara özgü bir eğlencedir. Vasat eleştirmen de bir çocuktur. Ömrü boyunca yüzlerce sayfa yazı yazar. Hatta külliyatı birkaç kitap toplamına bile ulaşabilir. Ama dönüp baktığınızda dişe dokunur tek bir satır bulamazsınız.

Adı eleştirmendir, ama hiç kimseyi eleştirmemiştir.

Halbuki edebiyat dergilerinde hep onların adı geçer. Antolojilerde, dergilerdeki soruşturmalarda onlar başrolde.

İsim vererek, bizzat ele aldığı yapıtın adını anarak somut eleştiride bulunanların kaderiyse -talihin cilvesi bu ya- *vasat eleştirmenliğe* doğru sürgün gitmektir.

Eleştiri *bumerang* gibidir. Oyunu çok az kişi oynar, ama serseri okun kime saplanacağını Allah bilir.

ÖDÜL: YAZARA VERİLEN TATLI RÜŞVET

Yazar, edebiyatçı, eğer benliğindeki *zaafı* ayıklayabilme becerisini gösteremiyorsa, niçin “yaratıcılık” denilen işe kalkışır ki? Bunun olsa olsa tek bir yanıtı vardır: Muhakeme yoksulluğu!

Sözü çok fazla dolandırmadan özüne getireceğim: *Ödül budalalığı*, bir yazarın, şairin su götürmez hezeyanıdır. Çok mu *elzemdir*? Duruma bakılırsa öyle. Edebiyatın kendi sosyetik değerleri içinde boğulmak, öyle görünüyor ki yazarların ve şairlerin en önemli sorunsalı ve ayrıcalığı haline gelmiş.

Bir yazar/şair niçin ayrıcalık ister ki? Buna hakkı var mıdır? İki-üç yılda bir kendini *botokslatma* ihtiyacı hisseden sosyete yaşlısı gibi ödüllere katılma histerisine kapılmak, anlaşılıyor ki artık yazarların genlerine yapışan bir sülük halini almış.

Yedi kitabından altısı ödül almış bir şairin bu meziyeti çok matah bir sıçrayış mıdır? Kapitalizmin, küresel sermayenin en önemli ilkesini, “*rekabet*” tutkusunu bu derece kişiliğine eklemleyebilme başarısı göstermiş bir yazarın kendisine olsun söyleyebilecek tek bir itirafı bile yok mudur?

Ve niçin ödüllere karşı olanlar haklı gerekçelerini sıralarken, ödül almaktan usanmayan, ancak etik değerlere de toz konulmayan edebiyatçı gürûhu birdenbire mazeret yarışına girer?

Oysa ödül konusundaki ölçüt çok basit bir testten geçer: Bir size, seçimlerde hiç beğenmediğiniz bir partiye oy vermeniz karşılığında, diyelim 10 bin TL teklif etse, ne düşünürsünüz?

Ödül budalalarının bu soruya verecekleri yanıt hazırdır: *Aynı şey mi?*

Elbette değil. Daha da beter!

Seçimlerde dünya görüşünüze ters bir partiye oy vermeniz için size önerilen 10 bin TL “rüşvet” kategorisine giriyor da, yaşamınız boyunca nefret ettiğiniz rekabet, sidik yarışı, başkalarını alt ederek zirveye ulaşma tutkusu gibi kapitalizme özgü tutumları bağrında taşıyan ”ödül” mekanizması niye tatlı geliyor?

Siz dilediğiniz kadar erdemlerini sıralayın: Kitabınızın tanınması için bir vesile... Adınızın kaybolmaması için fırsat... Edebiyat tarihçesine boşluk dolduracak bilgi kırıntısı...

Bunların hepsi gelir geçer, ama adınız ödül rşvetinin yanın-da kapkara bir leke olarak kalır!

dller, edebiyat sosyetesinin bizatihi kendi varlığını koru-mak ve sürdürmek adına tutunmak zorunda kaldığı bir *can simidi-dir*. Ve dünyayı değiştirmek adına yola çıkan siz, o yalancı dünya-ya prim vermekle, başta kendi znze ihanet ediyorsunuz demek-tir.

Edebiyatı ve şair, her şeyden önce *aykırı* yapısıyla dünyaya kafa tutmalıdır. Ama diyelim ki **Attil İhan şir dl**’ne -parası yklceydi- katılan bini aşkın şair söz konusu olduğunda, o aykırı-lığı nereye oturtacağız? Hele hele ve en acısı, o ödüle katılan şair-lerin bir bölümü hem aykırılığı savunan, hem de sürüye dahil ol-maktan imtina etmeyen bir tutuma gözü pek şekilde imza atmışlar-sa, biz neyi savunacağız?

Tamam; 1990’larla birlikte dünyada sosyalist rejimler birer birer yıkıldı ve meydan sermayenin keyfiyetine kaldı. Ama bu ödül belası eski dönemlerde de vardı! Hiçbir düzgün sosyalist bu meka-nizmayı sorgulama ihtiyacını hissetmedi. Toplum ilişkilerindeki iğne deliği kadar ayrıntıları önemseyen sosyalistler, iş kapitalizmin özüne ilişkin en önemli zaaf olan ödüle gelince, sus-pus oluverdi.

Üstelik herkesin bir bahanesi vardı. Hâlâ var. Tıpkı rüşvet alan bir memurun kendi vicdanını rahatlatacak gerekçeler keşfet-mesi gibi: Ne yapayım, maaşım az... Toplumsal statm eksik... Çevremde ne çıkmak için başka are mi var?

Birçok dl aldığı halde bugün ismini çok az kişinin bildiği edebiyatçılar var mı? oook!

Peki, hiç ödül almadığı halde tanınmayı başaran? Elbette.

O halde ödüle bu derece sevdalanmak niye? Sermayenin değerirmesine su taşımak için bunca çaba neden?

Kolayı var: Bugüne kadar aldığınız tüm ödülleri reddedin! Ve bir daha asla hiçbir yarışmaya katılmayın. Eğer sizi ödül aldınız diye okuyacaklarsa, eksik dursun.

Aklı başında bütün edebiyat jürileri kendilerini lağvetsin. İnanın hiçbir şey kaybetmezler.

Ve sanki elinden kapacaklarmış gibi, aldığı ödülün üstüne kapaklanıp, ödül karşıtlarına dış bileyen geri zekâlılara prim vermeyin.

Kendileri olağanüstü iyi insanlar oldukları halde sağ iken ödül alma gafletine düşmüş, öldükten sonra da adlarına ödül konulmuş değerli şairleri ve yazarları ise, hiç hak etmedikleri bir üslupla, yani *paralı* ödüllere değil, yazar örgütlerinin düzenleyecekleri geniş katılımlı, nitelikli, sonunda konuşmaların bir kitap haline getirileceği sempozyumlarla anmayı deneyin. Hiç değilse geriye kalınca bir ciltte yer alan düşünceler manzumesi kalır, kokteyl gecesinde hemen ertesi günü tükenecek efsane saatler değil!

Ya da tüm bu önerilere kulak asıp, hayatınızda hiç mi hiç değişiklik yapmadan, yine o zaafı sürdürmeye devam edin. Yeni çıkacak şiir, öykü veya romanınızı nasılsa onlarca ödül arasından bir yere sokarsınız. Bu pek öyle yetenek gerektiren bir şey değil.

Buraya kadar oflaya puflaya okuduklarınızı da -eğer vicdanınızda en küçük bir soru işareti uyandırmadıysa- unuttun gitsin.

Ama unutmayın: Siz ne kadar yırtınsanız da, yıllar sonra öyle bilinçli ve şaşmaz bir kuşak gelecek ki, geçmişte ödül aldığınız için yerin dibine geçeceksiniz.

Bakalım o zaman da *hamaset* sayacak mısınız bu yazdıklarını?

EDEPSİZ ŞAİR, EDİP AHALİ

Şairlerin birer *hinoğlu hin* olduğu su götürmez. Bu, onların herkesten daha kurnaz olduğu anlamına gelmiyor kuşkusuz. Keşke öyle olsaydı. Ama ne gezer! Şairlerin hinoğlu hinliği ancak kendi aralarındaki rekabette su yüzüne çıkar.

Peki, nasıl bir *içsel* kurnazlıktır bu?

Sorunun yanıtını birazcık hayatta, birazcık şairin kendi özgül kimliğinde, birazcık da kendimizde aramalıyız. Zira şair, kendisini hinoğlu hin yapan koşulları biraz da *zoraki* yaratır. Aslında herkesten *saf*, hatta aptallık derecesinde olan bitenden kopuk, çokçası da *cool* bir tarza sahiptir. Ama o *şeytan üçgeni*, dönüp dolaşıp şairi hinoğlu hin yapmaya yeter de artar bile.

Çünkü şair -sıkı durun- en olumsuz koşulları *bile* anında kendi lehine çevirebilecek ölçüde şeytanî bir güce sahiptir.

Ama onu hemen şeytanlığa terfi ettirip de suçu üstünüzden atmaya kalkışmayın. Hayatın ince ayrıntılarına ilişkin bütün son-dajlar olağanüstü bir cesaret gerektirdiğinden, o vasma sahip olmanın biricikliği -nedense- hep şaire nasip olur.

Şair yaralanmaya hazır, ölmeye teşne, sürünmeye mahkûmdur.

Bu çizgide yer almayan biri eğer şairim diye ortaya çıkıyorsa, bilin ki kendi çapında -veya *çapsızlığında*- başka bir hinoğlu hinliğin karasularında yüzüyordur. Ama asla şair değildir.

Tüm bu yordamalara bakıp da şairlerin aslında kötücül birer varlık olduklarını sanmayın. Onlar sadece var olan zalimliklerden hasbelkader *cüzi* bir pay kapmayı başarmışlardır. Belki her zaman cephenin en önünde gördükleri için silahları göze batar. Oysa o silah boştur, hiçbir zaman da doldurmayı beceremezler.

Şair böyledir de, ahaliye ne demeli?

Yığınlar her zaman edepsizlikten uzak durur gibi yapıp, aslında en alâsını her an yürürlüğe sokacak güce sahiptir. Bunun anlamı çok açıktır: Şairlerin edepsizliği yanında, ahalinin edipliği sadece bozuk bir şiirin hayatımıza yansımasıdır. O manzume, bir düzensizlik abidesi olup, dizelerden ziyade hayatın satır aralarına bulaşmayı başaran korkutucu bir virüs gibidir.

Sakin yanlış anlaşılmasın: Burada *doğal bir edip* olarak adı geçen asla *halk* değildir; çünkü şairler ne kadar uzak durursa dursun, sosyolojik bir vaka olarak halk diye tanımlanan zümre (veya hut kitle, yığın, sürü, kalabalık, topluluk, ne dersiniz deyin... zaten itiraz edecek merci kalmadı) bileşik kaplara sığmayan bir güç - veya güçsüzlüktür.

Doğal bir ediptir, evet: Bazen yas tutmayı unutacak kadar.

Ama ağıtları asırlar boyu taşıyacak kadar da nemruttur.

Şairin edepsizliği yanında ahalinin edip hâli, sadece bin- bir çelişkinin toplanma merkezi değildir; onu da aşan biçimde, hayatın görünmeyen bir trajedisine işaret eder.

Şairin sustuğu yerde ahali konuşur, ahalinin sustuğu yerde de şair.

İkisinin birden söz aldığı tarih boyunca görülmemiştir. Zaten yaşamın bunca karmaşık, çekilmez, bıkkınlık verici ve çoğu kez de sıkıcı olmasının izdüşümünde bu mütakabiliyetsizlik yatar.

Herkesin hayatında bir şiirin eksikliği vardır.

Şairin bile.

...

Peki, şair hinoğlu hin de, ahali ondan farksız mı? İşte bu ikisinin tek buluşma merkezi o cehennemvari yarıştır. Sıfır yaşında başlayıp, son nefesi tüketene kadar devam eder. Ahalinin yaşı yok-

tur; o nedenle şaire göre biraz daha avantajlı görünür. Ama şairin de başı kalabalık olmadığı için zihni epey berraktır. Daha bağımsız düşünür.

Ahali ile şairi birleştiren veya ayıran bütün kurallar bütünü, aslında kendileri tarafından oluşturulmuş bir tür *yazılı olmayan* anayasadır. Altında ne şairin imzası vardır ne de ahalinin. Hem birbirlerini incitmemek için söz vermişlerdir, hem de her an kıracakmış gibi kılıç bilenirler.

Bu macera, şairin edepsiz olmayı sürdürme inadıyla başlayıp, ahalinin edip olmaya ant içtiği dalgalı bir süreçle devam eder. Ta ki bir duvara toslayana kadar.

O duvar aslında hep vardır. Ne ki şairler gururlarını aşamadıklarından, ahali de her daim pişkinliğe vurduğundan görmemeye yeminlidir.

Bunca olumsuz tanımlama, şairi ve ahaliyi yerin dibine mi sokar? Asla.

Hayatın girift noktalarında, şair ne kadar hinoğlu hin, ahali de ne kadar soylu olursa olsun, sonuç değişmez: Gelecek de, geçmiş de, bugün de, *görünmez ellerin* yazdıkları o berbat manzumeyle şekillenmektedir. Bu öyle garip bir kompozisyondur ki, ne teknik kural tanır, ne dil kaygısı. Her şey galadı meşhurdur.

Ahalideki *meşhur olma* merakının kökeninde ola ki bu yanlış yatmaktadır.

Veyahut da şairin *ödül tutkusunda* bu dangalaklığın izi vardır.

Ne kadar itiraz etmeye kalkarsanız kalkın, o görünmez ellerin yazdığı manzume, kalbimizin ta orta yerine saplanan bir şeytan tırnağıdır. Öylece kalakalır.

ŞAİRİ GÖZETLEYEN TANRI

Edebî yaşamın bir de böyle *muamması* var aslında: Tanrı mı şairi gözetliyor, yoksa şair mi tanrıyı? Bu *sürek avı*, bir bakıma yaratı sürecinin de kökenine işaret ediyor olsa gerek. Öyle ya, tanrının yarattığı *yetenekli* bir kul olmaktan öte *uhrevî* bir özelliğe sahip olmayan şair, ne menem bir cesaretle *sıradan* olmanın ötesine taşabilir ki?

Sorunun yanıtı kolay: Tanrı, her zaman şairlere *iltimas* geçer de ondan. Bakmayın siz kutsal kitaplarda şairlere lânet okuyan ayetlere. Onlar, mükemmel bir kompozisyon örneği olan yeryüzünün anayasal maddeleridir; yazılmasalardı olmazdı zahir.

Şairin elbette tanrı karşısında boynu kıldan ince. Tıpkı *aşkta* da olduğu gibi. Ama oradaki tevekkülün, bir gizli isyan veya şirk koşma olmanın ötesinde anlam taşıdığını keşfettikçe, hem şairlere, hem de tanrıya daha çok ısınacaksınız.

Tanrının şairi sürekli gözetlemesindeki gerekçe, insanoğlunun bu tür mülâhazalara alışkın olmayan bölümünün yüreğini hoplatacak kadar makul nedenlere dayanır. O noktada *tasavvuf* usulca belirir: *Ayna olma* hâli. Tanrının kendi yansısını insanda görme merakı.

Ne sanıyordunuz? Yaratan gücün, bir daha o sürece bulaşmayacağını mı? Veyahut da “*Benden sonrası tufan*” diyerek dizginleri bize teslim edeceğini mi?

Şair, tam da bu aşamada, tanrının *emanetini*, yani yaratı sürecinde keşfettiği, kalbine nakışladığı, başkasıyla paylaşmaya kalkış-

tığı tüm o olağanüstü sözleri, dizeleri, bir köşeye usulca karalar. O *karalama*, tanrının insan suretini oluştururken, tablo öncesi yaptığı eskize benzer. Zamanla olgunlaşır, kıvama erer.

Şair, tanrının kendisini gözetlediğinin pek farkında değildir. Fark etseydi, belki her şey bunca doğal ve yanlışlarla yüklü olmazdı. *Yanlış*, tıpkı tanrının milyarlarca insan ve bir o kadar da mahlukatın şeceresini kendinden başkalarına, öteki kutsal varlıklara emanet etmesi gibi, kaçınılmazdır.

Şiir, yanlışlıklar zincirinin doğrusal aktörüdür.

Tanrı, doğrular dizgesinin etrafı yanlışlarla çevrili erbabı.

İkisinin aynı minvalde gelgitlere tutunması, hayatın karakteristiğine denk bir *zamanlamanın* başlangıcıdır. Nedir o zamanlama? En başta *maşer* saplantısı. Şiiri kendisiyle ve hayatla didişmenin dizesel manifestosu olarak görmeyip, tıngır mıngırdamalarla ömür geçiren, yani -argo deyiimiyle- *şeyi şeyine denk* şairlerin asla tahayyül edemeyecekleri bu fırtına, şair olmanın hem milâdı, hem raconudur.

Hayatın keşfedilmesi, yorumlanması ve açılması zor, gizli yönlerini şiirin yordamıyla yüklenmeye kalkmak, işte o *maşer* duygusunu beraberinde getirir. Şair, o yüzden dizelerinin sonunda bir *final* havası yansıtmaya özen gösterir. Buna okurun da şiddetle ihtiyacı vardır. Bu *tercih*, ne popülist bir yönelimdir, ne de *tribünlere oynama* tutkusudur. Bir cehennemi birlikte paylaşma, *kaçınılmaz* sonu el ele kucaklama temposudur. Öyle bir ışık hızıdır ki bu, tanrının parmak ısırdığına eminim.

Maşer saplantısı, has şairin tek kusurudur. Ondan vazgeçseydi, adı çoktan mızıkçılık tarihine altın harflerle yazılmıştı. Ama o noktadaki iradî müdahalesi, hiç değilse şuarayı da, okuru da kıyametten kurtardı.

Siz tanrı olsaydınız, buna şapka çıkarmaz mıydınız?

Peki, o ilâhi güç, bunca *yaramazlığa* niçin göz yumuyor dersiniz?

İlahi! Elbette şairler *şeytana* pabuç bırakmadığı için.

Şairin yapabileceği *muhalefet*, önünde sonunda tevekkülün kapısında hüsrana uğrayacaktır. Zararsız bir kulun cürmü en fazla can sıkar!

Tanrı bu gerçeğin farkında olduğu için şairleri korur, gözetir. Bağırıp çağırır da nihayetinde şairin kendisine *biat* edeceğini bilir. O biatın boyutları öteki kullarınki kadar *teslimiyetçilik* içermediği için -sanıların aksine- tanrı o *özgüvene* saygılıdır da.

Tanrı ile şairin ilişkisi, baba-oğul çelişkisi gibidir. Ne oğul babayı aşmayı başarır, ne de baba oğluna sözünü dinletebilir. Aralarındaki sıcaklık olanca huysuzluklarına karşın hiç eksilmez. Ama şair, yeryüzündeki haksızlıkların haritasını çıkardıkça, işte o mahşerî dizeler ile tanrının kelâmı bir noktada çelişir.

O çelişki, aslında yaratı sürecinin anahtarıdır: Kafa tutmadan tanrıyla tartışmak, şaire soyluluk kazandırır. Şairi hakir görmeden yazdıklarına kulak vermek de tanrının olgunluğudur.

Aralarındaki biricik uyumsuzluk, *ölüm* sürecinde kendini gösterir. Şair, aslında baştan beri ölümsüzlüğe taliptir. Ne var ki o haslet sadece tanrıya özgüdür. Kimselere bırakmaz. Şairin hazmedemediği tek gerçek de budur. Yaratırsa yaratı, özgüvense özgüven. Üstelik mahşerin şiirini bile yazmayı başarmış bir yetenek. Ama bir yere kadar. Hiçbiri yetmez o çizgiyi aşmaya. Tanrıyı tanrı yapan da o sınırdır.

Kim bilir, belki şair yapan da.

ŞAİR VE ŞİİRSEL İHANET

Bir şair, şiire en çok ne kadar *ara* verebilir? Soruyu bir adım daha ileri giderek sorayım: Şairin şiire ara verme *cesareti* var mıdır?

Bu soruya yanıt aramak, bir bakıma şairin kendisiyle hesaplaşma sürecine girmesi demektir ki, asıl cehennem oradadır.

Şairin kendisiyle kıyasıya hesaplaşması ile sıradan bir insanın her sabah aynaya bakarken dilini çıkarması arasında hiçbir fark yoktur. Buradaki *sıradanlık* elbette küçümsemeye matuf bir niteleme değil. Keşke şairler de zaman zaman sıradan olmayı becerebilseler.

Lâfi evirip çevirmeden söyleyeyim: Şairlerin yazdıkları her dizenin büyüüne ayrı kapıldıkları, yazdıkça daha bir *orgazm* sürecine girdikleri kanaatindeyim. Beni bu *endişeye* sevk eden ise somut örnekler. Bir şair yılda kaç şiir yazar/yazmalı? Bunun elle tutulur bir hesabı veya standardı yok. Ama ben -çok yoğun ve nadir dönemler dışında- bir şairin ayda en çok *tek şiir* yazabileceğine ihtimal veriyorum. Bu da yılda on iki şiir eder ki, fevkalade “*bereketli*” bir orandır.

İçin için sırtıttığınızı hissederek gibiyim.

Verdiğim örnek aslında çok müsamahakâr bir ölçüte dayanıyor. Çünkü yılda on iki şiir, iki yılda bir kitap boyutu demektir. O zaman, diyelim ki 25 yaşında şiir kitapları yayımlanmaya başlayan

bir şair, 60 yaşına geldiğinde -sıkı durun- tam 17 şiir kitabına sahip olacaktır. Bana biraz fazla göründü.

Elbette bu yordama öyle aman aman bir kesinlik taşımıyor. Bir kez, kaç şair iki yılda bir kitap çıkarma şansına sahip? Geçelim.

Ama geçemeyeceğimiz bir nokta var: Şairler cidden de çok yazıyorlar. Yazdıklarını elemiyorlar. Dizelerini yok etmeye kıyamıyorlar.

Bunu bir *şair duruşu* olarak tanımlamak bana çok dürtüstçe görünmüyor. Sorgulanması gereken başka *zaaflar* var. Şairler, öncelikle ve kesinkes kendilerine her koşulda *ayrıcalık* tanınmasını istiyorlar, özlüyorlar. Belki bir yere kadar hakları da var. Ama sınırı hemen geçmeye de çok hevesliler.

Şairliği, tanrının bir lütfu, yeryüzünde üstün olmanın bir kimliği olarak görmek hoşlarına gidiyor. Herkesten beş adım önde gitmenin kazandırdığı *megalomani*, hayatla ve kendisiyle hesaplaşmasının önünde kalın bir duvar oluşturuyor.

Bu zaaf kolayca aşılır mı? Hayır.

Depresyondaki kişinin iyileşmesinin önündeki en büyük engel, hastalığını kabul etmeye yanaşmamasıdır. Şairin durumu da farksızdır.

Bu süreç, şairin bireysel tercihiyle başlamış bir yanlışlıklar zinciri değildir. Kökeninde, otoritenin insanı ezen asırlık kuralları yatar. Nedir onlar? Yarışma tutkusu. Aradan sıyrılma telâşi. Ödül sevdası. Mütevazı olmayı kölelik sanma gafleti.

Kişiliğine çekidüzen vermek için benliğiyle savaşan bir şaire rastlamak ile Mars'tan gelecek uzaylıları beklemek arasında -umutlu olmak adına söylüyorum- hiçbir fark yoktur. Beyhude bekler dururuz.

Madalyonun bir de öteki yüzü var tabii: Şairlerin elini kolunu mu bağlayalım? Neden yazdıklarını engelleyelim? İstedikleri kadar yazsınlar, kime ne zararı dokunur?

Zaten bu soruları kolayca sorabildiğimiz için hayatımızdaki ayıklamaları yapmaktan yoksunuz. Niçin az yazmayalım? Rafine dizelerin kime ne zararı var? Her ay bir dergide şiirimiz çıkmasa ölür müüz?

Şair niçin mi zaaf içindedir? Çünkü tek, biricik, kendi başına karar verebileceği bir sanat icra etmektedir. Sinema yönetmeni olsa, bir filmi tamamlamak için elli kişiye ihtiyacı var. Tiyatrocu olsa, bir tek kendi çabası perdeyi kurtarmaya yetmez. Ressamlığı denese, boyalar ayrı dert, gölgeler başka telâş. Romanı hiç saymıyorum. Onca kahramanın kurgusuyla uğraşmak, pıtrak dolu bir bahçede adım atmaya çalışmak gibidir.

Şairin en büyük avantajı ve fakat cehennemi, kendi kendisiyle dilediği an baş başa kalabilmesidir. O süreç, tam bir tanrısal güç denemesine denk düşer. Kimsenin sorgulayamayacağı, şairin de çevresel etkilere hiç ama hiç aldırmadığı bir yaratı dönemi. Şiir oradan çıkar. Veyahut orada kaybolur. İkisini de fark edemeyebilir şairimiz. Çünkü tanrısalılıkta bulduğu o doyumsuz paye, hayatla ve kendisiyle yüzleşmesinin önündeki en büyük engeldir.

İşte tam da bu nedenle, birazcık olsun kalbini dinlendirmek, yeni açılımlara kulaç atmak veya olağanüstü duyarlılıkları yakalamak için kendisine fırsat tanımak istemez: Şiiri aralıksız sürdürür. Uzaklaşmaktan korkar.

Belki bir iki kuşak tarafından çok beğenilir, alkış toplar her yazdığı. Ödüllere gark olur. Antolojilerde boy gösterir. Ama o böyle pervasızca yazdıkça, bir gün gerçek okurun beğeni düzeyine çarpar. Üstelik o noktada artık geriye dönüş de yoktur. Genç bir eleştirmen, şairimizin yazdıklarını (veyahut da *yazamadıklarını*) öyle bir silkelere ki, onca yıllık emek heba olur.

Şimdi biz bu uyarıyı yaptık da, sanki bir şey mi değişecek? Hayır.

İhtimal ki, bu yazıyı okuyan genç/orta yaşlı/yaşlı mı yaşlı şairlerimiz önce burun kıvrıracak, sonra da -çok değil belki çeyrek asır sonra- kendisini bekleyen tehlikeye aldırmandan bildiği yolda yürümeye devam edecektir.

Beni en çok korkutan da, işte o çeyrek asır sonra şiiri otopsiye yatırarak olan akli başında, poetik donanımı sağlam, zaafı ve göbekten bağılılıkları olmayan eleştirmenler.

Nasılsa öyleleri olmayacak deyip, kulağımızın üstüne yatmak en iyisi galiba.

KORKAK ŞAİR

Korku üzerine şiir yazılır mı? Yoksa aslında şairin her yazdığı dize bir korkunun ifadesi midir? O tedirgin yaratık, şair, sakın korku denilen illetin bizatihi *edebî temsilcisi* olmasın?

Bu soruların muhatabı aslında şair değil. Çünkü romandaki, hikâyedeki veya sinemadaki korku ile şairin korkusu çok çok farklı şeyler. Şairin cehennemi, o bildik korkulardan son derece ayırık; kendine özgü bencillikleri -çaktırmadan- barındıran bir korku. Nedir o korkunun esası? Yanıtı basit: Yok olma, sayılmama, hiçlenme, uzaklaşma psikozu.

Şairler, kendi başlarına buyruk yarattıkları o şiirsel dünyayla yetinselerdi, bu korkuya hiç gerek kalmayacaktı. Ama elbette onların dışında da bir dünya var ve o *farklı dünya* ne yazık ki şuarayı temsil etmekten ziyade hırpalamakla meşgul. En azından şairler öyle düşünüyor.

Sadece bu mu? Ne gezer... Şairlerin yüreklerindeki asıl korku, okura karşı mahcup olacakları bir ortam ve şiirsel süreçtir. Zaten yanlış da tam bu noktada başlar. Okura karşı sorumluluğunu kendi kendine abartan ve her zaman bir çıkış yolu arayan şair, giderek o son kaleyi de kaybetmemek için *pasifist* davranır. Yani adımını atarken bin dereden su getirir. Yanlış yaptıktan sonra riske atılmamayı yeğler. Giderek de şiirini donuklaştırır.

Bakmayın siz o donuk şiirin adına “*ustalık*” denildiğine. Şair, eğer ulaşabilmişse, o âna değin elde ettiği konumuna hâlel getirmeyecek şekilde dizelerine çekidüzen verir. Öyle kendisini el

aleme güldürecek ataklara kalkışmaz. Hele hele edebiyat otoritele-riyle hiç cebelleşmez. Bir kenarda oturup uslu uslu şiirini yazar. Vasat sayılabilecek bir de poetika uydurursa kendisine, değme keyfine gitsin! Artık ölünceye kadar defansa çekilmiştir. Ne gol atar, ne de yer!

Diyeceksiniz ki, hiç böyle bir şair tipolojisi var mıdır? Örnek verebilir misin?

Ah sevgili okur, sen beni anlaşılan yüzlerce şairle papaz et-meye niyetlisin! Haydi bir-iki kişi olsalar, bir çırpıda isim vereyim, gitsin. Ama koca bir şuaradan söz ediyoruz. İnsaf.

Korkak şair, aslında geçmişi son derece cesurane ataklarla geçmiş, en olmadık zamanlarda sesini çıkarma cesaretini/cüretini gösterebilen bir kişiliktir. Ama zaman gelmiş, o parlak geçmiş bir anda güncelin acı sosuna bulanmıştır. Şairimiz, bırakın kendini aşmayı, eskiye rahmet okutacak dizeleriyle çoluk çocuğun maska-rası haline gelmiştir.

Gelmiştir de, sanki çoluk çocuk o şairden çok mu farklıdır?

Korkaklık, şura takımının içe çekilme seanslarına aracılık eden gizli bir fenerdir. Şairler o sayede yönünü bulur –ya da aslında kaybeder!

O hesaplaşmayı kendi içinde yapan bir şair çıkmış mıdır acaba? “*Ben niçin korkak davranıyorum?*” sorusuna hangi yanıt vermiştir? Nasıl geçiştirmiştir o soruyu aynanın karşısında?

Şiirin tanımsız cehenneminde bir başına ilerlerken, yanlış yapmaktan korkarak -ustalık adına- pısrıklığa boyun eğenler, acaba yeknesak dizeleriyle tarihe iyi bir ambalaj olacaklarını mı sanıyorlar? Hele bu tavrı bir de poetik tutarlılıklarının bir nişanesi sayıyorlarsa, vay halimize!

Ama bir de madalyonun öbür yüzü var: Yazdığı dizeleri bir *heyecan fırtınasının* mürekkebi sanıp da tevazu mertebesine hiç uğramadan kendilerini usta şair addedenler, farklı kutupta görünmelerine rağmen, aslında diğer şairlerle aynı korkaklık güzergâ-hında paralel ilerlemektedir!

O bıçak sırtı ince nüans, korkaklık ile cesaret’i olduğu kadar, olgunluk ile zııvalığı da bir sınav kağıdı gibi şairin önüne koyar. Zaten şairlik, aslında, o ince çizginin ötesine geçip, kendi ba-

ğımsız kişiliğiyle dizeleri yaratma yetisinden başka bir şey değildir. Ne ki, görünürde iki cümleye sığabilen bu basit tanımlama, gerçekte, asırlık bir deneyimin su yüzüne çıkmasıdır. O noktada yeni sorular birbirini izler: Şair kimdir? Dizelerini gerekirse atom parçacıklarına ayırıp hayata yeni bir rahle oluşturacak kadar cesur mudur? Eskiye sırtını dönecek, Şeyh Bedrettin misali bir ömür yazdıklarını bir çırpıda nehre atacak kadar çılgın mıdır?

Yoksa, tek heyecanı gelecek ay kaç dergide, hangi çalakalem şiirlerle görünmek olan tasavvursuz bir edebî ömre mi boyun eğecektir?

Pısırlıklığını gizlemek için elinden geleni yapacak, bir akşam dostlar meclisinde kadeh sayısını epeyce şaşırdıktan sonra aniden aslan mı kesilecektir?

Şairi cesarete davet eden bir hayat yoksa, onu yaratma sevdası da mı olmayacaktır?

Hayatını tekdüzeliğe teslim eden, ama bunun farkına bile varamadan tarihe mal olan şairler, antolojilerdeki o esrik yerlerinden memnun mudur?

Hiçbir deneye/deneyime girmeden şiir hayatının sonuna geldiklerinde, içlerinden küçücük bir pişmanlık geçmiş midir?

Burun kıvırdıkları genç şairlerin özgüveni karşısında hangi makul bahaneyi arama gayretine girişirler? Becerebilirler mi?

Ve neden, yaşı ilerlemiş şairler, içtenlikle “*Ben aslında sadece bunları yazmak isterdim?*” deyip, mesela tüm edebiyat ömrünü özetleyen 20 şiirlik bir *jübile kitabıyla* okura sürpriz yapmak istemezler?

Etik, sadece bir *duruş* değildir; bazen yeni bir gezegene *fırlama* biçimidir. O yeniliklere susamadan şiirin peşinde koşmaya kalkan bahtsız şair ise olsa olsa kutup ayısının kucağında son nefesini verir.

KORKAK OKUR

Baştan pazarlık yapalım: Okur *nezdinde* itibar görmek elbette her şairin biricik özlemidir. Ama madem korkaklığın bir poetik iç dinamiği var, o *payeden* okurun da payını alması kaçınılmaz! O nedenle de, başışla sevgili okur, seni de en az kendim kadar incitmeye çalışacağım.

Şuara dünyasında aslında okur denilen bir kavram yoktur. Yani vardır da, seyrele seyrele şairleştiği için, saf bir okur bulma şansı pek kalmamıştır. Buradaki “*saf*” sözcüğünü elbette muzipliğe göz kırpan anlamıyla kullanmaktan kaçınıyorum; zira -belli olmaz-hasbelkader saf olmayan bir okura çatarsam, ava giderken avlanan adam konumuna düşmüş olurum!

O halde kimdir *korkak okur*? Bir bakıma hiçkimse, bir bakıma da hemen herkes! Edebiyat dünyasının kendine özgü statükocu yapısına omuz atmaktan en az şair ve eleştirmen kadar çekinen pı-sırık gürûh!

Tekrar başışla beni sevgili okur... Ama bu *provokatif* giriz-gâhı başaramasaydım, kendime ihanet edecektim. Niçin mi korkaksın? Sen sormadan ben söyleyeyim: Hangi yanışa karşı çıktın? Yalancı sözcüklerin ve dizelerin seni alt etmesine ses mi çıkardın? Önüne ne konulduysa onunla yetinmedin mi? Es kaza bir panelde içinden gelen sesi dinleyip de kürsüdeki şairi terleten soru sordun diye bütün günahların sıfırlandı mı sanıyorsun?

Ödüllere karşı çıktın mı mesela? Yoksa karşı çıkan üç-beş meczup şairi/yazarı daha da yalnız bırakmak için alkışlara alkış mı

kattın? İnternette, imza kampanyalarında her boka maydonoz oldu da, örneğin “*bilinçli okur örgütlenmesi*” diye bir yapılanmaya gönül düşürdün mü facebook’larda, twitter’larda?

Her şey senin içindi, farkında mıydın? Şiirler, dizeler, romanlar, hikâyeler... Sen onlara sırt çevirsen ne işe yarayacaklarını hiç düşündün mü? Sahip çıktın mı o dünyaya? Bir toz zerreciği değmemesi için göğsünü siper ettin mi? Yoksa meydanı sesi daha gür çıkan zavallılara mı bıraktın?

Daha eşitlikçi, adil, duyarlı, düzeyli ve zekâ dolu bir edebiyat dünyası yerine, sıradan, basit, genel geçer bir sürece mi kan bağışında bulundun? Kurtarabildin mi komadaki kendini?

Diyeceksin ki -derin bir nefes aldıktan sonra- “*Tüm bunlar masal*”... A benim şaşşal okurum; elbette masal. Seni esir eden, maymuna çeviren o gerçeğin yanında, hiç değilse masal olma hakkını kullanan duyarlıklar da var.

Şiiri herkes yazar, sen de yazıyorsun zaten... Ama edebiyatı başka bir evrene taşımak, yepyeni duruşlara ortak olmak, o duruşa şuarayı da davet etmek çok mu zordu? Haydi şair meşguldü, atladı o duyarlıkları. Veyahut da nefesi, gücü yetmedi. Kalbindeki cevher o kadarcıktı... Peki sen niçin iki adım geriye çekildin? Edebiyatın jürisi de, yargıcı da, Allah’ı da sen değil miydin? Niçin kendi gücünden bu kadar korktun?

Kitap fuarlarında rastladığın şairlere iltifat etmek kolaydı. Elbette saygı duyacaktın, hayran olacaktın. Ama bir gün olsun gözünü karartıp da onlardan hesap sordun mu? Yoksa bilinçaltındaki asıl kaygı şu muydu: “*Bir gün ben de o tarafa geçersen, yalnız kalmayayım, ödleliği birlikte paylaşırız*”.

Evet, final cümlesi buydu. Zaten o yüzden hep boynu bükük etik yanımızın.

Şimdi ben etikten, ahlâktan bahsettim diye beni kendin kadar muhafazakâr sanıp içten içe sevinç duyma sakın. Bu etik başka etik. Edebiyatın kalıplaşmış değerlerine körü körüne sadık kalma aşkı değil, onu yıkıp yeniden yaratma cesaretine sevdalı bir koşu...

Diyeğim sen bu sözlerin hiçbirine aldırmayacaksın ve bildiğin yoldan gideceksin... Ben zaten bunun böyle olacağını adım gibi biliyorum. Belki bu yazıyı şu satırlara kadar bile okuma zahmetine

katlanmayacaksın. Katlanma. O çok bilmiş edayla, “*Yine ne vaaz veriyor bu adam!*” diye kestirip atacaksın. At. Kendinle yüzleşme- ne vesile olmak için edebî ikbalini bile riske atacak kadar aptalla- şabilecek şu abdal dostunu (benimki de pek mütevazı bir cümle olmadı ya!) hiçe sayacaksın. Say.

Ama şunu da aklının bir köşesine koy: Senden benden on yıl- lar sonra yeni bir kuşak gelecek. Akli başında, vakur, gönlü tok bir gençlik. İşte o kuşak, edebiyatın tozlu sayfalarını önüne koyup da binlerce ödül ve on binlerce şairi yan yana getirdiğinde, sormadan edemeyecek: Bunlar niçin kendi aralarında çelik çomak oynamış- lar? Dahası, o oyunu “*edebiyat tarihi*” diye bize nasıl yutturmuş- lar? Hepsi de akli başında şairlermiş -görünürde. Nasıl olup da bu zaafa düşmüşler? Körlerle sağırlar onca yıl nasıl birbirini ağırla- mış?

Sıkıysa yanıtı bugünden ver!

KORKAK ELEŖTİRMEN

Ŗairin en vefalı dostu ve dűŖmanıdır eleŖtirmen. *Dosttur*; çünkü doğru bildiğini okur, yön göstermekte cimri davranmaz. *DűŖmandır*; çünkü lafını esirgemediği için Ŗairin içini gıcıklayacak iltifatlar yerine onu bazen yerin dibine batıracak tespitler yapar.

Peki, bűyle bir eleŖtirmen kaldı mı acaba? Elbette var, sayıları kelaynakların sayısını geçmese de.

Ama gűnűműz edebiyat dűnyasına yakıŖan eleŖtirmen kimliđi, korkak eleŖtirmenliktir. Bir kez, kimseyle dűŖman olmazsınız. Dostlarınız da yerinde baki kalır. űstelik sonsuza kadar adınız edebiyat tarihinin yaldızlı sayfalarında yer alır. Daha ne!

Diyeceksiniz ki, “*El insaf! Her munis kalem erbabı korkak eleŖtirmen olarak mı tanımlanmalı?*” HâŖâ! Ama siz de insaf edin; kitap tanıtma yazılarından űteye geçemeyen ve hiçbir ideolojik alt-yapıya dayanmayan o tespitlere ne ad koysaydık!

Korkak eleŖtirmen, adı űstűnde, *ekingen* bir kalemŖor. (kalemŖor lâfi artık ne kadar yakıŖırsa!) Bu alemde elbette kalem oynatacak; ama *kararınca*. O kırmızı çizgileri belirleyen ise edebiyat dűnyasının doğal atmosferi. NeymiŖ o *doğal atmosfer*: Kimsenin sınırlarını çizmediği ama herkesin biat ettiği yazılı olmayan ahmakça kurallar. Kısacası, tarihe kalma saplantısı, edebiyat sosyetesine uyum kaygısı ve çizgi dıŖ olmaksızın çizginin bir parçası olma hevesi.

Bunun alternatifi bir tutum ise nedense bir türlü yörüngesine oturmadı: Ya özde iyi niyetli ama hiçbir izan tanımayan acemice bir karşı çıkış ya da ilk fırsatta yine o statüko dünyasına dönmeyi hazırda tutan gidiş-dönüş biletli anarşistçe kafa tutuş!

Eleştirmen niçin mi korkak? İşte o cehennemde tek başına kaldığı için! Yoksa o da bilmiyor mu önüne gelen her dizenin o kadar matah bir şey olmadığını? Şair olmak için *özgün* ve *biricik* bir dil, poetik bir müdahale gerektiğini? Ama sesini çıkaramıyor. Kaleminin ucunu açmayıp, körü körüne girişiyor yapıtı çözümlemeye. En babayıgidi, elbette yine ideolojik donanımından fazla fire vermiyor ama, yeri geldiğinde değil, daimi bir koşul gibi beğenisi-ni sınırlıyor!

Adının “*huysuz*”a çıkmasına katiyen izin vermiyor.

Söyler misiniz lütfen, edebiyat dünyasının en tepesinde yer alan ve diyelim derbi bir maçın hakemi gibi herkesin ağızındaki düdüğe odaklandığı bir “*otorite*”, niçin o güzelim dünyasını *dürüstlük* gibi modası geçmiş bir *tehlikeye* değişsin?

Sade suya tirit gitmenin de bir sınırı var elbette; yoksa adınız ve -varsa- *itibarınız* büsbütün zedelenir. O dengeyi, yani korkaklık ile muvazaa çıkışları dengeleyeceksiniz. Edebiyatın namusu size emanet edilmiş sayılır; ona helak getirmekten imtina edeceksiniz. Yoksa yerinizi arkadan gelen -ama sizden pek de farkı olmayan- genç kuşaklara kaptırırverirsiniz!

“*Korkunun ecele faydası yok*” deymi, korkmayın, size zarar getirecek bir içerik taşımaz. Onu söyleyen halt etmiş! Eğer bir edebiyat ömrünüz varsa ve onu elinizden geldiğince uzatmayı hedefliyorsanız, tam aksine, korkaklık sizin el fenerinizdir.

Bir kez, dostlarınızın sayısı her zaman fazla kalır. Ödül törenlerinde itibar görürsünüz. Kokteyllerde el üstünde tutarlar sizi. Uzaktan görenler, “*Aaa, bakın, tavşan boku bey geldi!*” diye birbirini dürtür. Dergilerin soruşturmalarında “*gözde*” isim olursunuz. Adınız “*bir bilen*”e çıkar. Nasılsa yeni yetişen kuşakların akıllı ve hafızası da 20-30 yıl öncesine ermez; bir zamanlar -ah o acemi gençlik yılları- karşı çıktığınız her şeyin şimdi en yürekten savunucusu olduğunuz arada kaynar gider.

Eh, dirsek temasında bulunduğunuz öteki korkak eleştirmenlerin de sizden pek farkı olmadığı için, haliyle edebiyatın gerçek gidişatını yazacak bir don kişot da yoktur orta yerde. O halde saltanata devam!

Korkak eleştirmen, kimseyi kırmamak için kendi beyninin kıvrımlarını yok eden bir amiptir. Belirgin bir tarzı yoktur; zaten olsaydı önce kendi hücresinin camını çerçevesini indirirdi. Yeri geldiğinde horozlanmakta bir beis görmez; ama o kadar cık racon da hakkı sayılmaz mı Allah aşkına? Kolay mı koskoca edebiyat cenahını yıllarca oyalamak?

Okuduğunu anlamaz. Anlasa da yorumlayamaz. Yorumlasa bile hafızalarda nalıncı keseri bir iz bırakır. Ama *takipçisi* de yoktur. O yüzden içi her dem rahat. Şairleri huzursuz etmediği için en aranan kişiliktir. Beş para etmez bir şiirden bile tarihsel dizeler cımbızlamakta üstüne yoktur. Yarattığı *edebî hale* öylesine kemikleşmiştir ki, benzerlerine de yeni adım atma fırsatı tanımaz. Sanki görünmez bir el, daha fazlasını, bir ötesini yazmaya engel olmak için harekete geçmiştir.

Korkak eleştirmen hiçbir zaman o eksikliğini kendisine itiraf etmeyecektir. Kimse de onu korkak olduğu için uyarmayacaktır - bakmayın bu yazıya; kimse üstüne alınmayacağı için kendim yazıp kendim utanırım belki!

Nasılsa geçmişinde hasbelkader kaleme aldığı birkaç iyi yazının rantı vardır yedeğinde, onunla idare eder ölene kadar. Ve edebiyat dünyası o kadar *saygılı*, o kadar *hürmetkârdır* ki, ödlele eleştirmenimize son vazifesini yaparken bile özeleştirimden kaçınır. Onu yazar ve okur nezdinde asla küçük düşürmez.

Velev ki ebediyete (asla edebiyata değil!) intikal ederken arkasından kem bir söz söylemeye kalkan çıksın; o artık Türk Edebiyatı'nın '*persona non grata*'sıdır!

Ödleşimizin adı ise ilk çıkan yıllığa "*unutulmaz eleştirmen*" olarak yazılır. Evet, doğrudur, cidden de *unutulmaz* bir taş atmıştır kuyuya -tıpkı ondan öncekiler gibi.

Ve kırk akıllı kırk sene onu çıkarmak için yırtınıp durur.

HAYAT, ŞAİRİN KENDİNE İHANETİ MİDİR?

Dizelerden dökülen binbir çile ile hayatın karşımızdaki *esas duruşu* arasındaki ikilem şairlere matuf bir kader midir? Herhalde değil. Öyle olsaydı, esas duruş sonrası ilk fırsatta hayatın şairden öcünü almak için bunca hevesli davranması gerekmezdi. Ama şair hayat karşısındaki yarışa her zaman birkaç adım geriden başladığı için bu *ilke* de poetikanın anayasal bir kuralı haline geldi.

Peki, şairi hayat karşısında bunca *ezik* duruma sokan sebep sadece o tanımlanması zor ilke mi? Yoksa şair bizzat kendisi mi o sürecin *aslî kahramanı* olmak için can atıyor? Sözü hiç eveleyip gevelemeden söylemek gerekirse: Şair hayat karşısında niçin bu kadar utanıyor ki *tokadını* ondan esirgiyor?

Aslında bu sorunun yanıtını hepimiz az çok biliyoruz. Şairin yaşamı boyunca *oportünist* bir çizgide gelgitlere savrulması, edebî yarattı açısından belki bir şans ama, *duruş adabı* bakımından tam bir fiyasko. Çünkü -zinhar- şairin hayatı alt edemeyeceği gerçeği, sonun başlangıcı için bir *gong* sesidir. Ama o sesi duyanı ara ki bulasın. Şairin çok somut, gündelik, ele avuca gelir *hayatı* ile madalyonun ötesine taşıdığı *edebî hayatı* arasındaki çelişkiler, olsa olsa o sürecin olağan bir izdüşümüdür. Şair, herkesin yaşadığı hayattan neyi kaçırmayı başarabilmişse, edebî hayatını o derece zenginleştirecektir. *Burada* yaşamadıklarını *orada* biriktirecektir. Saptamayı *uhrevî* bulması kolay; ama bir tür *maşher* duygusudur bu. Ben-

zetmeyi beğenmediyseniz, “*derin bir çelişkinin kaçış güzergâhları*” da diyebilirsiniz.

O güzergâhta şairin kendini bulabileceği veya tamamen kaybedebileceği de akıldan çıkarılmamalı. Şair, sonuçta, etten kemikten bir varlık. Direnebileceği noktanın sınırları da çok önceden çizilmiş zaten.

O zaman geriye ne kalıyor?

Tek kelimeyle: *Hesaplaşma*.

Madem işine geldiğinde küresel dünya düzeninin -ödül, rekam, sponsorluk gibi- neredeyse bütün belli başlı kurumlarına biat etmekte bir sakınca görmüyor; o halde tıpkı bir şirketin yıl sonu bilançosunu hazırlaması gibi, şair de *esash* bir hesaplaşmayı içine sindirebilmelidir.

İyi de, hangi şair hazırdır buna?

Hiçbiri.

Hesaplaşma, bir bakıma *safraları* da atabilme yeteneğidir; yani *fazlalıkları*. Sümme haşa, hiçbir şairin fazlalığı yoktur, eksigi vardır!

Hayatla hesaplaşmak, adı üzerinde, bir başkasını hırpalamaktan geçer. Oysa şairin kendisiyle hesaplaşması öyle kolay yutulur bir lokma değildir. Bazen ismini bile reddetme noktasına kadar götürür insanı.

Peki, şairden bu özveriyi niçin bekliyoruz? Öyle ya, yıllardır hayatı darmadağın etmekten çekinmeyen politikacılardan bile ummadığımız bir tutumu şairin göstermesini niçin özlüyoruz?

Elbette hayata *yakışsın* diye.

Ama onun buna niyeti yoksa, zorlamanın da bir anlamı kalmıyor. Varsın antolojilerde, yıllıklarda avutsun kendini, sonra unutulup gitsin. Kime ne!

Tekrar başa dönelim: Hayat, şairin kendine ihaneti midir? Eğer o hayatı şair bizzat yarattıysa, evet. Somut ve katı dünyanın can acıtıcı gelişmelerine hepimiz şerbetliyiz. Aıştık. On yılı bile bulmayan aralıklarla ortaya çıkan ekonomik/sosyal krizlerin bile artık bir açıklaması var.

Ama suaranın yarattığı o ikincil hayatın bir açıklaması yok.

Neden şairin yaratı evrenindeki olguların şu berbat hayattan farkı kalmadı?

Niçin o aslı gezegeninde tertemiz bir dünya yerine kirlenmeyi seçti şair?

Tamah ettiği kötülükler çok mu cazipti? Kürsüye çıkarken eline verilen oyuncak bu kadar mı kıymet taşıyordu?

Şiir artık ucuza getirilen bir meta mı olmuştu? Hatta ölmüş müydü? Cenazesi hangi gün, nasıl dizelerle kaldırılacaktı?

Evet, şairin ihanet ettiği bir hayat var. Şuara meclisini *işgal edenlerin* sayısı hiçbir nüfus kayıt tutanağına tam olarak yansımaya kadar fazla. Çünkü şair sıradanlığa prim verdikçe, arkadan gelen meraklı cenah merdivenleri ikişer ikişer tırmandığını sanıyor. Asırlık miras olan şiiri *harcamak* için en öne fırlamayı hak biliyor. Öyle gördü, öyle görüyor, öyle görecek.

Sorunun çözümü var mı? Yok. Artık daha fazla kötü şiir yazmasın, bir duruşu olsun diye kimsenin elini kolunu bağlayamazsınız. On yılların geçmesini bekleyeceksiniz. Döküntüler ortadan kaybolduğu zaman ise geçmişin hesabını soracağınız tek kişi kalmayacak çevrenizde. Bunu şimdiden ortaya koymak da aslında bir fayda sağlamayacak. Çoğuna *falcılık* gibi gelecek uyarılarınız. Hatta kıs kıs gülecekler içlerinden. Kısacası, yazarın yanına kâr kalamak kötü şiir.

Sorunun çözümü yok belki ama, şairlerin yapabileceği bir tek şey var: Samimi olmak. Gerekirse yazdıklarının yarısını çöpe atabilecek cesareti taşımak. Bir eleştirmen kitabını ya da şiirini beğenmediğini açıkça söylediği zaman horozlanmamak. “*Nerede yanlış yaptım?*” diye kendine sormak. Hayatını ödüle adamamak. Hatta mümkünse bir an önce vazgeçip yoluna koltuk değneği olmadan devam etmek.

Dahası var: Çok okumak, başkalarının yazdıklarını da merak etmek. Kendini evrenin ve tanrının biricik varlığı saymamak. Gerekirse şiire uzunca bir süre ara vermek. Yazıyla oyalanmak.

Tüm bu çabalar şairi hayat karşısındaki *mutlak yenilgiden* kurtarır mı, bilinmez. Ama oksijen çadırından çıkaracağı muhakkak.

Çünkü şiir epeydir orada can çekiyor.

Bölüm 3 *cenderede kısık sesle*

ŞAİR VE SEKS

Bir şairin, dizelere ilk adımı atarken duyduğu heyecan fırtınası, olsa olsa, genç bir kadınla sevişme öncesi, orta yaşlı bir erkeğin pır pır eden kalbindeki şiddete eşittir.

Her ikisinde de, hem bu *filin* ertesinde *başarılı* olup olamaya-çağının dizginlenemez *merakı* vardır, hem de -eğer gerçekleşirse- o başarının ardından bayrağı burca dikecek olmanın haklı gururu.

Şair için, dizelerle oynamak ve onları *kıvama* getirmek neyse, orta yaşlı bir adamın genç kadını binbir cilve cümbüşü içinde kendisine mıhlaması da odur. Her iki *macerada* da, gerek imgelerin, gerekse tenin taze bir *muhatapla* doyasıya kaynaşması ve sonunu hiç düşünmeden karşısındakinin zaaflarını harf harf tanıması esastır.

Buradaki metafor ustalığı, hem şiirsel yapıyı oluşturan imgele- rin ve çağrışımların gücünden, hem de tenden beyne sıçrayan haz- zın yarattığı fantezi boyutundan kaynaklanır. O süreç, şairin dizelere doyasıya sarılması ve orta yaşlı adamın genç kadını iliklerine kadar keşfetmesiyle şekillenir. Masa başındaki terli uğraş, yataktaki *derinlemesine* arayış ile aynı çizgide seyreder.

Yepyeni dizelerle öpmüşmek bir şair için ne kadar gurur vericiyse, genç kadını hiç bırakmamacasına vücuduna kelepçeleyen adamın tanımlanamaz sevinci de o kadar esrarengizdir.

Dizeler, bembeyaz sayfada küçük küçük harflere kavuşarak şairin içindeki sese arkadaş olurken, orta yaşlı adamın titreyen

parmakları da taptaze bir çiçeği olanca yumuşaklığıyla kavrayıp, kendine çeker. O saatler, dakikalar, bitmek bilmez bir serüvenin eşiğine kadar gelip kapıda bekleyen şaire ve orta yaşlı adama göz kırıp dururken, aslında zamanın her şiir ve her kadın için ayrı ve bambaşka işleyen bir özellik taşıdığını çitlatırlar.

Şair için, geçen her dakika bir başka keşif mucizesi; orta yaşlı adam içinse hazzın ve azabın birlikte sürdüğü bir hesaplaşma sürecidir.

Şair, hecelerini çekiştirip durduğu kelimeleri yörüngesine nasıl oturtacağını düşlerken, orta yaşlı adam sıcaklığa susamış genç bir vücudu nasıl avutacağını hesaplayıp durur.

Şiirin ucu belirsiz finalinde iyi-kötü bir dinginlik; orta yaşlı adam ile genç kadının hikâyesinde ise *başarmanın* biraz da eşitlememek olduğunu hissettiren garip bir vurgu vardır.

Şairin de, orta yaşlı adamın da içinde *ukde* kalan şey, yaratmaya çalıştıkları sesin, duydukları ses olup olmadığıdır. Dizelerden veya genç kadından yayılan sedânın, şairin ya da adamın düşlediği yankı olup olmadığı meçhuldür.

Her şair, yarattığı dizelerin kendisine *biat* etmesini arzular. Tıpkı, orta yaşlı adamın gecikmiş çabasının genç kadın tarafından onaylanması gibi.

Aslında, şairin de, orta yaşlı adamın da görüp göreceği *mukâfat* budur: Şairin, istediği şiiri yaratamaması ama keşfettiği güzel dizelerle avunması hangi ölçüde başarıysa, orta yaşlı adamın genç kadına sunabileceğinin azamisini sunması ama aradaki yılların farkını bir türlü kapatamaması da o derece kaçınılmazdır.

Şair, masadan kalkarken, kalbi biraz buruk, yine de bir sonraki şiirsel serüvenin *daha iyi* olacağı umuduyla içi rahattır. Orta yaşlı adamın, kendisine göre hayli diri bir tenden ayrılırken hissettikleri ise, hayatı boyunca yazamayacağı bir destanın sadece epigraf bölümünü tamamlamış olmanın avuntusudur.

Şair, birkaç dizelik o maceranın sonunda, bir başka sayfayı açmanın tatlı telâşî içindedir. Orta yaşlı adam ise, peş peşe atış yapmadığı için avını kaçırın bir avcının onulmaz düş kırıklığını yaşar.

Ama, ne şair bulamadığı dizelerin büyüüne başka bir şairde rastlamayı kabullenebilir, ne de orta yaşlı adam o genç kadını bir başkasının yanında görmeyi.

Tıpkı, her yeni başlanan şiirin mutlaka *unutulmaz* bir eser olarak terennüm edemeyeceği gibi, genç kadının o eşsiz tazeliğini her dem duyumsayıp, hedefi tam on ikiden vurmak da o kadar kolay değildir.

Sonunda, şair ve orta yaşlı adam, yazdıkları ve yazamadıklarıyla kalabalığa karışırken, belki de göz ucuyla birbirlerini sadece bir ân süzecek, sonra mahcup bir edayla, hayatlarına şöyle bir uğrayıp geçen o fırtınanın nasılsa dindiği gerçeğini içlerine sindirerek, ayrı duraklarda, ayrı otobüslere binip, kendilerini şimdi iyice tanıyan ama bir an önce unutmasını diledikleri dizelere ve kadınlara aldırmadan yola koyulacaklardır

ŞAİR KİMİ KISKANIR?

Bu soruya cesurca ve hiç kompleks duymadan yanıt verebilecek şair sayısı, bir sonraki yüzyıla kalacak olası şair sayısından mutlaka daha az çıkacaktır. Soruyu yanıtlamak için can atan ‘*şaf*’ şairler ise ya konunun önemine vakıf olmadan balıklama dalmanın zaafını yaşayacak ya da sonradan pişman olacakları talihsiz bir sürece ömür boyu lânet okuyup duracaklardır.

Bu ikisinin arasında gidip gelen ve ihtimal ki çelişkilerinle *non-stop* sevişmekten derin haz alan ekseriyet ise oltaya takılan *sazan* misali kıymetli görüşlerini sıralayacaktır.

Bense, ne bir sonraki yüzyıla kalmak için çırpınıp duran, ama ne de -birine son 30 yılda yetişebildim- iki yüzyıl birden görmenin keyfiyle burnu havada dolaşmayı marifet sanan bir konumda hissediyorum kendimi. Kıskançlık, çok karmaşık bir kavram. Aşk boyutunda belki haklı görülebilir bir yanı var. Ama yaşamın öteki alanlarında bu duyguyu hayatî bir uzuvmuş gibi durmadan yanında taşımak, olsa olsa modern hamallıkla açıklanabilir.

Şairlerin birbirini kıskandıklarını söylemek ise bana çok garip bir önermeymiş gibi geliyor. İnanmadığımdan değil, yanlış anlaşılmasın. Gerçekçi bulmadığımdan. Bir kez, şairin bir diğer şairi kıskanması için, onun şiirlerini okuyup kendi yazdıklarıyla kıyaslaması gerekir ki, bu günümüz Türk şuarası için ham hayalden öte bir şey değildir. Zira şairimiz, kendi biricik dizeleri dururken bir başkasının yazdıklarına göz atmayı, en başta *özgün dünyası* adına zül sayar.

Şairlerimizin bu konuda masum *beyaz yalanları* vardır. Etkilenmemek için başka şairleri okumazlar, örneğin. (Tembellikten demeye dilim varmıyor ama siz o olasılığı da pek göz ardı etmeyin isterseniz)

Başka bahaneler de hazır: Hangi birine yetişsin!

Veyahut da kendi yazdıkları dışındakini beğenmeme snopluğuna kapılırlar.

Ama bir de, kelimenin *mecaz* anlamıyla kıskançlıklar vardır ki, onlar cidden imrenilecek kıskançlıklardır.

Örneğin ben, Hürriyet gazetesinin Cumartesi ekini her hafta iple çekerim. Çünkü Atina'dan yazan **Yorgo Kırbaki**, olağanüstü üslubuyla "*Suyun Öte Yanı*"nı kaleme alır. İnanılmaz insan hikâyeleriyle dolu, mükemmel bir duyarlılıkla örülüdür o yazılar. Değme şairlere taş çıkartacak kadar derinliklidir. Medya maymunlarının daldan dala uçtuğu o cehennemde saf bir yakut gibidir Yorgo Kırbaki'nin yazıları. Tavsiye ederim. Okuyun, ömrünüz uzasın.

Müziyenleri de feci kıskanırım. Hele olağanüstü dokunaklı bir şarkı duymayayım; şair kaldığıma hayıflanırım.

Dizelerdeki büyüye dışarıdan renk atılmış gibidir o şarkılar. Kadın sesinin buğulu tınısı ise henüz yazılması başırlanamış bir veda şiiri.

Çok iyi gitar çalmak için bugüne kadar yazdığım şiirlerin yarısını heba etmeye hazırım zaman zaman. (Ama bunun iyi bir fikir olup olmadığı konusunda hâlâ tereddüt içindeyim)

Karikatüristleri hiç saymıyorum. Uykusuz dergisinden **Yiğit Özgür** veya Penguen'den **Selçuk Erdem**'deki yeteneğe sahip olsaydım, gam yemezdim. Onları birer "*çizgi şairi*" saysam, bizim şuaraya karşı çok mu ayıp olur?

Zenginleri hiç kıskanmam. Kendimi onların yerine koyduğumda boğulacak gibi olurum. Elbette çok zengin olsaydım ölene kadar bütün zamanımı edebiyata, sanata ve sinemaya ayırırdım. Ailemi saymıyorum; çünkü o süreçte tüm bunları birlikte paylaşırdık.

Politikacıları da hiç kıskanmam. Onların cafcıflı ve alkış ile yuh sesleri arasında gidip gelen kâbus dolu dünyalarına uzanma-

mayı tercih ederim. Hoş, onlar zaten birbirini o derece kıskanırlar ki benim naçizane hezeyanlarım ufak kalır.

Benim *itiraflarım* işte böyle. Mutlaka atladıklarım veya unuttuklarım da vardır; ama onları nasılsa zaman dediğimiz acımasız zemberek tamamlar.

Asıl sorulması gereken belki de şu: Bir başkasının olağanüstü yaratısı karşısında heyecan duymamak nasıl bir duygu acaba? Zekice bir dizeyle karşılaştığınızda kös durmak? Veya mükemmel bir şiir örgüsü önünüze geldiğinde sırtınızı dönüp kapıyı çarpmak?

Şairlere bu yaştan sonra *ahlak dersi* vermeye niyetli değilim; aman yanlış anlaşılmasın.

Yine de beni huzursuz eden bir *gölge* dolaşıyor edebiyat dünyamızda. Hem de öyle kalıcı bir gölge ki, ne kişisel doyumsuzluklara teşne olmanın zaafını ayıp sayıyor, ne de bir adım ilerideki çiçek bahçesinde gönlü var.

O zaman anlıyorum ki, kıskançlık, sadece *yetersiz kalmanın ideolojisi* değil; aynı zamanda hiç büyümemenin de boş beşiği.

ŞAİR KİME TESLİM OLUR?

Aslında “*teslimiyet*” duygusu şairin biricik korku duvarıdır. Öyle ya, kalben ve ruhen *üstün* olduğu bir dünyada -hele ki o *ego* arşa kadar çıkmışsa- teslimiyet ne demek, görece bir *hükümlanlık-tan* bile söz edilebilir!

Ama kazın ayağı öyle değil. Şair, herkes kadar kuşatma altında ve herkes kadar zavallı olduğu içindir ki, bazen elindeki beyaz bayrağı havaya kaldırmasa da mahcup bir yorgunluğa yenik düşer. O yenilgi anlarını kimseye hissettirmemek için kendi içine saklanır. Ara ki bulasın. Neyse ki bir gören olmadığı -veya çevresindeki herkes aynı durumda olduğu- için o zaafılar pek yenilgiden sayılmaz.

Peki, şair açıkça kime teslim olur?

Tek bir yanıtı var: Aşka.

Aşk, şairin sadece zaaf bölgesi değil, aynı zamanda tüm korkularını gizliden gizliye örgütlediği bir telâş cephesidir. Varsın tek atımlık barutu kalsın, ne gam! Kalbini siper ettiği o sonsuz umut, ah o yalancı şarkı, şairi şair eden yegâne kırık çerçevedir.

Şair, aşka teslim olurken, o süreci gizli bir günlük gibi benliğine yazar. Nice sonra dizeler o rüzgârın etkisiyle yavaş yavaş kâğıda da nakşolacaktır.

Hiçbir şair aşkını sonsuza kadar gizlemez. Zaten istese de başaramaz. Tek dizede elli mesaj birden verir –görebilene!

Ama o teslimiyet sürecinin inanılmaz bir ritmi vardır. Şairler dışında hiçbir ademoğlu o kalp çarpıntısına dayanamaz. Nedir o ritim? Hiç beklenmedik bir anda hayatın kapısını çalan bir dervişin

ayak sesleri mi? Köpekbalığının dişleri arasında harmandalı oynayan bir efe cesareti mi? Yoksa karşısında süklüm püklüm durduğunuz birinin ağzından çıkacak ufacak bir kelimenin ruhunuzu altüst edecek vurgusu mu?

Hiçbiri değil.

O ritim, böylesine fantezi boyutlar taşıyacak bir ayna değildir; tersine ve ne acı ki kalbinizi ortasından vuracak bir tanrı tokadıdır.

Şair, işte o tokatları kimden yediği belirsiz şamar oğlanıdır. Bununla övünmeyi de marifet sayar –sonradan reddetmeye kalksa bile.

Şairin o ritmi her seferinde biraz daha hızlandıran korkusu aşktan kaynaklanır. Küçük bir bebeği ürkütmek istemeyen parmakları çekingendir; sevdiğine uzanmaz bile. Sanki yazı/tura atılacaktır ve kaybeden bir daha aşka kavuşamayacaktır.

Şair aşkın bir kumar olduğunu bilmez mi sanki? Bilir bilmesine de, ne yapsın? Kumarda hep *masa* kazanır. Bir şey diyemez fukaram.

Tüm o sancılı süreci yaşamak istemeyip sıradan ilişkilere de yönlenebilir. Bir, iki, en fazla üç defa. Sonra yine aşkı arayacaktır; hem zorlu hem acıtan o ritmi. Çünkü sıradan ilişkilerin şiiri de sıradan olur. Ayıptır söylemesi, ucuz bir vur-kaç hikâyesi. Eğer o ucuz (ve uyuz) ilişkilerin şiirini olağanüstü dizelerle anlatmayı başaran çıkmışsa, bilin ki bir önceki sancının mirasını devralmıştır. Yazdığı şiir asla sonradan peydahlanan sıradanlığa mal edilemez.

Peki, şair o olağanüstü duyguların şiirini yazar da, karşısında ki kıymetini bilir mi? Bu noktada yine varoluşla ve özgürleşimle ilgili bir yığın itiraz çıkar karşımıza. Hani Nâzım'ın "*Yani sen elmayı seviyorsun diye elmanın da seni sevmesi şart mı?*" diye sorması gibi.

O noktada her şey tıkanır kalır. Şair ya pılını pırtını toplayıp bu diyardan gidecektir ya da teslim bayrağını açıp bu deveyi güdecektir.

Sancının ikinci sayfası açılır. O her zaman egosuyla gizli gizli övünen ve çok defa bencillikle suçlanan şair, zurnanın zırt dediği yere gelmiştir. Ne mi yapar? Bir süre her şeyi olağan akışına bırakır. Birazcık sâkin olmayı dener. Ama içi içini kemirir. Rahat du-

ramaz. Huzursuzdur. İlla ki esaslı bir tokat yiyecektir. Kaşınır durmadan.

Sonunda zaten olan olur. Çevresinde durmadan döndüğü o gezegen, şairi yörüngesine kabul etmez. Aylarca süren *edebî taciz*, yerini sağlam bir yenilgiye bırakır. Karşısındakinin de kendine göre kozları vardır; onları birer birer kullanmaktan çekinmez. Ölse de asla geri adım atmaz. İçindeki dalgalar ruhunu ne kadar sert dövrerse dövsün, aldırmaz. Şiirin bile yetmeyeceği anlar vardır. Şairin hesap edemediği de budur ne acı ki. Erkek şairin gözüyle bakacak olursak, durum özetle şudur: Kadın, eline kâğıt-kalem alarak değil, o olağanüstü inadıyla şekillendirerek, kendi şiirini gizlice kalbine yazar. Üstelik dönüp de okumaz bile. İstedığınız kadar zarafetten yoksun bulun, değişmez. Kadının kalbindeki şiir, kendisinin bile keşfedemeyeceği kadar dokunulmaz hükmündedir.

Şair neden mi kaybetmiştir? Çünkü hiçbir kadın zora gelmez. Hiçbir erkeğin kolayca tongaya düşmeyeceği gibi. Ama zor, tongayı alt eder. Şair, zavallım, arkasına bile bakmadan gider.

Kadın şair gözüyle bakarsanız, durum daha da vahimdir. Ruhunuzdaki fırtınaya karşılık gelecek bir iklime teslim olmak istersiniz. Ama size kapılarını açacak bir hapisane yoktur. O *tutsaklığı* öyle özlersiniz ki, karşılaştığınız her gardiyana bir dizcek rüşvet vermekten bile çekinmezsiniz. O vakit şiirleriniz de en az sizin kadar dağılır. Toplayana kadar da ömür geçer.

Aslında bu olağanüstü güzel, fevkalade çirkin ve dibine kadar vefasız hayatın en küçük duyarlıklarını bile erken keşfetmişsinizdir. Zaten onun kefareti ödersiniz. Kadın şair olmak, sıradan bir kadın olmanın ötesinde cehenneme tekabül eder.

O cehennemi by-pass edecek, örneğin erkeklere özgü ucuz vur-kaç hikâyeleri derde derman olur mu? Belki kısa bir süre için.

Eğer sindirebilecekseniz, kendinize yakıştırabilecekseniz, hatırladığınızda kalbiniz sızlamayacaksa, buyurun oradan da yakın.

Şiiri solumak öyle kolay mı zannediyordunuz? İliklerine kadar benliğinizi ve kişiliğinizi ortaya koymadıktan, koruyamadıktan, sakınamadıktan sonra, bayrağı ha yolda düşürmüşsünüz, ha sandıkta saklamışsınız, değişmez.

Teslimiyet denilen korku duvarı yıkılır, altında kalırsınız.

EGOYU YIKAN ŞAIR, ŞAIRİ YIKAN EGO

Şairlerin başlıca özelliği, birbirini yemek için fırsat kollamalarını saymazsak, egosunu en üst düzeyde tutmanın yollarını aramak -ve muhtemelen bulmaktır. Şairin egosuna bu kadar düşkün olmasının altında neyin yattığı ise aslında çok açıktır: Tanrıya duyulan *haset*. O haset, siz isterseniz buna *kıskançlık* da diyebilirsiniz pekâlâ, şairi yiyip bitirir -ya da arşa yükseltir!

Şairin tanrıyla sıkı fıkı olamamasının en büyük gerekçesi de budur: Bir ip-te iki *cambazın* oynayamayacağı gerçeği.

Şair bunu kendine itiraf eder mi? Asla!

Kimselere duyurur mu? Şaka mı ediyorsunuz!

Şairin egosunu oyalayıp durduğu noktada, tanrının esamesi ancak bir başka şaire okunan lânet sırasında duyulur.

Bu gerçeği şairin *gizli sandığına* koyduktan sonra, asıl can alıcı sorulara başlayalım: Ego, bir şair için neden olmazsa olmaz koşuldur? Yanıtı basit: Tanrısallık öyle dağılmaya gelmez. Tek, biricik ve asıl olmalıdır. Yani şairimiz dışındaki her nesne, insan veya olgu, hatta yasalar, onun yazarak katkıda bulunduğu özgül ve vazgeçilmez dünya karşısında *biat etmeye* mecbur birer toz zerrecikleridir.

Arşın merkezinde şair, şairin merkezinde ise egosu fink atar.

O egonun biçimlendirdiği -egosantrik şairlerimiz deyimimi başıgılasın- *yapay* hayatın gelgitleri ise elbette şiire uzanan yolun basamaklarıdır. Her ne kadar şairimiz o basamakları bazen ikişer

ikişer atlamaya kalktığında tökezlenerek kış üstü düşse de, elde kalan şiir yekpare ganimettir.

Bu yarış nereye kadar gider? Elbette ölünceye kadar. Sadece şairin değil, edebiyatçının, gazetecinin, hatta politikacının vazgeçilmez tutkusudur egosunu ayakta tutmak. O *oyuncak*, kişilik sahibi olmanın manifestosu addedilir ne acı ki. Özgüvenin üvey kardeşi gibidir ego. Birinde saygın bir donanım, ötekinde şeytanî bir hırslın parmak izi vardır. Suç mudur ki egoyu diri tutmak? Hayır. İnsanı bencilleştirir sadece. Kendisi dışındaki dünyayı, hayatı, kalpleri hiçe saymayı kolaylaştırır. Şaire göre ise yol üzerindeki pıtraklar temizlenmiş olur. O yol öyle bir yoldur ki, aslında tanrının yanına bile yaklaşmaya tenezzül etmeyeceği *sırata* kadar uzanır. Zavallı şair o tercihe tamah eder. Halbuki yarışa kalktığı tanrı o konuda tok gözlüdür. Ama şairin fark edemediği o ince ayrıntı, kişilik zaafını ne acı ki *tarihsel* kılar. Öteki şairlerle yarışmayı, onları geride bırakmayı, herkese dirsek atarak en öne, hep ileriye gitmeyi marifet sanan şair, egosunun verdiği gazla okuru da sürükler -bir müddet.

Belki yazdıkları cidden de olağanüstü dizelerdir, kim bilir. Ama egonun sırtışı karşısında silkinen uyanık okur, o tabloyu gördüğünde iş işten geçmiş olacaktır. Okurun küslüğü ise hiçbir şeye benzemez. Şapşal şair bu gerçeği çok önceden fark etse, belki ateş çemberine atlamaktansa mütevazı ama yaratıcı bir sürece ev sahipliği yapacaktır. Ama ne gezer! Ego bir kez şairin dünyasını yıkmış, tanrıya kafa tutacak kadar kendine âşık o biçare yaratık duvara toslamıştır.

Peki, bu *son* gerçekten yaşanabilir mi? Yoksa biz şuarayı korkutmak için mi bu fanteziyi kendimize kılavuz seçtik? Yanıtı aslında çok basit: Elbette egosunun şişkinliğine yüz verip kendinden başkasına meyletmeyen şair daha baştan mağlup sayılamaz. Çünkü mağlubiyeti itiraf etmesi için egonun pençesinden kurtulması şarttır. Hiçbir şair buna yanaşmaz. Mağlubiyeti itiraf etmek erdemdir çünkü. Ama aşta yenilmeyi bile hazmedemeyen şairden o fedakârlığı beklemek safdillik olur.

Aşta beyaz bayrak kaldırmak o kadar zor mudur? Kimsele-re hissettirmeden, bir fırtınayı iki dizecik olsun kaleme alıp bir kö-

şeye çekilmek? Yapamaz. Egosu belki tanrıya kafa tutar, ama duygusal zekâsı çocuktan beterdir.

Filmi başa saracak olursak: Egosunu yıkabilecek kadar güçlü bir şair var mıdır? Yarışmalara, ödüllere, kalıplaşmış edebî sere-monilere aldırmaayan? Sadece okuyup yazan, düşünen, okurla yapay bir imparatorluğu değil de gerçek bir hayat hikâyesini paylaşan?

Belki bir asır sonra keşfedilmeyi göze alıp da sadece dizele-re âşık olan? Şiirin namusuna hanel gelmesin diye kendince yırtınıp duran? Hayatın sessiz kimliğini kendi benliğine şırınga eden? Keşfedilmemiş bir Shakespeare gibi gizli gizli acı çeken? Ama bunun mazeretini asla aramayan ve rantını yemeyen?

Edebiyat tarihine soracak olursanız, bu tercihi yapan şairler *vasat* kalemşorlardır. Vasat, yani *sıradan*. Oysa sıradan olana baştan beri dört nala koşan şairler yaldızlı sayfalarda mutlaka kendilerine bir yer bulurlar. Ama onlar vasat değil *özgün* sayılırlar. Bunun çok basit bir gerekçesi vardır: *Ego dayanışması*. Ne yani, *şuara cumhuriyeti* ikide bir kendisinde kusur arayan -hatta bulan- iflah olmaz şairlere mi kucak açacaktı?

Elbette nice mütevacı, derviş kimlikli şair de hasbelkader o yaldızlı sayfalara girmeye hak kazanmıştır. Çünkü egosu ne kadar güçlü olursa olsun, şuara takımının da bir *vicdanı* vardır. O vicdan, egosu boyundan büyük şair takımının geleceğe uzanan merdiveninde kaçak inşa edilmiş bir basamaktır. Daha fazlası değil.

Diyeceksiniz ki, bu *acımasız* saptamalar da bir *egonun ürünü* değil mi?

Tam üstüne bastınız. Ama neylersiniz ki, deli deliyi görünce sopasını saklarmış ve hiç unutmayalım ki dinsizin hakkından ancak imansız gelir.

45 KALİBRELİK HEDEFSİZ TABANCA

Şiirin *atası* kimdi dersiniz? Destanlar mı, türküler mi, ezgiler mi? Kilise korolarından yükselen sesler, camilerden yankılanan ezan mı? Yoksa bir çocuğun durup dururken ağlamasındaki yürek burkan o iz mi?

Hangisi?

Belki *hepsi* diyeceksiniz de içiniz elvermiyor. Zorlu test sorusunda seçenekleri *olmayana ergi* yöntemiyle ikiye indiren zeki öğrenci kisvesiyle.

Hayatta hiç karşılıksız bıraktığınız bir soru olmadı mı yoksa? Her şeyi bildiniz, yalan yanlış bir şeyler uydurup billahi siz bile inandınız, yanıtsızlıktan nefret eder hale geldiniz.

Öyle mi?

O halde şiirin de, hayatın da, aşkın da 45 kalibrelik hedefsiz tabancası olmaya adaysınız.

Kurusıkı bile değil, *hedefsiz*.

Oysa kurusıkılıkta bile iyi kötü bir şeylere dokunma şansınız var. İncitme pahasına. Devirip, kırıp döküp, paramparça edip hayatları karartma rağmına.

Şiirin sınırları belirlenmemiş ve haritası hiçbir zaman çizilmemiş o makus talihinde böylesi *şanslara* pek yer yok. Yani öyle hedefsiz ve başıboşsunuz ki, o hengâmeye yakışsa yakışsa kırık bir hayat yakışır.

Halbuki siz ilk başlarda durumun bu kadar umutsuz ve karanlık olabileceğini kendinize bile itiraf edememiştiniz. İnanmamıştı-

nız gökyüzünün aniden kararabileceğine. Yağmur sizin için şiire konan masum bir kelebektir. Tıpkı azıcık ömrüne binlerce anıyı nakşeden dervişler gibi.

Şiir, dervişin azgın bir at üzerinde durmaya çalışmasıydı.

Ama ne derviş o hıza ayak uydurabilecek kadar hayata tutunmuştu, ne de at üzerindeki kıymeti koruyabilecek yetkinlikteydi.

O süreci dile getirmekse büsbütün belâgattı. Kendi kalbine söz verenin, ancak gözlerini son kez yumduğunda ihaneti düşünmeye hakkı vardı. O ihanetin sınırları ise olsa olsa içini kanatan anıları bir kez daha hatırlamaktan ibaretti.

Dünya olanca hızıyla dönerken ayakta kalmaya çalışmak, ancak fizik kurallarına meydan okumakla mümkündü. Kalabildik mi? Yoksa dünyanın peşpaye üç beş kuralına boyun eğmekle mi mükâfatlandırdık kendimizi?

Artık sabahları kalkarken, bir gün öncesinin hesabını kapatmadan yeni bir kredi çekiyorsak hayattan, orada şiir öyle yapayalnız ağılıyordur ki, bileğinizden oluk oluk kan aksa derdine derman olmaz.

Peki ya şair? O hangi cehennemde, kimlerle fındırdıyordu?

Kendini kaç parçaya ayırmıştır, bozup bozup yeniden yerine koymak için? Hangi otopsinin sonucunu merakla bekliyordur iki dizcek hatır için?

Şairlerin vicdanı var mıdır cidden? Yoksa vicdansızlık bir şiar mıdır şairler için?

Dönüp geriye bakma cesareti kaç asır önce unutulmuştur? O asrın felakete dönüşmesinde şairin rolü kaçınıcı sıradadır?

Ne atın sırtında zangır zangır titreyip bir an önce kendi kabuğuna çekilmek için fırsat kollayan derviş, ne de gündelik yaşamında ev-iş-market- deyip deyip ömrünü heba eden kurşun askerler; yani sen, ben, biz, hepimiz...

Hayata ne kadar yakıştı, şiir ne zaman üveyimiz oldu? Hatırlayan var mı?

(...)

Ben bu yazıyı elbette 45 yaşına basalı henüz üç gün olduğu için yazdım. Kırk gün kırk gece sürecek bir şenliğin ortasına düşseydim bile, kılı kırk yarar, kırık aynalara baka baka aynı şeyi söylerdim.

Ömrümün henüz ortasında sayıyorum kendimi. Gece gündüz laboratuvarlarda göz nuru dökerek farelerin her hareketinden insanlık adına umutlu bir çıkarsamada bulunan yarı deli bilim insanlarının henüz yazılmamış şiirinden medet umuyorum.

Yitirdiğimiz ne varsa bir gün geri gelecek diye ödüm kopuyor. Bir zamanlar hak ettiğimiz hayat, bize ansızın özür dilenerek sunulduğunda filmin orta yerinden kopacağından korkuyorum.

O mutluluk ânı bir cehennem biletiymiş gibi geliyor bana.

Orta yaşlı olmaya doğru giden yolda bu sayıklamaların birer şiir vesilesi olduğunun farkındayım. Çünkü hayata çok uzak duruyorlar.

Şiir, bu hayata uzak mı duruyor? Bırakın dursun. Sakın daha fazla yaklaşmasın.

Şairler kusursuzluğu keşfedene kadar kusup duracaklar.

Veyahut da kusursuzluk diye bir şeyin olmadığını anlayınca kadar kimbilir kaç çöl kat edecekler.

Aslında bütün itiraflarıma ve eteğimden döktüğüm bütün taşlara rağmen, 45 kalibrelik hedefsiz tabanca olmadığımı biliyorum.

Bir hedefim var benim. Tıpkı her adam gibi. Tanrı gibi.

Ah bir de mermileri sakladığım yeri bulabilsem.

Ş@İRİN İNTERNETLE AMANSIZ MÜCADELESİ

Facebook’a direnmem uzun sürdü. Halbuki birkaç yıl önce internette kişisel web sayfasına sahip olduğumda çocuklar gibi sevindiğimi unutmuyorum. Bir şair için “*güncellik*” elbette tehlikeli bir yön taşıyor. Ama kendimi bu konuda yıllardır *ehlileştirdiğimi* sanıyorum. En azından “*şöhret olma*” gibi bir saplantım ve idealim yok. 25 yıldır hiçbir ödüle ve yarışmaya katılmamış, katılanları da -en yakın dostu, kardeşi, ağabeyi bile olsalar- ayıplamış biri olarak bu konuda müsterihim. Sanal alemdeki gezintilerim ise hiçbir zaman düzeyi düşürmeyecek kadar ölçülü -eğer izleyenler fark ediyorsa.

Şimdilerde facebook’ta tam 1738 arkadaşım var. (yanlış olmasın diye yazıyla da tekrarlayayım: Bin yedi yüz otuz sekiz!) Onlarla iç dünyamı, şiirlerimi, yazılarımı paylaşıyorum. Beğenen de oluyor, beğenmeyen de. Ama o hacimde bir okur/yazar grubuyla sürekli yazınsal paylaşım içindeyiz. Arada müzik paylaşımı da oluyor. Fotoğraf da.

Kimilerine bu olup bitenler “*nafile*” bir çaba gibi görünebilir. Örneğin çok sevdiğim şair ağabey Hüseyin Ferhad arada “duvar”ımı yumruklayıp “*Ciddi yazılarına vakit ayırsana*” türünden serzenişte bulunuyor. Haklı tarafları yok değil. Ama ben yazılarımı da, okuma edimini de aksatmamaya çalışıyorum. Tabii hemen akabinde bir itirafta da bulunayım: İşyerinde bilgisayarımın düğmesine basar basmaz önce haber yazım programını, üç saniye sonra da facebook’u açıyorum. Ve gün boyunca açık kalıyor. Arada mesajlara, paylaşılan müziklere, duyurulara göz atıyorum.

Peki, bu süreç yaratıcılığı ne ölçüde etkiliyor?

Size garip gelecek ama bana olumlu katkıları var sanki. Bir kez, hiç tanımadığım ve beni ilk kez tanıyan bir okur profiline kavuştum. Biraz nahif, biraz uçuk ama hayatı tanımaya çalışan *yarı-kayıp* bir kuşak. Özgüven konusunda onlarla aşık atabilir miyim, emin değilim. Eski kuşaklara göre tek üstünlükleri de o zaten. Ama ben o hususiyette bile bir *yenilginin* izini görüyorum: Öylesine yapayalnızlaştırılmışlar ki, tek tesellileri o *pervasız* çıkışlar.

Pervasızlığın adını “özgüven” koymak umarım geçici bir kategorilendirme. Aksi halde ileride hem kavramlar birbirine girecek hem de kişilik, etik ve eşitlik gibi ilkeler tekrar hamur halini alacak. Yeniden biçimlendirilmeleri de kimbilir kimlerin insafına kalacak!

Sanal alemde onlarca yeni insanla tanıştığımı itiraf edeyim. Çoğuyla yazınsal bir dostluğumuz var -hiç yüz yüze gelmesek de. Birbirimizi olumlamak veya pırpışlamak için değil, edebiyatın, şiirin sanal dünyada da paylaşılabileceğine olan inancımız nedeniyle sürdürüyoruz bu *yeraltı* mücadelesini. *Yeraltı mücadelesi* kavramını özellikle ve *provokatif* bir amaçla kullandım: Edebiyatın kalbi dergilerde attığı için. Yani asıl yasal *mecra* elbette orası. Dergiler, kitaplar. İnternet ortamı ise edebiyatın *acil kapısı*. Acelesi olanların ve yaratısını damıtıp da aylarca dergilerin yolunu bekleyecek kadar sabırlı olamayanların mekânı.

Bu bir ayıp mı? Emin değilim.

Çok zorlarsanız, tercihim elbette dergilerden yana kullanırım. Ama sanal alemdeki yazınsal etkileşimin “*günah*” olduğunu söylerseniz, size karşı çıkarım. Üstelik “*Facebook Şiirleri*” diye bir dizi şiir de kaleme alıyorum. Türkiye’nin önde gelen şiir dergilerinde çıktı, çıkıyor...

Son iki yıldır bazı şiirlerimi dergilerden önce kendi web sitemde yayımladım. E-mail yoluyla edebiyat dostlarımla paylaştım. Ama garip bir tepki oluştu. Dergi editörleri, örneğin web sitemde yayımladığım bir şiirimi kendilerine gönderdiğimde, ilke olarak internette çıkan bir şiiri yayımlamayacaklarını belirttiler. Böylece, zımnen sanal alemin varlığını, etkinliğini ve meşruiyetini kabul etmiş oldular. Buna da şükür!

Özetle: Ben dergilerde de, internet ortamında da, e-maillerde de, Facebook'ta da görünmekten çekinmiyorum, mahcubiyet duymuyorum. Hafifseyenlere tepki gösterecek değilim, hatta *gizli bir saygı* da duyabilirim bu derece *dirençli* oldukları için. Ama bir yere kadar. O *yer*, sanırım önümüzdeki yıllarda şekillenecek yeni bir edebî dünyanın da sınırı.

O sınırdaki kimlerle, ne kadar süre çatışacağız?

Barışacak mıyız?

Yoksa her şey darmadağın olacak ve biz kayıplara mı karışacağız?

İşte onu zaman gös-ter-me-me-li.

Biz onu şimdiden hesaplamalı, deneyimlerimizi ve birikimimizi biraz da edebiyatın geleceği için kafa yormaya harcamalıyız.

Kim bilir, belki geçmişteki *edebî günahlarımızdan* böyle böyle arınıyoruz!

ŞİİRSELLEŞTİREMEDİKLERİMİZDEN MİSİNİZ?

Şairin ve özde edebiyatçının önünde çok önemli bir soru var: Hayat nereye gidiyor? Belki bizden önceki birkaç kuşak da bu soruyu içinden gizli gizli sordu. Hatta belki yanıtını buldu da kendine saklamayı tercih etti. Bilinmez. Ama soru hiç değişmedi. İhtimal ki bütün şuara veya edebiyatçı takımı yaşadığı koşulları kendine ya-kıştıramayıp feveran edip durdu.

Peki, feveran etti de ne değişti? Soruyu biraz daha *şeytanî* tarzda soralım: Yakınmaktan başka sermayesi olmayan kalemşor-lar niçin sızlanmaktan öte bir adım atamadı?

Hayatın bir yere gidip durduğu yoktu aslında. Şair/yazar du-raksamıştı. Olup biteni anlamaya mecali yoktu. Çünkü tükenmeyi baştan seçmişti. Doğru mu?

Soruyu bir *yaşama biçimi* gibi ortaya atıp yanıtını ertelemek kolaydı. Zor olansa o yaşama biçimini değiştirme gayretiydi. Ol-madı.

Şairi zavallılaştıran bu tercih, edebiyatın genlerine dek nüfuz etti. Hoyrat bir ademoğlundan ibaret oldu şair. Derviş gibi ezildi, horlandı. Ama memnundu halinden. Okları yedikçe, yaya sevda-landı. Kalbine nişan alan bütün sinsi haramilere gizli hayranlık besledi.

Haydi o şair takımı kendine bir milat bulup bunca yıl oyalan-dı. Devrini kapatıp bir köşeye sindi. Peki şimdiki kuşağın pervasız-lığını nasıl açıklayacağız?

Eskiler müşkülpesent ve mustarıptı. Yeniler ise -sözde- müteşebbis. Neyin peşindeler? Ödülün. Şöhretin. Bir adım önde olmanın. Yani kendilerine yakıştırdıkları bir avuç kuş yemi.

Ya kişilikleri? Kimbilir kimlerin gölgesine sinmiş, gezinip duran karınca sürüsü.

Özgürlük? Arada bir bağırıp çağırma serbestisi. Şanına uygun, yakın geçmişine halel getirmeyecek sınırlarda.

Eskilerin getirip miras bıraktığı bu edebî genler, elbette kalbi de parçalayacak, beyni de. Varsa.

Aksi halde vücudun yeni atmosfere kucak açması imkansız. Orada ne eskiyi çağrıştıran gölge oyunları olacak, ne yeniye cilâ çeken ruhsuz pusat.

Şiirin/edebiyatın yepyeni sayfası öyle bir *densizlik* taşımali ki, milim hata yapmayayım diye kâbuslara gark olmalı şua ve yazar. Neyi göze alarak? Belki de son nefesine kadar hiçbir dergide yer bulamama pahasına.

Sahi, öldükten sonra arkanızdan yazılacak onca satırın, yıllar sonra çocuklarınızın evine konuk gelecek çeyrek akıllı entelektüellere -yemekten sonraki keyifli kahve molasında- gösterilecek küçük birer kırıntıdan başka ne anlam taşıyacağını sanıyorsunuz? Tabii içlerinden dökülen “*Vallahi sıkı yazmış pezevenk*” methiyesi de cabası.

O zaman soruyu değıştirelim: *Hayat neredeydi?*

Biz kendi gölgemizin aksine koşar adım giderken niçin bahtsızlığımızı gösteren bir mercek kadar zalimdi?

Şiirlerdeki her dize, romanlardaki her kahraman, öykülerdeki her final bir şerit gibi onun kıvrımlarına uzanırken, hayat neden bizden bu kadar çabuk vazgeçmişti?

Yalnız mıydık? Evet. Yoksa şiirin esamesi mi okunurdu? Ama niçin öksüz bırakıldığımızın edebî bir izahı var mı?

Hayır, on yıl veya bir asır sonraki kuşaklardan aman dilenmiyoruz. Bizim yitişimizdeki *efsanevî virgöl*, dünyanın tepetaklak olmaya yüz tuttuğu bir döneme rast gelmesindendir. Orada kabahat aramaktansa, süreç geciktiği için dua etmek daha akıllıca.

Virgöl. Çünkü hiçbir zaman nokta koymayı düşünmedik. En budalamız bile.

Şiir ne zaman mı yapayalnızlıktan usandı? Şairler fütursuzca dizelere hücum ettiği an. Öyle dengesiz bir akındı ki bu, bütün küheylanlar yoruldu. Nefesi çatladı her birinin. Sanki dünyadaki bütün kelimeler talan ediliyordu da, heybesine doldurması için şairlere ayrıcalık tanınmıştı. Hiç olmadı öyle bir şey. En berbat şair bile iki dizecik yazabilmek için gecelerini gündüzüne kattı. Uykusuzluğun şiirini kaleme aldı gizliden gizliye. Beğenilmediyse eğer, ara sıra gözünü çaktırmadan açtığı içindir.

Şimdi dönüp dolaşıp yolun sonuna geldik. Ömrümüzün beşte üçü bitti neredeyse. Belki bir noktadan sonra yaşadıklarımız tanrının bize bahsettiği *bonuslardır*, kim bilir. Ama önümüzde o koskoca soru olanca heybetiyle duruyor:

Hayat niçin bizim canımızı bu kadar acıttı?

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1 *mahcup girizgâh*

- Zavallı şiir /9
Şairden hayranına /11
Şair nereye kadar ölümsüz? /13
Ve sokak ve yalnızlık ve şiir /16
Şiir: İnsan ruhundaki çatlağın yamanması /18
Şair ve provokasyon /21
Şair adam olur mu? /24
Hayatın kuyusunu şiirle kazmak /27
Elveda şiir! Mümkün mü? /30
Bir şiirin yazılaymış serüveni /33
Asil ve muhalif /36
Uçuruma uzatılan ip: Şiir /39
Şiir hangi limandan uzaklaşmaktadır /42

Bölüm 2 *tanrıyla saklambaç*

- Şiirle yüzleşmek /47
Şiir: Kusursuzluk peşinde nafîle bir ömür /50
Eleştiri karşısında yazarın “aciz” hali... /53
Vasat şair /58
Vasat okur /61
Vasat eleştirmen /64
Ödül: Yazara verilen tatlı rüşvet /67
Edepsiz şair, edip ahali /70
Şairi gözetleyen tanrı /73

Şair ve şiirsel ihanet /76
Korkak şair /79
Korkak okur /82
Korkak eleştirmen /85
Hayat, şairin kendine ihaneti midir? /88

Bölüm 3 *cenderede kısıt sesle*

Şair ve seks /93
Şair kimi kıskanır? /96
Şair kime teslim olur? /99
Egoyu yıkan şair, şairi yıkan ego /102
45 kalibrelik hedefsiz tabanca /105
Ş@irin internetle amansız mücadelesi /108
Şiirselleştiremediklerimizden misiniz? /111

YAZILI KÂĞIT YAYINLARI

Mahmut Temizyürek
GÖLGESİ İNSAN BEDENİ DOĞA
(Bir Şiir Üzerinden Poetika Denemeleri)

Ramazan Teknikel
İNCİRİN İKİNCİ TADI
(2011 Abdülkadir Bulut Şiir Ödülü)

İlkiz Kucur
AMA BEN İLKİZİM
(Şiir)

Şahin Taş
GÜNSÜZ GÜNLÜKLER
(Şiir Sanatı Üstüne)

Yusuf Alper
ZAMANI GEÇTİM
(2012 Abdülkadir Bulut Jüri Özel Ödülü)

Cevahir Bedel
GECE YANIĞI
(Şiir)

Selami Karabulut
BAŞKA TUFAN
(2012 Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü)

Seyhan Kurt

SEYYAH

(Şiir)

Abdülkadir Budak

ŞİİRİN RAYLARI

(Sincan İstasyonu Başyazıları)

Emel Güz

ONLAR ŞAİR DEĞİLDİLER!

(Portreler)

Emel Kaya

TEN TARİHİ

(Şiir)

Cihan Oğuz

AH BİZ ŞAİRLER

(Deneme/Dokundurma)

YAZILI KÂĞIT YAYINLARI'NDAN "POETİK" KİTAPLAR

Mahmut Temizyürek
**GÖLGESİ İNSAN
BEDENİ DOĞA**

Şahin Taş
**GÜNSÜZ
GÜNLÜKLER**

Abdülkadir Budak
**ŞİİRİN
RAYLARI**

Emel Güz
**ONLAR ŞAİR
DEĞİLDİLER!**

